

Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe Krka za razdoblje 2014. - 2020.

Drniš, 2021.

Ovaj projekt sufinanciran je sredstvima Europske Unije iz Europskog fonda za poljoprivredni razvoj, Podmjera 19.1. „Pripremna pomoć“
u okviru Mjere 19 „LEADER – CLLD“ – LAG Krka iz
Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.,
Udio sufinanciranja 90% EU, 10% RH, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj:
Europa ulaže u ruralna područja

Napomena:

Ova strategija predstavlja (V5, I4) četvrtu izmjenu Lokalne razvojne strategije LAG-a Krka sukladno regulatornom okviru za provedbu LEADER/CLLD-a u okviru Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. odn. Pravilnicima (NN 96/17, 53/18, 91/19, 37/20, 31/21), te Ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5731 potpisanim između LAG-a Krka i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 23. veljače 2017. u Drnišu, s pripadajućim Aneksom broj 5731/1 i 5731/2.

Sadržaj

1.1. Osnovni podaci o LAG-u Krka	1
1.2. Površina i granice	2
1.3. Reljefne i klimatske karakteristike	3
1.4. Povijesna, kulturna i prirodna baština	4
1.5. Komunalna i prometna infrastruktura	6
1.5.1. Prometna infrastruktura	6
1.5.2. Komunalna infrastruktura	8
1.5.3. Informacijsko-komunikacijska infrastruktura	9
1.5.4. Energetika	10
1.5.5. Sportska infrastruktura	11
1.6. Razvijenost područja	11
1.7. Minski sumnjiva područja	12
2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PODRUČJA	13
2.1. Opća gospodarska slika	13
2.2. Glavne gospodarske grane – stanje i potencijali	14
2.2.1. Poljoprivreda	14
2.2.2. Šumarstvo	17
2.2.3. Rudarstvo	18
2.2.4. Turizam	18
2.3. Tržište radne snage	20
3. DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE	21
3.1. Demografske značajke	21
3.2. Sastav stanovništva prema zaposlenosti	23
3.3. Školstvo	24
3.4. Kultura	25
3.5. Zdravstvo i socijalna skrb	26
3.6. Civilno društvo	28
4. ANALIZA POTREBA I MOGUĆNOSTI LAG-A	29
4.1. SWOT analiza	29
5. RAZVOJNI CILJEVI	33
5.1. Razvojna vizija i ciljevi	33
5.2. Ciljevi, mjere i tipovi operacija LRS za područje LAG-a temeljeni na mogućnostima PRR 2014.-2020.	37
5.3. Usklađenost s nadređenim strateškim okvirima	40

5.4.. Odabir projekata	42
5.5. Projekti suradnje	43
5.6. Opis inovativnog i integriranog karaktera Strategije	44
6. OPIS IZRADE/IZMJENE LRS 2014-2020 LAG-A KRKA	45
7. PROVEDBA	49
7.1. Akcijski plan provedbe	49
7.2. Opis praćenja i evaluacije učinaka provedbe LRS.....	50
8.OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE	51
8.1. Povijest LAG-a Krka	51
8.2. Provedbeni kapaciteti.....	52
8.2.1. Ljudski kapaciteti.....	54
8.2.2. Financijski kapaciteti	54
8.3. Iskustvo u dosadašnjoj provedbi projekata	55
9. FINANCIJSKI PLAN PROVEDBE.....	56
10. POPIS DODATAKA LRS	57

1. OPĆE ZNAČAJKE PODRUČJA

1.1. Osnovni podaci o LAG-u Krka

Naziv LAG-a:	Lokalna akcijska grupa „Krka“							
Adresa sjedišta LAG-a:	Ulica kralja Zvonimira 2, 22320 Drniš							
Web stranica:	www.lag-krka.hr							
Kontakti:	Telefon: 022/886-693; Telefax: 022/886-693; GSM: 099/330-4040; E-mail: kontakt@lag-krka.hr							
Datum osnivanja/registracije:	27.11.2011.							
OIB:	38910725793							
MB:	02831597							
Registarski broj udruge:	15001143							
RNO:	0265250							
Broj jedinica lokalne samouprave:	7							
Uključene jedinice lokalne samouprave:	Gradovi: Drniš; Skradin; Općine: Bilice, Ružić, Promina, Unešić; Naselja Grada Šibenika: Brnjica, Čvrljevo, Dubrava kod Šibenika, Goriš, Gradina, Konjevrate, Lozovac, Boraja, Danilo, Danilo Biranj, Danilo Kraljice, Donje polje, Lepenica, Perković, Mravnica, Slivno, Podine, Sitno Donje, Vrpole i Vrsno.							
NUTS II:	Jadranska regija							
Broj stanovnika LAG-a (2011.):	23.582							
Površina LAG-a (ARKOD):	1.294,28 km ²							
Glavni izvor financiranja:	Mjera 19, Program ruralnog razvoja RH 2014.-2020., EPFR (EAFRD) 90%, RH 10%							
Grad/ Općina	Površina km ²	Broj naselja 2011.	Broj stanovnika		Gustoća stanovnika st./km ²		Udio u ukupnoj populaciji LAG-a	
			2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.
Općina Bilice*	25,81	1	2.179	2.307	84,42	89,38	9,70%	9,78%
Grad Drniš	353,56	27	8.594	7.498	24,31	21,21	38,24%	31,79%
Općina Promina	139,49	11	1.317	1.136	9,44	8,14	5,86%	4,82%
Općina Ružić	161,02	9	1.775	1.591	11,02	9,88	7,90%	4 6,75,%
Grad Skradin	186,88	21	3.986	3.825	21,33	20,47	17,74%	16,22%
Grad Šibenik**	238,66	20	2.462	5.539	27,71	23,21	10,96%	23,49%
Općina Unešić	188,86	16	2.160	1.686	11,44	8,93	9,61%	7,15%
LAG Krka	1.294,28	105	22.473	23.582	19,64	18,22	100,00%	100,00%

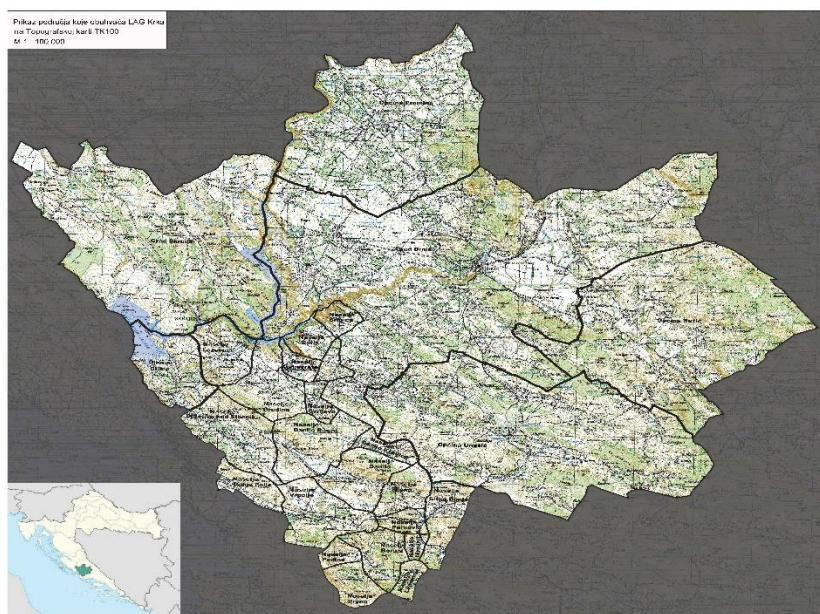
Tablica 1. Osnovni statistički podaci o LAG-u Krka

*2001. godine današnja Općina Bilice bila je u sastavu Grada Šibenika kao naselje;

**Podatci se odnose na dvadeset šibenskih naselja koja se nalaze u sastavu LAG-a Krka: Brnjica, Čvrljevo, Dubrava kod Šibenika, Goriš, Gradina, Konjevrate, Lozovac, Boraja, Danilo, Danilo Biranj, Danilo Kraljice, Donje polje, Lepenica, Perković, Mravnica, Slivno, Podine, Sitno Donje, Vrpolje i Vrsno

1.2. Površina i granice

Područje LAG-a Krka smješteno je u centralnom djelu Šibensko-kninske županije, a pruža se od zaleđa i ruralnog predjela grada Šibenika, preko donjeg i srednjeg toka rijeke Krke te pritoke Čikole, do drniškoga kraja i okolnog područja Petrovog polja, Miljevačkog platoa te planina Promine i Moseć. Administrativno pripada Šibensko-kninskoj županiji, ujedno i NUTS II regiji Jadranska Hrvatska, a zauzima površinu od ukupno¹ 1.294,28 km², što predstavlja 43,23 % kopnene površine pripadajuće županije te 2,28 % kopnenog prostora Republike Hrvatske. Područje LAG-a obuhvaća ukupno sedam administrativnih jedinica lokalne samouprave: Gradove Driš (353,56 km²), Skradin (186,88 km²) i dvadeset naselja Grada Šibenika ukupne površine 238,66 km² (Brnjica, Čvrljevo, Dubrava, Goriš, Gradina, Konjevrate, Lozovac, Boraja, Danilo, Danilo Biranj, Danilo Kraljice, Donje polje, Lepenica, Perković, Mravnica, Slivno, Podine, Sitno Donje, Vrpolje i Vrsno) te općine Bilice (25,81 km²), Promina (139,49 km²), Ružić (161,02 km²) i Unešić (188,86 km²)². Istočna granica LAG-a Krka ujedno predstavlja granicu Šibensko-kninske županije prema Splitsko-dalmatinskoj županiji odnosno s područjima LAG-ova Cetinska krajina i Zagora. Na jugu graniči s LAG-om More 249, na zapadu s LAG-om Laura, ujedno i sa Zadarskom županijom. Prema popisu stanovnika iz 2011. godine, na području LAG-a Krka zabilježeno je 23.582 stanovnika u ukupno 105 naselja³, a prosječna gustoća naseljenosti iznosi 18,22 st/km².

Slika 1. Područje obuhvata LAG-a Krka

¹Izvor: <http://preglednik.arkod.hr/ARKOD-Web/>

²Izvor: <http://preglednik.arkod.hr/ARKOD-Web/>

³Izvor: www.dzs.hr

1.3. Reljefne i klimatske karakteristike

Prema reljefnim obilježjima područje LAG-a Krke moguće je podijeliti na primorski i kontinentalni dio. Primorskom dijelu pripadaju obalno i zaobalno područje koje čine Grad Skradin i Općina Bilice te naselja Grada Šibenika u sastavu LAG-a. Skradin i Bilice pripadaju tzv. unutrašnjem primorju, koje je razmjerno udaljeno od vanjskih obala tj. mora, a oslonjeno je na unutrašnje vode. Glavne reljefne karakteristike ovom području daje rijeka Krka, te Prokljansko jezero. Krka izvire u podnožju Dinare, duga je 72,5 km, od toga na slatkovodni tok otpada 49, a na boćati 23,5 km. Zahvaljujući stalnom procesu osedavanja, Krka danas predstavlja krški fenomen sa sedam slapišta, iznimno je bogata florom i faunom koju, između ostalog, čini i veliki broj endema. Najveća pritoka Krke je rijeka Čikola s dužinom toka od 47 km koja se ulijeva u Visovačko jezero na Krki. Prokljansko jezero po morfologiji i genezi predstavlja tipični rijas, odnosno potopljeni donji dio riječne doline. Površine je 11,1 km², dugo 6,7 a široko 2,8 km te je uskim prokljanskim kanalom povezano sa šibenskom lukom. Od ostalih reljefnih oblika, moguće je izdvojiti uzdužne vapnenačke grebene i dolomitsko-laporne udoline koji se uglavnom pružaju u dinarskom smjeru SZ-JI te su ispresijecani kanjonom Krke.

Kontinentalni dio područja LAG-a čine krška zaravan i zagora. Prema geomorfološkim obilježjima ovaj prostor je heterogen, a ističu se tri glavne skupine reljefnih oblika: krške depresije odnosno polja, uvale, doci i ponikve, zatim vapnenačke zaravni oko polja i na kraju planinski vijenci. Ovaj se dio uglavnom poklapa sa tzv. središnjom Zagorom, odnosno šibenskom zagorom i drniškim krajem. Pripada prostoru izrazitog krša i većinom nema trajnih vodenih tokova, osim rubnih dijelova rijeke Krke i njenih pritoka. Sastoji se od razmjerno niskih uzvisina, malenih udolina i polja, koje se pružaju u smjeru istok - zapad. Brda su gola travnata ili prekrivena šikarom i niskom šumom, u poljima se nalaze obradive površine i uz njih naselja. U središtu zagorskog dijela Šibenika, na prostoru LAG-a Krka smješteno je Petrovo polje, ujedno je najveće krško polje na području Šibensko-kninske županije. Ima oblik istokračnog trokuta, dugo je 17 km i zahvaća površinu od 57 km². Polje okružuju planine: sjeverozapadno je Promina, na jugu Moseć, a na jugoistoku Svilaja. To su ujedno i najveće planine na ovom području. Planina Promina je smještena između Knina na sjeveru i Drniša na jugoistoku. Na zapadu je omeđena kanjonom Krke, na jugu kanjonom Čikole te na istoku već spomenutim Petrovim poljem. Najviši vrh joj je Velika Promina i visok je 1.147 m. Moseć je niži jugoistočni nastavak Promine, od koje ga odvaja kanjon Čikole kod Drniša i pruža se u dužini od 35 km paralelno sa Svilajom od koje je odvojen dolinom Čikole. Njegov najviši vrh je Movrat, visok 843 m. Svilaja je najviši i najduži planinski lanac u dalmatinskoj Zagori. Usporedna je s lancem Dinara-Troglav od kojega je na istoku odvojena dolinom Cetine, a na jugozapadu Čikolom i Petrovim poljem. Njen najviši vrh je Bat i visok je 1.508 m.

Prema članku 32. Uredbe (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta, sve JLS u sastavu LAG-a Krka pripadaju u neku od kategorija „Područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima“. Grad Skradin ima status „Područja s posebnim ograničenjima (PPO)“, što znači da najmanje 50 % njegovog teritorija ima karakteristike krša. Sve ostale JLS unutar LAG-a imaju status „Područja sa značajnim prirodnim ograničenjima (ZPO)“, odnosno na najmanje 60 % teritorija ispunjavaju kriterije i granične vrijednosti definirane u Prilogu III Uredbe (EU) br. 1305/2013: niska temperatura, suša, ograničena propusnost tla, nepovoljna tekstura i kamenitost, plitka ekološka dubina, nepovoljna kemijska svojstva i nagib⁴.

Prema glavnim klimatskim obilježjima područje LAG-a Krka također je moguće podijeliti na dva različita dijela: primorski dio pod utjecajem mora, te zagorski dio pod utjecajem kontinenta. Šire šibensko područje pripada umjereno toploj kišnoj klimi s izrazito vrućim ljetom. Najtopliji

⁴ Pravilnik o određivanju područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima, NN broj 38/19

mjesec je srpanj, najhladniji siječanj, a najviše oborine padne u studenom i prosincu. Idući od obale prema unutrašnjosti šibenskog zaleđa klima se postupno mijenja iz mediteranske u submediteransku. Glavna razlika je da su u uskom obalnom pojasu ljeta izrazito suha, dok u zaleđu nema izraženijih suhih razdoblja. Dnevna temperatura zraka u srpnju i kolovožu u Šibeniku se vrlo često noću ne spušta ispod 20 °C (prosječno 32 dana godišnje). Za razliku, u Drnišu je vrlo rijetka pojava toplih noći. Godišnja količina oborina se povećava za oko 250 mm, dok se srednja godišnja temperatura smanjuje za oko 2 °C, idući prema unutrašnjosti. Zrak je bogatiji vlagom u Drnišu, nego u Šibeniku u prosjeku za 16 %. Snijeg je vrlo rijetka pojava na obje postaje, a najveća vjerojatnost pojave je u siječnju. Trajanje sijanja sunca mjeri se u Šibeniku i prosječno godišnje traje 2.643 sati, pa šibensko područje pripada u relativno dobro osunčano područje. Od meteoroloških pojava najčešća je rosa, a mraz se javlja tri puta češće u Drnišu nego u Šibeniku (29 i 10 dana redom). Magla i tuča su rijetke pojave, a grmljavina je znatno češća u Šibeniku nego Drnišu. Najčešći i najjači vjetar u Šibeniku je bura, koja ima više izraženu sjevernu komponentu. Jugo se javlja s približno trostruko manjom učestalošću nego bura. U Drnišu su bura i jugo zastupljeni s podjednakom učestalošću, a mogu dostići i olujnu jačinu⁵.

Trendovi: Klimatske promjene mogu značajno ugroziti prostor (podizanje razine mora na ušću rijeke Krke, povećanje prosječnih temperatura i suše, olujni vjetrovi, kiše i bujice).

Razvojni problemi: Mogući negativni utjecaji na povećanje prirodnih ograničenja uslijed klimatskih promjena s ekstremnim uvjetima suše, olujnih pojava s mogućim pojavama bujica, što može dodatno ugroziti održivost eko-sustava, ali i poljoprivredu, turizam i druge uvjete života i gospodarenja na ovom prostoru.

Razvojne potrebe: Izrada novog plana održivog upravljanja prostorom, a posebice slivova rijeke Krke i Čikole s Petrovim poljem koji će proaktivnije uzeti u obzir klimatske promjene i ljudske utjecaje, te potaknuti aktivniju valorizaciju, zaštitu i održivo korištenje reljefa i klime u društvenom i gospodarskom smislu, organizacije sustava sigurnosti, zaštite i spašavanja koji bi djelovali preventivno, ali i operativno. Potrebno je razvoj poljoprivrede usmjeriti na uvođenje dodatnih djelatnosti, mala gospodarstva usmjeriti ekstenzivnoj poljoprivrednoj proizvodnji koja se bazira na uzgoju i proizvodnji više kultura, te usvojiti nova znanja i metode radi disperzije ekonomskog rizika.

Razvojne mogućnosti: Unatoč rizicima od klimatskih promjena, klimatske okolnosti i dalje su povoljne za razvoj turizma, ali i stanovanja u predmetnom području i poljoprivrede pa bi kvalitetnim sustavom mjera te povezivanjem poljoprivrede i turizma, stvaranjem dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima prostor bi dobio na atraktivnosti za daljnja ulaganja i razvoj.

1.4. Povijesna, kulturna i prirodna baština

Na području LAG-a Krka nalaze se brojni materijalni ostaci iz različitih povijesnih razdoblja. Prema podacima Registra kulturnih dobara Ministarstva kulture RH, registrirana su ukupno 79 kulturna dobra, od čega je 78 nepokretno kulturno dobro i 1 pokretno kulturno dobro. Osim toga, postoji jedno nematerijalno kulturno dobro na području šibenskih naselja, a to je umijeće izrade šibenske kape. Najviše kulturnih dobara je registrirano na području Grada Drniša, Skradina i Šibenika, a najmanje na području Općina Bilice i Unešić (Dodatak 1 – Tablica 1. i 2.).

⁵ Vučetić. V.; Vučetić, M. (2005). Klimatske značajke šibenskog zaleđa. Konjevrate i Mirlović Zagora župe šibenske biskupije / Gulin, Ante (ed). - Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti , 2005. 67-82.

Jedno od zaštićenih kulturnih dobara koje je važno posebno spomenuti je Crkva Presvetog Otkupitelja, odnosno obiteljska grobnica Ivana Meštrovića koja je izgrađena po Meštrovićevim nacrtima u Otavicama u Općini Ružić. Ona je dio donacije Ivana Meštrovića Republici Hrvatskoj iz 1952. godine i danas djeluje u sastavu javne muzejske ustanove Muzeji Ivana Meštrovića, koja osim u Otavicama djeluje u Splitu (Galerija Meštrović i Crikvine-Kaštelet) i Zagrebu (Atelijer Meštrović). Na području Danila nalaze se značajne arheološke zone (nalazište ostataka bogatog naselja sa zemunicama, te drugim objektima kao i velikom količinom keramičkog materijala koji su pripadali neolitičkoj kulturi). Na području LAG-a nalazi se Nacionalni park Krka. Park predstavlja prirodni i krški fenomen koji se sastoji od sedam slapova, u njemu obitavaju brojne endemične i rijetke životinjske vrste, a biljni svijet ističe se s 1.022 vrsta. Na području Nacionalnog parka nalaze se pretpovijesni lokaliteti poput Oziđane pećine (u kojima najstariji pronađeni ostaci datiraju iz neolitika) i Jazinke, rimski vojni logor Burnum te srednjovjekovne utvrde Ključica i Nečven.

Na području LAG-a nalaze se tri značajna krajobraza: Krka – donji tok, Čikola te Krka – gornji tok. (Dodatak 1 – Tablica 3.), te dijelovi Ekološke mreže Natura 2000, odnosno lokaliteti Područja značajna za očuvanje ptica i Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (Dodatak 1 – Tablica 4.) na kojima obitavaju brojne biljne i životinjske vrste na svojim staništima (Dodatak 1 – Tablice 5. i 6.).

Trendovi: Povijesna, kulturna i prirodna baština su sve više prepoznate kao razvojni potencijal te ulaze u integrirane planove upravljanja, strategije, razvojne, pa čak i obrazovne projekte (osnovne i srednje škole, Sveučilište u Splitu, cjeloživotno obrazovanje) pa se povećanjem ulaganja u njihovu obnovu, održivo korištenje i promociju, te povećanim interesom gostiju, očekuje zaustavljanje njihovog propadanja, te pozicioniranje kao ključnih generatora razvojnih procesa na području LAG-a.

Razvojni problemi: (i) Dio kulturnih dobara (utvrde, mlinice, etno sela, itd.) tek treba kvalitetno zaštititi i valorizirati, (ii) Još uvijek je niska razina svijesti stanovništva, društva i gospodarstva o vrijednostima i mogućnostima kulturne i prirodne baštine u unapređenju mogućnosti života i rada na području LAG-a Krka, što dovodi do zapuštanja ili čak uništavanja istih (npr. divlja odlagališta, ispuštanje otpadnih voda u rijeku, nekontrolirana gradnja koja ne uzima u obzir kulturnu i prirodnu baštinu), pa ljudski utjecaji predstavljaju stalnu prijetnju očuvanju vrijednosti, (iii) Prekomjernim crpljenjem vode za potrebe hidrocentrala, odnosno poljoprivrede, kućanstava i industrije prijeti ugrožavanju dijela prirodne baštine (sedrenih barijera i biološke raznolikosti povezanih s ovim fenomenima), (iv) Dio prirodne, ali i kulturne raznolikosti uništava se odlaskom stanovništva (npr. zapuštanjem pašnjaka čime se ugrožava biološka raznolikost, gašenjem tradicionalnih zanata te načina života i rada), a sustav zaštite kulturne i prirodne baštine još uvijek nije predvidio mjere koje bi optimalno povezale zaštitu okoliša i suživot lokalnog stanovništva.

Razvojne potrebe: Daljnji sustavni rad na uređenju, obnovi/rekonstrukciji kulturne baštine, edukacija i povećanje svijesti o potrebi suradnje i koordiniranog djelovanja dionika na zaštiti i održivom korištenju prirodne i kulturne baštine te njezina bolja promocija u službi prepoznatljivosti područja.

Razvojne mogućnosti: Boljom suradnjom privatnog i javnog sektora mogu se postići sinergijski učinci u zaštiti i valorizaciji prirodne i kulturne baštine te iskoristiti trendovi, postojeći projekti i razvojni resursi te potrebe razvoja turizma posebnih interesa na cijelom području. Budući da je svjetski priznati i najpoznatiji kipar Ivan Meštrović podrijetlom iz Otavica u kojima se nalazi i njegov mauzolej, postoji veliki potencijal za promociju područja kroz korištenje brenda Ivana Meštrovića. Bogatstvo vode predstavlja razvojnu mogućnost kojom treba održivo upravljati kako se njihovim nekontroliranim iscrpljivanjem ne bi stvorile

dugoročne štete. Nekontroliran razvoj samo jednog potencijala unutar područja LAG-a kroz gospodarsko korištenje prirodne resursne osnove može ugroziti održivost iste. Integriranim razvojem i stvaranjem dodatnih mogućnosti kontrolirano se upravlja prirodnim i kulturnim nasljedom.

1.5. Komunalna i prometna infrastruktura

1.5.1. Prometna infrastruktura

Cestovni promet na području LAG-a Krka se odvija preko mreže prometnica razvrstanih u četiri skupine javnih cesta koju čine državne, županijske i lokalne ceste, te autocesta A1. Osim toga, postoji određeni broj nerazvrstanih cesta, u nadležnosti jedinica lokalne samouprave. Autocesta A1 Zagreb-Split-Dubrovnik prolazi područjem LAG-a kroz Skradin, Bilice i Šibenik i na toj dionici ima tri izlazna čvora: Skradin, Šibenik i Vrpolje. Od državnih cesta, preko područja LAG-a prolaze tri (DC33, DC56, DC58 i DC59). Državna cesta DC33 (ukupna dužina 73,30 km) proteže se od G.P. Strmica (BiH), preko Knina i Drniša sve do čvorišta Vidici u Šibeniku i ona, preko mreže županijskih i lokalnih cesta, predstavlja najbržu poveznicu svih općina smještenih u sjevernom, istočnom i centralnom dijelu LAG-a s autocestom A1. Državna cesta D56 (ukupna dužina 53,10 km) polazi od Drniša, kroz Općinu Ružić i vodi dalje prema Splitsko-dalmatinskoj županiji i Gradu Splitu. Državna cesta D58, poznata i kao "cesta preko Boraje" prati željezničku prugu Šibenik - Perković do Vrpolja. Državna cesta D59 koja se pruža od Knina do Jadranske magistrale (D8) prolazi kroz područje Grada Skradina. Od kada je 2005. godine u promet puštena dionica autoceste A1 od Pirovca do Vrpolja, došlo je do smanjenja intenziteta prometa na postojećim državnim i županijskim cestama na području LAG-a, posebice onima koje su paralelne sa smjerom kretanja autoceste. Mrežu županijskih prometnica čini 23 županijske ceste, a mrežu lokalnih prometnica čini 28 lokalnih cesta⁶. Kvaliteta državnih i županijskih cesta nije zadovoljavajuća jer mnogi njihovi elementi nisu izvedeni na zadovoljavajući način (kolnički zastori, poprečni i uzdužni profili, križanja sa željezničkom prugom i sl.).

Na području cijele Šibensko-kninske županije, željeznički promet igra važnu ulogu u teretnom i putničkom prijevozu. Područjem LAG-a ili u njegovoj neposrednoj blizini prolaze dionice tri željezničke pruge koje spadaju u grupu ostalih pruga za međunarodni promet tj. pruge koje unutar željezničkih čvorišta i izvan njih funkcionalno povezuju glavne (koridorske) pruge ili koje međunarodne morske i riječne luke te terminale povezuju s glavnim (koridorskim) prugama⁷. Kroz Grad Drniš i Općinu Unešić, u kojima postoje željeznički kolodvori, prolazi željeznička pruga M604 Oštarije-Split čija ukupna duljina iznosi 322,08 km, a kroz ŠKŽ je duga 54,30 km. Na dionici pruge u smjeru Splita, u mjestu Perković, odvojak je za međunarodnu priključnu prugu M607 Perković-Šibenik duljine 22,50 km. U Kninu, koji se nalazi blizu područja LAG-a je željeznički čvor na kojem je odvojak za međunarodnu priključnu prugu M606 Knin-Zadar ukupne duljine 95,39 km. Njena duljina na području ŠKŽ iznosi 42,20 km.

Željeznički putnički prijevoz na području LAG-a Krka možemo promatrati kao lokalni i kao daljinski. Prvi se obavlja vlakovima na relaciji Šibenik-Perković-Unešić-Drniš, a drugi predstavlja tranzitni promet na relaciji Zagreb-Split i puno je intenzivniji u ljetnim mjesecima radi sezonskih vlakova i povećanog broja putnika. Teretni željeznički prijevoz se obavlja dionicom pruge M607 kojom je luka Šibenik povezana s unutrašnjošću te se na dionici pruge M604 spaja s teretnim prometom na relaciji Split- Zagreb. Ove tri pruge predstavljaju jedinu željezničku vezu kontinentalne Hrvatske i inozemstva sa srednjodalmatinskim gradovima i

⁶ Izvor: Prostorni planovi JLS-a u sastavu LAG-a

⁷ Izvor: Odluka o razvrstavanju željezničkih pruga, NN 94/2013, 148/2014, 72/2017

lukama Zadar, Šibenik i Split, iz čega možemo zaključiti da imaju vrlo veliki značaj. Unatoč tome što su ona trenutačno najrelevantniji oblik javnog prijevoza na području, željeznički promet i infrastruktura, na žalost nisu doživjeli potrebna ulaganja i modernizaciju što dovodi u pitanje njihovu konkurentnost, pouzdanost, pa i sigurnost.

Pomorski promet na području LAG-a Krka uglavnom je prisutan na teritoriju Grada Skradina i Općine Bilice. Skradin ima luku koja je smještena na desnoj obali rijeke Krke u uvali Rokovača, oko 8 m uzvodno od luke Šibenik. Zaštićena je od jačih vjetrova i pogodna za smještaj plovila tijekom cijele godine. Luka ima 20 vezova i raspolaže s 103,3 m pristanišno-operativne obale, od čega 83 m otpadaju na nautički vez tj. privez jahti, jedrilica i plovila, a 20 m predstavlja komunalni vez. Kao i u većini ostalih luka Šibensko-kninske županije, tako je i u luci Skradin, u periodu od 2007. do 2013. godine, primjetan rast broja pristajanja brodova. Primjerice, u 2007. godini zabilježeno je 1.296 brodova koji su pristali u luku, dok je u 2013. godini njihov broj iznosio 1.669⁸.

U Prostornom i Urbanističkom planu Općine Bilice predviđena je izgradnja luke za javni promet u uvali Stubalj. Za taj projekt već je izrađeno idejno rješenje, dobivena je lokacijska dozvola, gotov je glavni projekt i izvedbeni projekt te je izrađena studija utjecaja na okoliš⁹. Riječ je o projektu vrijednom 20 milijuna kuna. Radovi su počeli još krajem 2015. godine, a dovršetkom projekta osigurati će se dvjestotinjak komunalnih i 50 nautičkih vezova. Realizacijom ovog projekta stvorit će se preduvjet za kvalitetniji turistički razvoj općine.

Na području LAG-a ne postoji niti jedna zračna luka, pa tako ni zračni putnički promet. Najbliže zračne luke su Split i Zadar. Međutim, prema prostornim planovima Šibensko-kninske županije i Grada Drniša na području naselja Pokrovnik, predviđena je izgradnja zračne luke višeg ranga i u okviru nje helidroma i graničnog prijelaza¹⁰. Iako postoje interesi investitora, treba napomenuti da ova zračna luka nije uvrštena u razvojne prioritete Strategije prometnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020.

Trendovi: U tijeku je izrada projektne dokumentacije i ishođenje građevinske dozvole za obnovu državne ceste D56 na dionici: Drniš – granica Šibensko-kninske županije u duljini 20,310 km. Ovaj projekt obuhvaća područje Drniša i Ružića. Također je u pripremi izrada tehničke dokumentacije za izvanredno održavanje D33, dionica 2, kroz grad Drniš, od željezničko-cestovnog prijelaza Jabuka do semaforiziranog raskrižja u gradu Drnišu, u duljini 2,230 km (područje Grada Drniša). Na području Skradina je u pripremi izrada idejne projektne dokumentacije i ishođenje lokacijske dozvole za rekonstrukciju državne ceste D59, na predjelu Bribirskih Mostina, u duljini od 1,0 km sa uređenjem raskrižja sa ŽC 6278 (područje grada Skradina). Također je ugovorena izrada idejnog projekta i ishođenje lokacijske dozvole za I fazu izgradnje brze ceste Šibenik – Drniš – Knin za trasu Pakovo Selo – Knin sjever koja prolazi kroz područje Drniša i Promine¹¹. Interes za razvoj destinacije kao cikloturističke, pješačke, ali i destinacije aktivnog turizma povećava mogućnost novih ulaganja uključivo i intermodalna rješenja (zračna luka kao sportska i turistička prometna infrastruktura)..

Razvojni problemi: Postojeća prometna infrastruktura ne zadovoljava razvojne potrebe područja, a ulaganja treba koordinirati na razini cijelog područja kako bi se sinergijskim nastojanjima smanjili troškovi, povećala isplativost, odnosno održivost i smislenost ulaganja.

Razvojne potrebe i mogućnosti: Ulaganje u integriranu prometnu, uključivo i cikloturističku i pješačku infrastrukturu na razini cijelog područja s pratećim sadržajima (parkinzi za bicikle,

⁸ Izvor: Lučka uprava Šibensko-kninske županije, <http://www.luskz.hr/Statistike.html>

⁹ Izvor: PP Općine Bilice

¹⁰ Izvor: Prostorni plan Grada Drniša

¹¹ Izvor: Informacije dostavljene od Hrvatskih cesta d.d.

skloništa/odmorišta, putokazi, ali i ostale signalizacije), koristili bi posjetiteljima i lokalnom stanovništvu, uz zajedničku suradnju JLS-ova i NP Krka.. Poticanje korištenja ekoloških prijevoznih sredstava, novih oblika turizma, zatim poticanje dostupnosti tehnoloških, ali i financijskih instrumenata, otvaraju mogućnosti alternativnih rješenja (npr. turistički vlakovi, javni električni bicikli, vozila i plovila, uvođenje sezonske autobusne/taksi linije od zračnih luka do područja LAG-a i sl.).

1.5.2. Komunalna infrastruktura

Poslove vodoopskrbe i odvodnje otpadnih voda na području LAG-a Krka obavljaju Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik i Rad d.o.o. Drniš. Prva pokriva distribucijsko područje Skradina, Šibenika, Bilica, Promine i Unešića, dok je druga nadležna za Grad Drniš i Općinu Ružić. Ukupni broj vodovodnih priključaka na području LAG-a iznosi oko 9 tisuća¹².

Vodovodnom infrastrukturom su, u najvećoj mjeri pokriveni svi gradovi i općine na području LAG-a, s tim da se na području Grada Drniša oko 97% stanovništva opskrbljuje pitkom vodom iz vodovodnih sustava, dok se oko 3% stanovništva opskrbljuje vodom iz sanitarno problematičnih izvora¹³. Za potrebe javne vodoopskrbe na području LAG-a voda se zahvaća na sljedećim izvorima: Jaruga (kapacitet 1000 l/s), Miljacka (120 l/s) i Čikola (200 l/s)¹⁴. Stara izvorišta Torak (50 l/s), Jandrići (35 l/s), Kovča (30 l/s) koriste se samo u vrijeme povećane potrošnje vode

Opće obilježje vodno-komunalnog sektora na području LAG-a Krka je nerazvijenost usluge odvodnje u odnosu na vodoopskrbu. Sustav javne odvodnje otpadnih voda imaju samo Grad Skradin, bez sela i zaseoka, zatim šibensko naselje Lozovac bez zaseoka, Grad Drniš, također bez okolnih sela te naselje Mirlović Polje u Općini Ružić. Poslove odvodnje otpadnih voda na području LAG-a obavljaju tvrtke koje pružaju i usluge javne vodoopskrbe, Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik i Rad d.o.o. Drniš. Trenutni broj priključaka odvodnje otpadnih voda na cijelom području LAG-a Krka iznosi oko 1.500¹⁵.

Na području LAG-a Krka djeluju četiri komunalna poduzeća koja se bave poslovima gospodarenja otpadom. U Gradu Drnišu i Općinama Ružić i Unešić djeluje poduzeće Gradska čistoća d.o.o. Drniš, u Općini Promina poduzeće Eko-Promina d.o.o. Oklaj, u Gradu Skradinu poduzeće Rivina Jaruga d.o.o. Skradin, dok za Općinu Bilice i dvadeset šibenskih naselja poslove gospodarenja otpadom obavlja poduzeće Bikarac d.o.o. Šibenik. Na području LAG-a prikuplja se miješani komunalni otpad putem spremnika tj. kontejnera zapremnine 1.100 L koji su javno postavljeni i koji omogućuju nekontrolirano odlaganje bilo koje vrste otpada. Model naplate do sada je uglavnom bio zasnovan na površini korisnog stambenog ili poslovnog prostora potrošača.

Trendovi: U narednom periodu je planirana izgradnja sustava odvodnje za Općinu Bilice koja bi trebala biti gotova do 2023. godine (prema Planu provedbe vodno komunalnih direktiva Republike Hrvatske, za aglomeracije veće od 2000ES). U Gradu Drnišu dovršen je projekt izrade Uređaja za pročišćavanje otpadnih voda kapaciteta 5000PE, financiran sredstvima Europske Unije. Planiran je prelazak na sustav „od vrata do vrata“ prikupljanja otpada koji će se provoditi podjelom spremnika od 80 l, 120 l i 240 l svakom domaćinstvu, te omogućiti naplatu po količini proizvedenog otpada. U pojedinim područjima LAG-a, kao što je područje djelovanja Gradske Čistoće d.o.o. Drniš, uveden je novi način prikupljanja otpada, međutim dinamika prelaska ovisi o mogućnostima financiranja i nabavke novih spremnika. Također, u

¹² Izvor: Informacije dostavljene od strane tvrtke Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik i tvrtke Rad d.o.o. Drniš

¹³ Izvor: Informacija dostavljena od strane tvrtke Rad d.o.o. Drniš

¹⁴ Izvor: Informacije tvrtki Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik i tvrtke Rad d.o.o. Drniš

¹⁵ Izvor: Informacije dostavljene od tvrtke Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik i tvrtke Rad d.o.o. Drniš

2015. godini je započela primarna selekcija otpada, postavljanjem eko zelenih otoka u koje se može odlagati papir, staklo, plastika i stara odjeća. U 2016. godini u planu je proširenje pojedinih zelenih otoka dodatnim spremnicima za metalni i problematični otpad¹⁶.

Razvojni problemi: Problem odvodnje za Općine Promina i Unešić je neisplativost radi velike raštrkanosti sela i zaoseoka. Ovo utječe i na povećanje troškova prikupljanja otpada. Najveći problemi vezani za gospodarenje otpadom na području LAG-a su postojanje velikog broja „divljih“ odlagališta, nedovoljan broj subjekata registriranih za recikliranje pojedinih vrsta materijala, te nepostojanje komunalnih redara. Osim toga, stanovništvo nije dovoljno educirano po pitanju obveza primarnog odvajanja komunalnog otpada.

Razvojne potrebe i mogućnosti: Javna vodoopskrba na području LAG-a je pretežito zastarjela te zahtjeva rekonstrukciju. Zbog neadekvatnih materijala izrade (npr. azbestno-cementni cjevovodi) i plitko ukopanih cjevovoda sa čestim puknućima i kvarovima, zbog čega dolazi do velikih gubitaka vode. Ulaganje u saniranje divljih odlagališta i sustav održivog gospodarenja otpadom jedan je prioriteta područja, ukoliko se želi razvijati održivi turizam. Otpad može postati vrijedna sirovina i/ili energent. Sustavi primarne selekcije otpada kroz model socijalnog poduzetništva, održivih eko-gospodarstava kao i razvojni fondovi namijenjeni izgradnji komunalne infrastrukture čine ključne razvojne prilike.

1.5.3. Informacijsko-komunikacijska infrastruktura

Poštanski promet obavlja se putem osam poštanskih ureda Hrvatske pošte d.d.¹⁷. Dva se nalaze na administrativnom području Drniša, a po jedan na područjima Skradina, Promine, Unešića, Ružića, šibenskog Lozovca i Perkovića. S obzirom da ostala šibenska naselja imaju pristup poštanskim uredima u samom Gradu Šibeniku, može se zaključiti da je pristup poštanskim uslugama na teritoriju LAG-a Krka zadovoljavajući. Pokrivenost fiksnim i mobilnim telefonskim linijama je dobra i zadovoljava potrebe stanovnika. Rasprostranjenost nepokretnog širokopojasnog pristupa Internetu na području LAG-a je niska, a na području Drniša iznosi 33,07 %, u Skradinu 20,68 %, u Općini Ružić 24,52 %, Promini 23,79 %, a u Unešiću tek 7,61 %. Izuzetak je Općina Bilice s prosječnim udjelom od čak 50,89 %. Za šibenska naselja na području LAG-a ne postoje pojedinačni podaci, ali budući da se radi o ruralnim naseljima pretpostavka je kako je rasprostranjenost znatno manja nego na cijelom administrativnom području Šibenika gdje ona iznosi 51,23 %. Što se brzina prijenosa tiče, u najvećem broju su zastupljene 2 do 4 Mbit/s¹⁸.

Razvojni problemi i potrebe: Niska razina pokrivenosti područja brzim internetom, te educiranost stanovništva o mogućnostima istog, ograničava razvoj područja. Potrebna su ciljana ulaganja u razvoj IKT-a u svrhu povećanja dostupnosti lokalnim dionicima, gostima i potencijalnim investitorima. IKT je neophodna u suvremenom poljoprivrednom i turističkom poslovanju subjekata.

Trendovi i mogućnosti: IKT omogućava razvoj poslovanja, veću kvalitetu i dostupnost usluga u udaljenim ruralnim područjima, a nova tehnološka rješenja smanjuju troškove pa time opravdavaju ulaganja.

¹⁶ Izvor: Informacije dostavljene od strane tvrtke Gradska Čistoća d.o.o. Drniš

¹⁷ Izvor: Hrvatska Pošta d.d., www.posta.hr

¹⁸ Izvor: HAKOM, www.hakom.hr

1.5.4. Energetika

Elektroenergetska mreža na području LAG-a u nadležnosti je HEP d.d. Sve poslove vezano za pružanje usluga korisnicima na području LAG-a obavlja tvrtka HEP Operator distribucijskog sustava d.o.o. – Elektra Šibenik iz svojih pogona u Šibeniku i Drnišu. Veliki dio električne energije na području LAG-a proizvodi se u tri hidroelektrane na rijeci Krki (HE Miljacka, HE Jaruga i MHE Roški slap). Prve dvije su u državnom vlasništvu i pod kontrolom Hrvatske elektroprivrede d.d., dok je MHE Roški slap u privatnom vlasništvu tvrtke Hidro-watt d.o.o. Prostornim planom Šibensko kninske županije planirana je izgradnja novih hidroelektrana s akumulacijama na području Drniša, HE Čikola I i HE Čikola II.

Tablica 2: Hidroelektrane na području LAG-a Krka¹⁹.

Hidroelektrana	Godina izgradnje	Godišnja proizvodnja u 2015. godini (GWh)	Instalirana snaga (MW)	Instalirani protok (m3/s)
HE Miljacka	1906./1956.	95	24	30
He Jaruga	1903./1936.	20	7,2	31
MHE Roški slap	1910./1998	8*	1,76	12

Kao što je vidljivo iz gornje tabele, hidropotencijali za proizvodnju električne energije na prostoru LAG-a su uglavnom dobro iskorišteni i imaju dugu tradiciju u korištenju. U novije vrijeme, osim hidroelektrana i vjetroelektrane proizvode znatnu količinu energije. Tako su u posljednjih desetak godina u zaleđu Šibenika, odnosno u neposrednoj blizini područja LAG-a, izgrađene sljedeće vjetroelektrane: VE Orlice, VE Crno Brdo, VE Trtar Krtolin i VE Danilo.

Tablica 3: Vjetroelektrane u šibenskom zaleđu

Vjetroelektrana	Godina izgradnje	Broj vjetro agregata	Instalirana snaga (MW)	Godišnja proizvodnja GWh (cca)
VE Orlice	2009.	11	9,6	25
VE Crno brdo	2011.	7	10	27
VE Trtar Krtolin	2006	14	11,2	27
VE Danilo	2014.	19	43,7	100

Trendovi: Šibensko-kninska županija već je usmjerila svoju energetska politiku prema povećanju energetske učinkovitosti i korištenju obnovljivih izvora energije usvajajući strateške dokumente koji tematiziraju ova područja, prije svega Razvojnu strategiju ŠKŽ 2011.-2013., te 2016.-2020. i Program energetske učinkovitosti 2012.-2014., te 2016.-2020. a država nudi poticaje za održivu energetiku. Prikaz istraživanja mogućeg smještaja vjetroelektrana na području LAG-a Krka nalazi se u Dodatku 1 – Tablica 7.

Razvojni problemi: Obnovljivi izvori energije se još uvijek nedovoljno koriste. Područje ima potencijal za razvoj energetike temeljene na obnovljivim izvorima energije, ali pri tom treba paziti da ovakva ulaganja ne ugroze krajobraznu i prirodnu vrijednost okoliša posebice uzevši u obzir područja ekološke mreže NATURA 2000.

Razvojne potrebe: Izgradnja sustava za proizvodnju električne energije od obnovljivih izvora energije je od velikog lokalnog, regionalnog i nacionalnog značaja. Dokaz tomu je i činjenica

¹⁹ Izvor: Hrvatska elektroprivreda d.d., www.hep.hr/proizvodnja/osnovni/hidroelektrane/jug/nakrki.aspx.

* Podaci o proizvodnji MHE Roški slap predstavljaju prosječnu godišnju proizvodnju i preuzeti su iz Strategije upravljanja vodama, Hrvatske vode, 2009.

da je od ukupno proizvedene energije u Hrvatskoj u 2017. godini, samo 12% otpadalo na obnovljive izvore energije, dok se uvozilo čak 14% električne energije²⁰.

Razvojne mogućnosti: Kućna primjena obnovljivih izvora energije zanimljiva je na cijelom području. U prostornom planu definirana su područja na kojima je moguća daljnja izgradnja vjetroparkova i solarnih elektrana. Na području LAG-a potencijalne lokacije prihvatljive za izgradnju vjetroelektrana su sjeveroistočni dio Općine Promina, južni dio područja Drniša, jugozapadni dio područja Unešića i sjeveroistočni dio Općine Ružić. Solarne elektrane su predviđene za izgradnju na područjima Promine i Drniša. Daljnjim odgovornim razvojem OIE na području LAG-a doprinosi se očuvanju prirode te povećanju sredstva za JLS iz sredstava koncesija.

1.5.5. Sportska infrastruktura

Grad Drniš ima nogometno igralište kapaciteta 3.000 gledatelja i sportsku dvoranu kapaciteta 500 gledatelja izgrađenu pri osnovnoj školi Antuna Mihanovića Petropoljskog. Osim toga, na području Drniša u naselju Siverić postoji nogometno igralište s kapacitetom od 200 gledatelja, a u Pakovu selu malonogometno betonsko igralište. Općina Promina ima betonsko igralište za mali nogomet. Općina Radonić također ima betonsko igralište koje je u sklopu osnovne škole u zaseoku Živkovići, a Općina Unešić nogometni stadion Borovište kapaciteta 2.500 posjetitelja. Na području Općine Bilice, osim jednog malog privatnog malonogometnog igrališta, nema javnih nogometnih stadiona, dok na području Grada Skradina postoji nogometno igralište kluba SOŠK. U Skradinu postoje biciklističke staze Skradin (utvrda Turina) – Prukljan – Sonković (utvrda Sonković) – Piramatovci (Ždrapanj) – Bribir (arheološko nalazište Bribirska glavica) i Skradin – NP "Krka" – Skradinski buk²¹. Također, postoje druge lokacije i makadamski putovi koji se koriste za bicikliranje, ali staze na njima još uvijek nisu označene kao biciklističke. Na području Općine Promina je planinarska kuća od koje više staza vodi prema atraktivnim izletištim na Promini, a najznačajnije lokacije za posjet su izvor Veliki točak, izvor Bukovac, vrh Promine-Čavnovka do kojeg se dolazi postojećim makadamskim putem, te dalje do "Kosovačke lokve".

Razvojni problemi i potrebe: Razvoj aktivnog turizma, ali i unapređenje kvalitete života za lokalno stanovništvo, a posebice mlade obitelji i mlade, podrazumijeva potrebu ulaganja u sportsku infrastrukturu.

Trendovi i mogućnosti: Trendovi više-funkcionalnog korištenja sportskih prostora mogu omogućiti veću razinu isplativosti i održivosti istih, a time potaknuti ulaganja u nove sadržaje koji mogu postati dio dodatne turističke ponude područja. Razvojem manje infrastrukture na šumskim područjima može se povećati zdravstvena i općekorisna funkcija šuma u svrhu edukacija mladih naraštaja na području LAG-a te razvoja posebnih oblika turizma.

1.6. Razvijenost područja

Prema indeksu razvijenosti iz 2018. godine (temeljem Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14 i NN 123/17), kompozitnom pokazatelju kojim se na temelju šest društveno-gospodarskih indikatora ocjenjuje stupanj razvijenosti jedinica lokalne samouprave te ih kategorizira unutar 8 skupina, jedinice u sastavu LAG-a Krka su razvrstane: Općina Bilice u VI. skupini (103,86%), Grad Drniš u V. skupini (100,37%), Općina Promina u

²⁰ Izvor: „Struktura izvora električne energije u 2017. godini“, www.hep.hr.

²¹ Izvor: Turistička zajednica ŠKŽ

III. skupini (96,31%), Općina Ružić u II. skupini (93,51%), Grad Skradin u II. skupini (95,14%), Grad Šibenik u VII. skupini (106,19%) i Općina Unešić u I. skupini (92,23%).

JLS koje se nalaze u I., II., III. ili IV. skupini razvijenosti, odnosno kojima je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 100% , imaju status potpomognutog područja (Općine Unešić, Ružić, Skradin i Promina).

Razvojni problemi, trendovi i potrebe: Razvijenosti područja LAG-a Krka pokazuje ispodprosječnu vrijednost u odnosu na Hrvatsku te iznosi 98,23% što naglašava potrebu ruralnog razvoja, zapošljavanja, investicija na cijelom području LAG-a Krka, kao i uvođenja proaktivnih razvojnih politika. Posebice se teži ravnomjernijem prostornom razvoju, te sustavno poticanje potpomognutih područja.

Razvojne mogućnosti: Razvoj održivog turizma, razvoj dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima (posebno turističkih usluga), poticanje razvoja i širenja malih gospodarstava i poljoprivrede usmjerene finalizaciji poljoprivredne proizvodnje, razvoju gastronomske ponude, izvjesno su veliki potencijali, koji međutim nisu sustavno kapitaliziran. Korištenje integriranih politika, strateških pristupa, projekata i razvojnih fondova, mogući su značajni i dinamični razvojni iskoraci. Naglašena je također potreba aktivacije lokalnih razvojnih resursa radi postizanja daljnjih razvojnih mogućnosti ovog područja.

1.7. Minski sumnjiva područja

Prema dostupnim podacima Hrvatskog centra za razminiranje na području LAG-a Krka pod još uvijek minski sumnjiva područja spadaju područja koja administrativno pripadaju gradovima Drniš i Skradin, te općinama Promina i Ružić. Postupak razminiranja još uvijek traje te predstavlja značajan problem gradovima i općinama u sastavu LAG-a.

Razvojni problemi: Postojanje minski sumnjivih područja velika je razvojna prepreka, posebice za poljoprivrednu proizvodnju, stočarstvo, gospodarenje šumskim prostorima te razvoj različitih turističkih oblika

Razvojni trendovi: Sukladno Izvješću o provedbi Plana protuminskog djelovanja i utrošenim financijskim sredstvima za 2017. godinu²² na kraju 2017. godine na području LAG KRKA na temelju potpore za „Razminiranje poljoprivrednog zemljišta“ iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020., razminirano je 661.866 m² (područje Drniša, Skradina, Vodica, te Općine Promina) poljoprivredne površine, što predstavlja 98,82% ukupne poljoprivredne površine na području Šibensko-kninske županije. Prema Planu protuminskog djelovanja za 2018. godinu u Šibensko – kninskoj županiji planirano je razminiranje 3,0 km² ukupne MSP površine (područje Drniša, Skradina, Općina Ružić i Promina).

Razvojne potrebe i mogućnosti: Uklanjanje mina i stjecanje statusa sigurnog područja prioritetna je potreba ukoliko se želi razvijati aktivan turizam te poljoprivredu, autohtono ekstenzivno stočarstvo i šumarstvo na području LAG-a. Korištenjem razvojnih fondova podmjera 5.2.2. PRR RH 2014.-2020., preostala područja je relativno brzo moguće osloboditi ovog tereta.

²² Izvješće o provedbi Plana protuminskog djelovanja i utrošenim financijskim sredstvima za 2017. godine, Vlada RH, 2017.

2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PODRUČJA

2.1. Opća gospodarska slika

Gospodarski razvoj LAG područja temelji se na tri glavne djelatnosti: poljoprivredi, unutar koje se ističe vinogradarstvo, maslinarstvo i stočarstvo, zatim na industriji, odnosno eksploataciji mineralnih sirovina te na ugostiteljstvu i turizmu. Cijelo područje LAG-a Krka još uvijek se oporavlja od posljedica Domovinskog rata koji je najviše pogodio gospodarski sektor, a ujedno utjecao na populacijsko praznjenje te starosnu strukturu stanovništva. Prema indeksu razvijenosti (2018.) većina područja LAG-a Krka (Skradin, Promina, Ružić i Unešić) pripada potpomognutim područjima, jer su razvrstana od I. do III. skupine (razvijenost ispod 100% nacionalnog prosjeka).

Prema podacima HGK – županijske komore Šibenik, na području LAG-a Krka (bez ruralnih naselja Grada Šibenika i bez obrta) na kraju 2017. godine bilo je aktivno 211 poduzetnika. U odnosu na 2016. godinu kada ih je bilo 196, ostvaren je porast od 7,65%. Od ukupnog broja poduzetnika koji posluju u Šibensko-Kninskoj županiji (2.121), samo 211, odnosno 9,95 % poslovalo je na području LAG-a Krka, iako LAG zauzima više od trećine ukupnog područja županije, čime je primjetan nesrazmjer tih dvaju pokazatelja. Najveći broj poduzetnika 2017. godine djelovao je na području Grada Drniša (101 poduzetnika, tj. 47,87%), zatim u Skradinu (49 poduzetnika, tj. 23,22%) te u Bilicama (35 poduzetnika, tj. 16,59%). Ukupni prihodi poduzetnika na području LAG-a Krka (bez šibenskih naselja) u 2017. godini iznosili su 700.421.659,00 kuna te bilježe porast od 3,03% u odnosu na 2016. godinu kada su iznosili 679.809.882,00 kuna. Područje LAG-a Krka je sudjelovalo s 11,13% prihoda u ukupnom iznosu prihoda poduzetnika u Županiji u iznosu od 6.291 milijardi kn. Najveći dio prihoda u 2017. godini je ostvaren iz djelatnosti G-Trgovina na veliko i malo (365 milijuna kn, tj. 52,14% od ukupnih prihoda), zatim iz djelatnosti C-Prerađivačka industrija (128 milijuna kn ili 18,38%) te iz djelatnosti H-Prijevoz i skladištenje (36 milijuna kn ili 5,18%). Iz djelatnosti A-Poljoprivrede, šumarstva i ribarstva ostvareno je 41 milijun kn ili 5,90% ukupnog prihoda na LAG području. Najveći dio prihoda je ostvaren u Drnišu (286.720.107,00 kn), zatim u Unešiću (293.142.470,00 kn) te u Skradinu (55.862.918,00 kn). U 2017. godini najveći broj poduzetnika se bavio djelatnošću G-Trgovina na veliko i malo (42 poduzetnika), zatim C-Prerađivačkom industrijom (36 poduzetnika).

Od ukupno 1.453 zaposlenih kod poduzetnika krajem 2017. godine, najviše ih je bilo zaposleno u djelatnosti G-Trgovina na veliko i malo (606 zaposlenih, tj. 41,71%), zatim u djelatnosti C-Prerađivačka industrija (260 zaposlenih, tj. 17,89%) i u djelatnosti I-Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (121 zaposlenih, tj. 8,33%). U A-Poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu zaposlena je 71 osoba (tj. 4,89%). Najveći broj zaposlenih bio je u Gradu Drnišu (569 zaposlenih), zatim Skradinu (186 zaposlenih) i Općini Unešić (491 zaposlenih). U ukupnom broju od oko 11.600 zaposlenih osoba kod poduzetnika u Šibensko-kninskoj županiji, LAG Krka sudjeluje s udjelom od samo 12,47% zaposlenih.

Trendovi: Grad Drniš ima pet poslovnih zona kojima nastoji omogućiti smještaj i rad malih i srednjih poduzeća, povećati zapošljavanje lokalnog stanovništva, te time spriječiti odlazak radno aktivnog stanovništva. Navedene poslovne zone su: PZ Radonić, PZ Drniš, PZ Pakovo selo, PZ Brištani i PZ Siverić, od kojih su aktivne PZ Radonić i PZ Drniš, te su u njima pojedine tvrtke već započele s poslovanjem²³. Grad Skradin započeo je pripremu izgradnje Poduzetničke zone Kosa 2002. godine s ciljem društveno-gospodarske revitalizacije i poticanja razvoja malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva na području Skradina, površine 32 ha (od toga površina za

²³ Izvor: PP Grada Drniša, 2013, ažurirano 2018.

proizvodnu i poslovnu namjenu iznosi cca 22 ha). Ova zona je danas opremljena svim ključnim sadržajima u skladu s najvišim standardima i potrebama poduzetničkih poduhvata što uključuje kvalitetne prometnice, sustav odvodnje otpadnih i oborinskih voda, vodo i elektro opskrbu, najsuvremeniju telekomunikacijsku, a uskoro i poštansku infrastrukturu, te opskrbu plinom. Osnovni razvojni resurs promatranog područja je postojeća infrastruktura, te neposredna blizina naselja Rupe koje je po broju stanovnika jedno od najvećih naselja na području Grada Skradina sa izrazitim odljevom radno sposobnog stanovništva u inozemstvo. U Općini Promina nalazi se gospodarska zona Oklaj koja predstavlja težište razvoja i središnju gospodarsku i poslovnu zonu. Njezin značaj definiran je kroz postojeću prostorno-plansku dokumentaciju te će se kroz izradu detaljnije urbanističke dokumentacije zaokružiti početna faza u realizaciji i izgradnji novih gospodarskih i poslovnih sadržaja na ovom području²⁴.

Razvojni problemi: Na predmetnom području poduzetničke inicijative su još uvijek rijetke, neravnomjerno raspoređene (uglavnom u gradovima Drnišu i Skradinu), kultura suradnje tek je u začetku, a zone još nisu u potpunosti zaživjele. Problem predstavljaju nedostatni ljudski kapaciteti, poduzetnička kompetencija i kultura, ali i nepostojeći sustav podrške. Još uvijek je prisutna siva ekonomija

Razvojne mogućnosti i potrebe: Za razvoj gospodarstva i ulaganja, posebice malog i srednjeg poduzetništva ključan je preduvjet otvaranje radnih mjesta, time ostanka i privlačenja ljudi u ovo područje (potpore mikro i malim poduzetnicima, potpora razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti, poticaji za zapošljavanje). Nužno je uspostaviti sustave učinkovite podrške i poticaja za MSP koji će kombinirati lokalne resurse s EU, nacionalnim i regionalnim izvorima financiranja. Poželjno je poticati međusektorsku suradnju, te povezivanje MSP-a s turizmom.

2.2. Glavne gospodarske grane – stanje i potencijali

2.2.1. Poljoprivreda

Područje LAG-a Krke pogodno je za razvoj različitih oblika poljoprivredne proizvodnje, s obzirom na klimatske i pedološke predispozicije. Mikroklimatski te reljefni i pedološki uvjeti, pretpostavke su razvoja **vinogradarstva, voćarstva, povrtlarstva te tradicionalnog stočarstva u ovome kraju**. Županijskim prostornim planom određena su osobito vrijedna tla za poljoprivrednu proizvodnju kojima se ne smije promijeniti namjena, a na području LAG-a Krka ima ih sedam (Dodatak 1 – Tablica 9). Najvrijednija agrarna površina pogodna za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju na području LAG-a Krka je Petrovo polje kroz koje protječe rijeka Čikola. Petrovo polje ima površinu veću od 5.000 ha, a iskorišteno je svega oko 20 % površine polja, uz Petrovo polje, valja istaknuti i velike agrarne površine u Donjem polju i na području Danila. Ostale poljoprivredne površine, iako značajne po površini, čine tzv. suha polja i gotovo bezvodna krška područja, gdje dovodenje vode nije ekonomski opravdano. Sukladno različitim reljefno-klimatskim obilježjima područja, prema podacima APPRRR-a iz 2018. godine, na području LAG Krka zastupljena je šarolika poljoprivredna proizvodnja, međutim dominantno ekstenzivnog karaktera. Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju najveći broj registriranih poljoprivrednih gospodarstava (1.456 poljoprivrednih gospodarstava, točnije 76,15% od ukupnog broja) koristi do 3 ha poljoprivrednog zemljišta (52,38% ukupnog poljoprivrednog zemljišta LAG područja), dok 17 poljoprivrednih gospodarstava (0,89%) koristi od 100 do 1.500 ha poljoprivrednog zemljišta (3,72% od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta). Na temelju ukupne poljoprivredne površine koja iznosi 17.949 ha, te ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava 1.912 dobije se prosječna površina od 9,39 ha koju jedno poljoprivredno gospodarstvo obrađuje na području LAG-a. Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i

²⁴ Izvor: Strategija razvoja Općine Promina

ruralnom razvoju 2018. godine, prema zastupljenosti pojedinih kultura/obilježja krajobraza u hektarima, na području LAG-a Krka dominiraju krški pašnjaci s oko 56.007 ha, a koji predstavljaju nešto manje od dvije trećine svih analiziranih poljoprivrednih površina. Krški pašnjaci površinom prevladavaju u Gradu Drnišu s oko 2.700 ha te u Općini Ružić s oko 1.700 ha. Broj grla stoke na LAG području iznosi 30.737²⁵, najviše na području Drniša i Unešića. Od ukupnog broja stoke, najveći broj se odnosi na ovce (76%), te koze (12%) i goveda (9%). Iz navedenog možemo zaključiti da na LAG području prevladava ovčarstvo i kozarstvo zbog velikog postotka krških pašnjaka.

Od kultura na području LAG-a dominira maslina koja se uzgaja na oko 967 ha površine poljoprivrednog zemljišta, dominantno na području Skradina, Bilica te južnog dijela administrativnog područja Drniša i Šibenika, što je prvenstveno uvjetovano povoljnim klimatskim uvjetima za uzgoj masline. Slijedi uzgoj vinove loze na oko 572 ha, najviše na području naselja Grada Drniša (oko 260 ha), a uz navedena područja ista se uzgaja na prostoru Promine (75,91 ha), kao značajnom vinorodnom području. Od ostalih skupina poljoprivrednih kultura, na području LAG-a Krka zastupljene su: ratarske kulture, krmne kulture te voćarstvo. U uzgoju voća zastupljeni su: bademi, marelice, orasi, višnje, šljive, trešnje, itd. te mješoviti voćnjaci, a uzgajaju se na oko 153 ha površina. Ljekovito i aromatično bilje uzgaja se na površinama od 169 ha (245 poljoprivrednih gospodarstava). Od ratarskih kultura najzastupljeniji su ječam, pšenica i zob, sveukupno na oko 1.226 ha površine kao i krmne kulture, prvenstveno djetelina i lucerna, a na ovom području važne su kao stočna prehrana (Dodatak 1 – Tablica 10.).

Podatci o broju parcela te njihovim površinama prema kategorijama pokazuju kako na području LAG-a Krka dominira broj poljoprivrednih gospodarstava koji raspolaže usitnjenim parcelama (preko 76% PG raspolaže zemljištem do 3 ha površine, dok 17 PG-a raspolaže zemljištem od 100 do 1.500 ha).

Na području LAG-a Krka u 2018. godini ukupan broj registriranih poljoprivrednih gospodarstava iznosio je 2.134. Od toga, njih čak 2.107, odnosno 98,73%, pripadalo je organizacijskom obliku obiteljskih gospodarstava, a ostalo su bila trgovačka društva, obrti, zadruge i kategorija ostali (Dodatak 1 – Tablica 12.).

Prema broju članova poljoprivrednih gospodarstava, prevladavaju OPG-ovi s jednim i dva člana ili bez članova, ukupno 57% svih poljoprivrednih gospodarstava prema zadnje dostupnim podacima je bez članova što je otežavajući faktor razvoja poljoprivrede zbog niske razine potencijala ulaganja i starosne dobi nositelja/članova obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva (najveći postotak nositelja/članova je starije od 65 godine, 1.024 nositelja/člana, tj. 47,98% ukupnih članova, zatim slijede nositelji/članovi između 56 i 60 godina (239, tj. 11,20% ukupnih članova).

Maslina je na području LAG-a Krka zastupljena oko 967 ha poljoprivrednih površina, od kojih se najveći dio uzgaja u južnim predjelima LAG-a (Grad Skradin i Općina Bilice, te južni dio Drniša), uz miljevački plato kao klimatski pogodan prostor za uzgoj masline. Područje Grada Skradina sudjeluje s oko tri četvrtine svih površina pod maslinama, čime se ističe kao najznačajnije maslinarsko područje na prostoru LAG-a Krka. Broj stabala maslina na skradinskom području trenutno iznosi oko 150.000. Najzastupljenija sorta u uzgoju je Oblica, od ostalih sorti zastupljene su Leccino, Krvavica, Istarska bjelica i Pendolino. U Skradinskom uzgojnom području postoje nasadi brojnih sorti, domaćeg i stranog porijekla. Od domaćih sorata najčešće su već spomenuta Oblica i autohtona Krvavica koje na tom području ima oko 50.000 stabala je od posebnog značaja za skradinsko zaleđe zbog činjenice da ta sorta postoji

²⁵ Izvor: Jedinstveni registar domaćih životinja 2017.

samo na području Skradina i malim dijelom na području Miljevaca i zadarske županije. Sorta Krvavica uvrštena je 2007. godine na sortnu listu RH, a od 2009. godine provodio se projekt „Revitalizacija sorte masline Krvavica“, čiji je glavni cilj bio jačanje tržišne pozicije sorte Krvavice, kao i njeno spašavanje od izumiranja i stvaranje osnove da postane temelj maslinarske proizvodnje na području Skradina. Posađeno je od 500 do 600 novih referentnih stabala maslina na oko 3 ha te je provedeno istraživanje pod nazivom „Genetska identifikacija masline Krvavica“, čime su stvoreni temeljni preduvjeti za priznavanjem navedene sorte kao autohtone. Usprkos rijetkosti, također se od domaćih sorti može pronaći i Šljivarka, a od stranih su najčešće Pendolino, Ascolana tenera, Frantoio i Leccino²⁶.

Uzgoj vinove loze zastupljen je na gotovo čitavom području LAG-a Krka, od Petrova polja s okolnim padinskim obroncima, Miljevačkog platoa i Promine. Vinova loza smatra se najpogodnijom biljnom kulturom za uzgoj na ovom području, a uzgaja se na ukupno 572 ha. Zbog mediteranske klime i bogatstva autohtonih sorti (babić, debit, plavina, lasina, maraština), ali i uvedenih sorti (plavac mali, merlot, cabernet) koje su se dobro prilagodile uzgojnim uvjetima, ova poljoprivredna kultura ima najveći potencijal i najdužu tradiciju. Za proizvodnju vina na području Drniša najveće kapacitete drži pogon društva „Dalmacijavino“ Split, Vinarija Drniš, u sklopu koje se nalazi i tvornica vinskog octa (kvasine). U Petrovom polju postoje manji proizvođači, međutim jako ograničenih kapaciteta. U općinama Unešić i Ružić također postoji veći broj malih proizvođača vina koji ga u pravilu proizvode za vlastite potrebe. Proizvode se i prerađuju uglavnom autohtone bijele sorte debit i maraština, a od crnih sorti plavina i lasina, te merlot kao neautohtona sorta. Pojedini proizvođači imaju vlastite vinske podume, flaširano vino te zaštitu geografskog podrijetla čime su dosegli relativno visok stupanj kvalitetnog i značajnog proizvođača. Pojedini proizvođači vina imaju ugostiteljske sadržaje na svojim gospodarstvima. Unaprjeđenje kvalitete i brendiranje lokalnih vina te njihova ponuda na području cijelog prostora LAG-a Krka imalo bi u turističkom smislu značajan učinak za daljnji razvoj izvorne turističke ponude ovog kraja pa je to potrebno uzeti u obzir, posebice kroz stvaranje zaokružene gastro-enološke ugostiteljske ponude.

Tradicionalno, područje LAG-a Krka, posebice drniški kraj, stočarsko je područje, što je vidljivo iz službenih podataka o broju grla stoke na ovome području koji iznosi oko 30 tisuća za 2017. godinu. Prema vrstama stoke, uzgoj ovaca uvjerljivo dominira s oko 22.000 grla te čini oko tri četvrtine cjelokupnog stočarskog fonda ovog kraja. Slijedi uzgoj koza s oko 3.850 i goveda s oko 3.000 grla. Ukupno je 1.254 poljoprivrednih gospodarstava koji se bave stočarstvom na području LAG-a Krka, najviše na području Grada Drniša. U odnosu na 2014. godinu zabilježen je blagi porast broja grla za 4,00% u cijeloj Šibensko-kninskoj županiji, pa tako i na području LAG-a KRKA. U odnosu na podatke iz 2014. broj grla stoke iznosio je 30.394, dok prema podacima iz 2017. broj grla stoke na području LAG-a iznosi 30.842 što ukazuje na trend blagog porasta od 1,47%.²⁷ Glavni proizvodi, janjeće i jareće meso, imaju dobar plasman, uglavnom kroz ugostiteljstvo. Zbog tradicije i specifične mikroklimе u dijelu šibenske zagore, pršut je jedan od najcjenjenijih i najprepoznatljivijih mesnih proizvoda ovog kraja.

Aromatično i ljekovito bilje uzgaja se na površinama od 169 ha te od toga prevladava proizvodnja smilja, lavande, kadulje i melise).

Razvojni trendovi: Suradnja na povećanju dodane vrijednosti poljoprivrednih proizvoda je počela dobivati oblike iako procesi idu sporo. Na području LAG-a Krka djeluje Udruga proizvođača drniškog pršuta, koja broji 12 članova. Na inicijativu Udruge, drniški pršut je 2012.

²⁶ Palinić, V. (2015): Sortimenti masline u skradinskom uzgojnom području, Završni rad, Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu.

²⁷ Jedinstveni registar domaćih životinja (JRDŽ 2014.-2017.)

godine od Ministarstva poljoprivrede dobio oznaku zemljopisnog podrijetla, a 2014. godine dobiva zaštićenu oznaku zemljopisnog podrijetla na razini Europske unije. Autohtoni proizvod – sir iz mišine – spravlja se po antičkoj metodi fermentiranja mlijeka, koje se ne formira prije sazrijevanja, već se pravi u prirodni oblik grude, sazrijeva u janjećoj koži, te se u istoj i dostavlja na tržište zbog jakog okusa, mirisa i arome. Pomak je napravljen organiziranjem malih prerađivača mlijeka u Udruzi malih sirara Šibensko-kninske županije „Mišinac“, koja radi na zaštiti navedenog sira oznakom izvornosti, čime bi se trebali riješiti problemi stvaranja brenda proizvoda, bolji nastup na tržištu i povećanje kvantitete praćene ujednačenom kvalitetom.

Razvojni problemi: Migracijski trendovi, dobna i obrazovna struktura nositelja gospodarstava, smanjenje broja članova na gospodarstvima, nedostatak finalizacije poljoprivredne proizvodnje u najbrojnijem sektoru stočarstva, neorganiziranost tržišta usporavaju razvoj i postizanje ekonomske održivosti u sektoru ekstenzivne poljoprivrede. Proizvodnja biljnih kultura (masline, vinova loza, ljekovito i aromatično bilje) se sporo razvija zbog neučinkovite administracije te složenih i netransparentnih procedura zakupa poljoprivrednih zemljišta, neriješenih imovinsko-pravnih pitanja, minski sumnjivih područja, te posebnih propisa koji se tiču područja pod zaštitom NP Krka, ali nedostatka koordinacije i dosljedne poslovne prakse samih poljoprivrednika. Problemi su nedostatak djelotvorne suradnje i međusobnog povjerenja dionika. Organizirani otkup janjaca i jarića na području Šibensko-kninske županije, pa tako i na području LAG-a Krka, ne postoji. Kapaciteti prerade u pršutanama članica Udruge pršutara su oko 166.000 komada pršuta godišnje, međutim najveći problem predstavlja nedostatak sirovine (u 2017. godini na području LAG-a su registrirane samo 833 svinje). Unatoč potencijalu, proizvodnja ovčjeg i kozjeg mlijeka i proizvoda nije zadovoljavajuća, najviše zbog nedostatka tradicije mužnje. Na razini RH udio ovčjeg i kozjeg mlijeka je zanemarivo mali unatoč rastućoj potražnji.

Razvojne mogućnosti: Područje ima potencijal za razvoj svih vrsta ekoloških proizvodnji (trenutno na području ima registriran 31 ekološki proizvođač) s posebnim naglaskom na proizvodnju i preradu ljekovitog i aromatičnog bilja. Zbog velikih površina brdovitog i krškog područja, mogućnosti uzgoja stoke na području LAG-a Krka su također velike. Postojeća tradicija bavljenjem poljoprivredom, stočarstvom, značajnije površine pod maslinom, vinovom lozom i voćem te započeti procesi finalizacije proizvodnje i zaštite proizvoda kroz započeta zajednička nastojanja daju nadu u uspjeh.

2.2.2. Šumarstvo

Šumska površina na području LAG-a Krka se nalazi pod upravom šuma podružnica Split (šumarija Drniš i šumarija Šibenik), a gospodarske jedinice šuma se teritorijalno preklapaju sa područjima drugih općina i gradova. Prema obalnom području prevladava makija i borova šuma, u unutrašnjosti bor i hrast medunac, dok je u sjevernijem dijelovima zastupljena i bukva.

U desetak lovišta na području LAG-a, koja su u vlasništvu Županije, prevladava sljedeća divljač: šumski zec, trčka-jarebica, kamenjarka te divlja svinja. Kroz specifičnost područja koja se ogleda preko zastupljenosti i sitne i krupne lovne divljači, raznolikost staništa te tradiciju lovstva može se prepoznati još jedan izvor gospodarske dobiti za zajednicu. Osam lovačkih društava vodi brigu o lovištima, kalendaru lova i životinjskoj populaciji.²⁸

Trendovi: Šume i šumsko zemljište imaju značajan odraz na bioraznolikost te zaštitu prirode (sekvestracija ugljika) od onečišćenja. Dodatna korist od šuma ogleda se kroz razvoj aktivnog turizma (cikloturizam, brdski biciklizam, pješačenje, planiranje, lov i sl.) potičući stvaranje novih modela gospodarenja šumama na ciljanom području, ali je za to potrebno partnerstvo

²⁸ Izvor: Središnja lovna evidencija https://lovistarh.mps.hr/lovstvo_javnost/Lovista.aspx?mode=2&zup=15

većeg broja dionika. Šumarstvo nije značajnije zastupljeno u gospodarskoj aktivnosti, a zbog minski sumnjivih područja moguća eksploatacija istih je vrlo opasna.²⁹ Suradnja među dionicima u sektoru šumarstva je nedostatna.

Razvojne potrebe: Potrebno je usklađivanje i koordinacija različitim interesima u gospodarenju šumskim područjem. Razminiranje, te potom sustavno i održivo gospodarenje šumama, posebice u smislu uređenja i održavanja šumskih protupožarnih puteva (u svrhu prevencije požara, ali i njihovog korištenja u gospodarske i turističke svrhe) ključni su prioriteti sektora.

2.2.3. Rudarstvo

Na prostoru Šibensko-kninske županije, pa tako i na području LAG-a Krka rudarenje ima dugogodišnju tradiciju. Najvrjednija nemetalna mineralna sirovina je arhitektonsko-građevni kamen (AGK). Ujedno, razvojem proizvodnje AGK koja kao nusprodukt ima TGK (tehničko-građevni kamen), omogućit će se dostupnost i ove sirovine. Na području LAG-a Krka trenutno se na sedam lokacija vrši eksploatacija mineralnih sirovina (Dodatak 1 – Tablica 14), a još je osam lokacija podobnih za eksploataciju (Dodatak 1 – Tablica 15) i pet predviđenih za mogući smještaj istražnog prostora/eksploatacijskih polja (Dodatak 1 – Tablica 16).

Razvojni trendovi i mogućnosti: Iako je dio rudnika zatvoren, potencijal za proizvodnju postoji. Potencijalni prostori za proizvodnju AGK i TGK su na istoku i jugoistoku Županije, odnosno LAG-a. Gipsna ležišta i izdanci gipsa značajna su sirovinska osnova na području cijele Županije. Na širem prostoru Siverića u zoni gornjeg ugljenog sloja preostalo je preko 3x106 t komadnog praškastog ugljena. Od metalnih mineralnih sirovina perspektivu imaju boksitna ležišta. Šibensko-kninska županija je boksitom najbogatija Županija u Republici Hrvatskoj i eksploatacijske rezerve boksita za površinski kop, koje su uglavnom na erveničkom i drniškom prostoru, kreću se preko 500.000 t. Na padinama Promine nalazi se bogato nalazište kalcita.³⁰

Razvojni problemi: Na prostoru Županije nalazi se nekoliko stotina napuštenih kopova boksita i oni su potencijalna opasnost za stoku, ljude i ilegalna odlagališta klaoničkog i komunalnog otpada čime se direktno ugrožavaju i onečišćuju tokovi podzemnih voda.

Razvojne potrebe: Pokretanje proizvodnje boksita treba podržati, ali prvenstveno na osnovama poštivanja najnovije zakonske regulative.

2.2.4. Turizam

Područje LAG-a Krka obuhvaća turističke zajednice Gradova Drniš, Skradin i Šibenik. Analiza ne obuhvaća podatke za šibenska naselja u sastavu LAG-a, budući da podaci na razini naselja nisu dostupni. TZ Grada Drniša obuhvaća općine Promina, Ružić i Unešić.

Prema podacima TZ Šibensko-kninske županije, Grad Drniš je u 2018. godini zabilježio 5.328 dolazaka turista, od toga 937 domaćih (17,59%) i 4.391 stranih (82,41%). Ostvareno je 19.178 noćenja, od kojih se 2.114 odnosi na domaće turiste (11,02%), a 17.064 na strane (88,98%). U odnosu na 2015. godinu broj dolazaka je porastao za 70,44 %, a broj noćenja za 116,70%. Usporedbom ostvarenih rezultata petogodišnjeg razdoblja 2013.-2018., broj se turističkih dolazaka u 2018. u odnosu na 2013. godinu povećao za čak 167,07%, a broj noćenja za 262,05%. U 2017. i 2018. je nastavljen trend porasta broja noćenja stranih i domaćih turista (Dodatak 2 – Tablica 17.) Najveći broj turista bio je iz Njemačke, zatim iz Nizozemske, te iz Francuske.

²⁹ Izvor: Javni podaci HŠ <http://javni-podaci-karta.hrsume.hr>

³⁰ Izvor: Rudarsko geološka studija ŠKŽ

Prema izvještaju o dolascima i noćenjima prema vrstama objekata vidljivo je da su turisti najviše preferirali dolaziti u objekte u domaćinstvu i objekte na OPG-u. Broj turista koji je dolazio u objekte u domaćinstvu iznosio je 2.000 ili 37,53%, dok je u objektima na OPG-u bilo 1.370 dolazaka ili 25,71% od ukupnog broja dolazaka. Najveći broj noćenja ostvaren je u objektima u domaćinstvu i to 10.047 noćenja ili 52,38% i u objektima na OPG-u (seljačkom domaćinstvu) gdje je bilo 4.103 noćenja ili 21,39% od ukupnog broja noćenja.

U gradu Skradinu tijekom 2018., prema podacima TZ Grada Skradina, ostvareno je 23.038 dolazaka turista. Od navedenog broja bilo je 2.553 domaćih turista (11,08%), dok je stranih turista bilo 20.485 (88,92%). Broj noćenja u 2018. godini je iznosio 52.601, od navedenog broja domaći turisti su ostvarili 6.948 noćenja (13,21%), dok su strani turisti ostvarili 45.653 noćenje (86,79%). Uspoređujući podatke s 2015. godinom broj dolazaka se povećao za 98,50%, a broj noćenja se povećao za 53,02%. Prema podacima za proteklo petogodišnje razdoblje, u odnosu na 2013. godinu, broj dolazaka se povećao za 197,53%, dok se broj noćenja povećao za 153,42%. Po zemlji iz koje dolaze turisti prevladavali su turisti iz Njemačke (3.021 ili 13,11%), iz Hrvatske (2.553 ili 11,08%), Francuske (2.205 ili 9,57%), te Ujedinjene Kraljevine (1.563 ili 6,78%).

Po podacima prema vrstama objekata turisti su najviše dolazili u objekte u domaćinstvu (13.000 dolazaka ili 56,43%) i ostale ugostiteljske objekte za smještaj (kampovi) (4.856 dolazaka ili 21,08%). Turisti su najviše ostvarili noćenja u tri vrste objekata u približno sličnom broju i to: u objektima u domaćinstvu (27.696 noćenja ili 52,65%), u ostalim objektima (11.703 noćenja ili 22,25%) i u hotelima (6.902 noćenja ili 13,12%).

Na području LAG-a Krka nalazi se nacionalni park "Krka" koji obuhvaća površinu od 109 km² područja toka rijeke Krke i donjeg toka rijeke Čikole. Granica Nacionalnog parka "Krka" proteže se 50 km uz gornji i srednji tok rijeke Krke (dva kilometra nizvodno od Knina do Skradina) i donji tok Čikole (obuhvaćajući ušće i 3,5 km kanjona rijeke), na prostoru gradova Knina, Drniša, Skradina i Šibenika te općina Ervenika, Kistanja i Promine. Posjetitelji NP Krka su većinom tranzitni turisti koji se ne zadržavaju više od jednog dana. Broj posjetitelja u 2018. godini je iznosio 1.354.802 turista, a u odnosu na 2017. godinu kada je zabilježeno 1.284.723 posjetitelja, broj se povećao za 5,45%. U petogodišnjem razdoblju, u odnosu na 2013. godinu kada je ostvareno 786.635 posjetitelja broj se povećao za 72,23 %. U posljednje tri godine nastavljen je trend porasta broja posjetitelja, tako da je 2016. godine prvi put zabilježeno više od 1 mil. posjetitelja, njih 1.071.561, da bi 2017. g broj porastao na čak 1.284.723 (Dodatak 1 – Slika 2.). Najveći broj posjeta NP Krka je koncentriran u ljetnim mjesecima (srpanj - kolovoz), kada je ujedno i najveći broj turista u obalnom području, te se u dva mjeseca ostvari 50-60 % od ukupnih godišnjih posjeta. U siječnju, veljači, studenom i prosincu zabilježen je najmanji broj posjetitelja, a u svakom se ostvari manje od 1 % godišnjih posjeta. Najveći broj posjetitelja dolazi s područja Njemačke (336.030), Hrvatske i ostalih zemalja (Poljske, SAD-a, Francuske).

Gastronomska ponuda područja LAG-a Krka temelji se na autentičnim, tradicionalno uređenim restoranima i konobama koji nude domaću hranu i piće, među kojima je najistaknutija ponuda domaćeg pršuta. Promocija pršuta u gradu Drnišu se održava u sklopu Međunarodnog festivala pršuta početkom rujna, a do sada je održano pet manifestacija (2014., 2015., 2016., 2017. i 2018. godine).

Trendovi i mogućnosti: Trend porasta broja dolazaka i noćenja turista na području LAG-a ukazuje na atraktivnost područja, međutim na dominantnu povezanost s ljetnim, kupališnim turizmom, posljedično i visoku prostornu koncentriranost na uski obalni dio, kao i izraženu sezonalnost. Razvoj aktivnog turizma s naglaskom na cikloturizam je pokrenut kroz niz projekata diljem LAG-a. Značajan broj noćenja ostvaren je na OPG-ima što otvara mogućnost

za daljnji razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti razvojem mikro i malih poduzeća i stvaranje radnih mjesta što bi moglo imati pozitivan utjecaj na negativne trendove depopulacije. Plan upravljanja razvojem i marketingom turizma drniškog područja dio je projekta podržanih EU fondovima koji je definirao ključne trendove i turističke proizvode područja i to kulturni, aktivni, eko-etno/ruralni, eno-gastronomski i ruralni. Primjer dobre prakse predstavlja projekt Sokolarskog centra iz Dubrave koji uspješno spaja ekološko-zaštitnu, edukativnu, turističku i poduzetničku dimenziju i koji je postao druga najposjećenija atrakcija ovog područja nakon NP Krka. Mogućnosti Programa ruralnog razvoja kroz tipove operacija namjenjene razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti, poboljšanja opće korisnih funkcija šuma, kratkih lanaca opskrbe, uspostavu proizvođačkih organizacija mogu doprinijeti smanjenju negativnih ekoloških otisaka i poboljšanju ekonomske koristi.

Razvojni problemi: Izražena prostorna koncentracija turističkog prometa u obalni dio, kao i sezonalnost u ljetnim mjesecima. Nedovoljna integriranost turističkog sektora s postojećim tradicijskim djelatnostima s područja LAG-a, primarno poljoprivrednom i stočarskom proizvodnjom. Trenutačna struktura posjetitelja NP Krka i juga županije utječe na visoku sezonalnost i kratko zadržavanje, kao i malu potrošnju što ostavlja negativne ekološke, a ne donosi odgovarajuće ekonomske učinke.

Razvojne potrebe: NP Krka ima potrebu preusmjeravanja gostiju s južnih ulaza NP Krka, zbog prezasićenja u sjeverne dijelove, što zahtjeva osmišljavanje kvalitetnih programa i zaokružene ponude u manje turistički razvijenim sjevernim dijelovima NP Krka. Čime se organizacijska i upravljačka struktura NP Krka može prepoznati kao lider u pokretanju integriranog i ciljanog održivog gospodarskog razvoja područja. Potrebno je nastaviti s integriranim i komplementarnim razvitkom postojećih djelatnosti ovog područja (posebice poljodjelskom i stočarskom proizvodnjom) i turističkim aktivnostima, čime se obogaćuje postojeća turistička ponuda, smanjuje negativni utjecaj sezonalnosti, ali i ostvaruje mogućnost direktnog plasmana poljoprivrednih proizvoda.

2.3. Tržište radne snage

Prema podacima HZZ-a, na cijelom području ispostave Područnog ureda Šibenik, koja obuhvaća područje LAG-a Krka, u prosincu 2018. godine, bilo je ukupno 5.159 nezaposlenih osoba, što je za 415 osoba manje nego u prosincu 2017. godine. U Drnišu je bilo evidentirano 260 nezaposlenih, u Skradinu 177, Bilicama 99, Promini 27, Ružiću 59 i Unešiću 23. Za šibenska naselja koja se nalaze u sastavu LAG-a Krka ne postoje pojedinačni statistički podaci o broju nezaposlenih, tako da isti ovdje nisu razmatrani.

Ukupan broj nezaposlenih osoba iznosio je 645 i bio je za 14,91% manji u odnosu na prosinac 2017. godine³¹. Uzimajući u obzir spol nezaposlenih bilo je 41 % nezaposlenih muškaraca i 59 % nezaposlenih žena. Dobna struktura ukazuje da je broj nezaposlenih mladih od 24 godine iznosio 154, gdje se najviše ističe grad Drniš s udjelom od 52,59%. Najviše nezaposlenih bilo je u dobnoj skupini između 40 i 59 godina (305), odnosno u skupini između 25 i 39 godina (243), dok je broj nezaposlenih u skupini preko 60 godina iznosio 4. Uzimajući u obzir stupanj obrazovanja, 8 je nezaposlenih bez osnovne škole, zatim 145 s osnovnom školom, 501 sa završenom srednjom školom te 104 visokoobrazovane osobe koje su sposobne za pokretanje samostalne djelatnosti³².

³² Izvor: Mjesečni statistički bilten HZZ PU ŠIBENIK, godina XXI-2018, broj 12

Ukupan broj osiguranika mirovinskog osiguranja (kod pravnih osoba, fizičkih, samostalne djelatnosti, poljoprivrednici) na kraju prosinca 2018. godine, na području LAG-a, bez dvadeset šibenskih naselja, iznosio je 2.679 od čega ih je najviše bilo u Drnišu (1.718), zatim Skradinu (389), Promini (173), Unešiću (146), Bilicama (142) i Ružiću (111). U strukturi osiguranih osoba najviše je prevladavao rad kod pravnih osoba 76% (2.053 osoba), zatim rad kod fizičkih osoba 11% (303 osoba) i obrtnika 7% (197 osoba). Evidentiranih poljoprivrednika je bilo 90, dok je samo 27 osoba bilo evidentirano kao samostalno zaposlena osoba.³³

Razvojni trendovi, potrebe i mogućnosti: Potrebno više investicija, poticanja poduzetništva i samozapošljavanja te suradnje i motiviranja stanovnika područja LAG-a Krka kako bi se smanjila visoka nezaposlenost te depopulacija. Obzirom na značajan broj mladih nezaposlenih osoba sa srednjom i visokom stručnom spremom postoje preduvjeti za razvoj poduzetništva uz korištenje sredstava iz fondova. Obzirom na značajan broj obrazovanih nezaposlenih osoba potrebno je utvrditi da li dostupni smjerovi u obrazovnim institucijama odgovaju potrebama tržišta rada. Nezaposlenost je u svim gradovima i općinama viša u zimskim mjesecima (prosinac, siječanj, veljača i ožujak), a najniža je u lipnju, srpnju i kolovozu što ukazuje na sezonalnost poslova i ovisnosti čak i ruralnog područja o turizmu koji je najviše razvijen u priobalju. Porast turističkih kapaciteta, te razvoj turizma diljem područja, pruža mogućnosti za smanjenje sezonalnosti i povećanje zapošljavanja u turizmu i pratećim djelatnostima, ali i neposredno u ostalim sektorima, ukoliko se povežu s turizmom

3. DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE

3.1. Demografske značajke

Prema Popisu stanovništva 2011. godine na području LAG-a Krka zabilježio je ukupno 23.582 stanovnika, što na površini od 1.294,28 km², predstavlja gustoću naseljenosti od samo 18,22 st/km², odnosno oko 4,1 puta manje od prosječne gustoće naseljenosti Republike Hrvatske za 2011. godinu (76 st/km²) prema čemu se ovo područje svrstava među najrjeđe naseljenim prostorima Hrvatske. Unutar područja LAG-a Krka jedino se općina Bilice ističe iznadprosječnom gustoćom naseljenosti (89,38 st/km²), dok Grad Drniš ima najveći broj stanovnika (7.498 stanovnika). Gradovi Skradin, Drniš te dvadeset ruralnih naselja Grada Šibenika imaju gustoću stanovništva od 20-25 st/km², dok Općine Promina, Unešić i Ružić imaju gustoću ispod 10 st/km².

Osim izuzetno niske opće gustoće naseljenosti, struktura naseljenosti područja ukazuje na dominaciju malih i raštrkanih naselja. Od ukupno 105 naselja, samo su tri naselja s više od tisuću stanovnika – Drniš (3.144), Bilice (2.307) te Dubrava kod Šibenika (1.185 stanovnika).

Prema podacima Popisa stanovništva 2011. godine, populacija LAG-a brojala je 11.624 muškarca, te 11.958 žena. Veći udio žena karakterističan je za starije populacije, kao posljedica diferencijalnog mortaliteta, odnosno većih stopa smrtnosti muškog stanovništva u starijim dobnim skupinama. Dobna struktura stanovništva analizirana je prema udjelima triju velikih dobnih skupina: mladoj (0-19 godina), zreloj (20-59 godina) i staroj (više od 60 godina). Na području LAG-a Krka udio mlade dobne skupine iznosio je 19%, zrele 49%, a udio starije dobne skupine čak 32%. Populacija LAG-a prema svim relevantnim pokazateljima pripada tipu izrazito starog stanovništva (Dodatak 1 – Tablica 22.).

³³ Izvor: Stanje podataka o aktivnim osiguranicima na dan 31.12.2018., HZMO

Prosječna starost stanovništva 2011. godine iznosila je 47,08 godine, što je za 1 godinu više od županijskog prosjeka te za čak 4 godine više od nacionalnog prosjeka. Prema prosječnoj starosti populacije, dvije općine imaju prosjek viši od 50 godina – općina Promina (52,3 godine) te općina Unešić (52 godine). Indeks starosti ukazuje na omjer starih (60+ godina) i mladih (0-19). Ukupno promatrajući populaciju LAG-a Krka, na 100 mladih, 168,66 je starih stanovnika, a u odnosu na županijski (146,1) i nacionalni pokazatelj (115,0), znatno je nepovoljnije stanje. Značajno su nepovoljniji pokazatelji za već spomenute općine Unešić (319,7) te Prominu (263,8), koje su prema dobnom sastavu stanovništva u najnepovoljnijem položaju među jedinicama lokalne samouprave LAG-a Krka. Koeficijent starenja ukazuje na postotni udio starije dobne skupine (60+) u ukupnoj populaciji. Prosječno je u ukupnoj populaciji LAG-a Krka više od trećine stanovništva starije od 60 godina (32,27%), dok je navedeni udio znatno viši u općinama Unešić (46,3%) i Promina (45,5%).

Obrazovna struktura stanovništva analizirana je prema populaciji starijoj od 15 godina, a s obzirom na završenu razinu obrazovanja. Udio stanovništva bez škole za područje LAG-a Krka iznosi 8,3% od ukupne analizirane populacije, a u odnosu na županijski (4,0%) te nacionalni pokazatelj (1,7%) viši je dva, odnosno pet puta. Nepotpunu završenu osnovnu školu ima 18 % stanovništva, a završenu osnovnu školu 17,7% stanovništva starijeg od 15 godina. Najveći je udio osoba sa završenim sekundarnim obrazovanjem te iznosi 48%. Udio visokoobrazovanih iznosi samo 7,8% i znatno je niži u odnosu na nacionalni (16,8%) i županijski pokazatelj (13,2%). Najnepovoljniju obrazovnu strukturu imaju općine Unešić, Ružić, Skradin i Promina s udjelom populacije bez škole višim od 10% te s udjelom populacije s nepotpunom završenom osnovnom školom od oko 20%.

Tablica 4: *Struktura stanovništva po stupnju obrazovanja*

JLS*	Bez škole	Nepotpuna osnovna škola	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Nepoznato
Drniš	410	913	994	3.354	697	0
Skradin	314	740	730	1.411	145	0
Bilice	40	202	291	1.209	188	5
Promina	107	221	182	410	77	1
Ružić	146	341	270	573	38	0
Unešić	277	390	280	491	71	1
LAG Krka	1.294	2.807	2.747	7.448	1.216	7
ŠKŽ	3730	10.687	16.617	50.387	12.405	99
RH	62.092	283.863	773.489	1.911.815	595.233	5.965

* Nedostaju podatci za šibenska naselja u sastavu LAG-a Krka

Trendovi: Ukupna promjena broja stanovnika posljednjeg međupopisnog razdoblja (2001.-2011.) ukazuje na smanjenje od 2.353 stanovnika. Time je zabilježen značajan trend depopulacije na području LAG-a Krka, te ovaj prostor pripada najintenzivnijim depopulacijskim područjima Hrvatske. Pad gustoće stanovništva ispod 10 stanovnika po km² ograničava mogućnost revitalizacije područja. Porast ukupnog broja stanovnika u periodu 2001.-2011. zabilježila je jedino općina Bilice (5,9%) dok su sve ostale jedinice zabilježile osjetnu depopulaciju. Promjena ukupnog broja stanovnika 1991.-2011. ukazuje na još intenzivniji trend depopulacije pojedinih jedinica u sastavu LAG-a Krka-u pet od sedam jedinica broj stanovnika je u pola manji u odnosu na 1991. godinu.

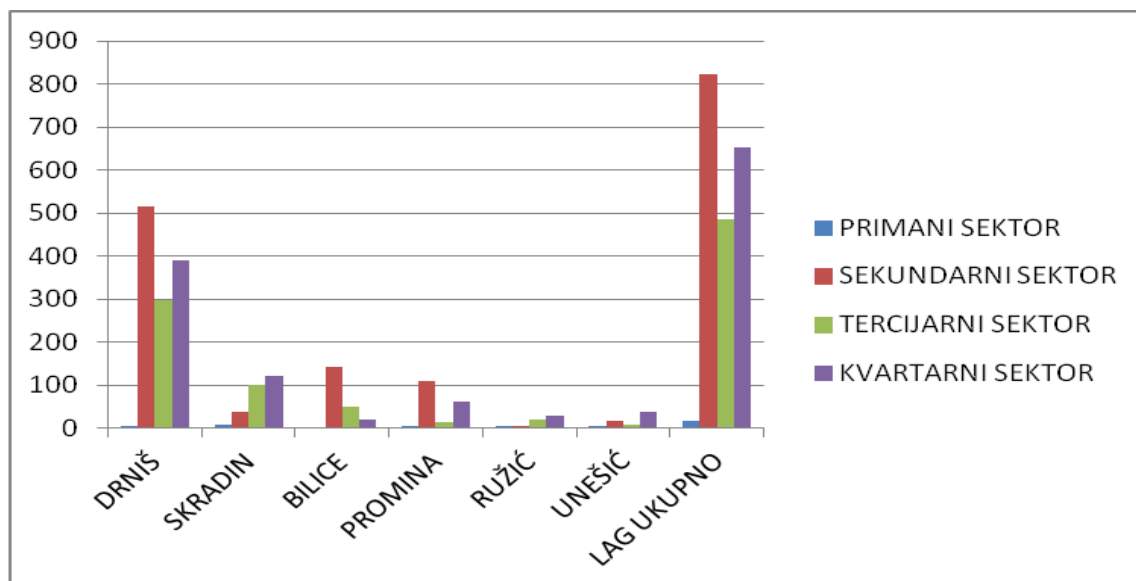
Razvojni problemi: Biodinamika stanovništva područja LAG-a Krka ukazuje na izuzetno nepovoljna vitalna obilježja populacije što ugrožava sva razvojna nastojanja. U razdoblju

2001.-2011. zabilježen je prirodni pad od 2.381 stanovnika kao razlike ukupnog broja rođenih (2.381) i broja umrlih (4.762) na području LAG-a Krka. Vitalni indeks (V_i) omjer je broja rođenih i umrlih u desetogodišnjem razdoblju, a veća vrijednost obilježava povoljnije biodinamičke karakteristike prostora. Vrijednost vitalnog indeksa za područje LAG-a Krka je 50, što znači da je u proteklome međupopisnom razdoblju na 100 umrlih bilo 50 rođenih. Samo je općina Bilice zabilježila prirodni prirast od 11 osoba u desetogodišnjem razdoblju, odnosno vitalni indeks od 104,7. Sve ostale općine zabilježile su prirodni pad stanovništva, među koji se posebice ističu općine Promina i Unešić sa samo 26 rođenih, odnosno 35 rođenih na 100 umrlih osoba. Kao rezultat razlike prirodne i međupopisne promjene, određen je ostvareni migracijski saldo na području LAG-a Krka u proteklome međupopisnom razdoblju (razlika između broj useljenih i iseljenih). U razdoblju 2001.-2011., na prostor LAG-a Krka ukupno je uselilo 130 osoba više nego ih se iselilo, čime područje LAG-a Krka pripada I (imigracijskom) tipu općeg kretanja stanovništva. Međutim, Grad Drniš te općine Unešić, Ružić i Promina ističu se negativnim migracijskim saldom te pripadaju E (emigracijskom) tipu općeg kretanja stanovništva.

Razvojne potrebe i mogućnosti: Potaknuti ostanak mlađe populacije, ali i povratak odseljenih osoba ili čak dolazak novih stanovnika jedan je od ključnih razvojnih prioriteta područja. Ukoliko se želi potaknuti ostanak mladih i visokoobrazovanih, neophodno je stvaranje kvalitetnih, atraktivnih, inovativnih i cjelogodišnjih radnih mjesta. Potrebno je ulagati u izgradnju kapaciteta, odnosno znanja i vještine, razvijati ciljane mjere i poticaje, te ojačati suradnju svih dionika uz smanjenje birokratskih procedura, da bi se postignili razvojni učinci.

3.2. Sastav stanovništva prema zaposlenosti

Prema strukturi zaposlenih kod pravnih osoba (bez obrta) na LAG području najviše je zaposlenih u sekundarnom sektoru (prerađivačka industrija, rudarstvo i vađenje kamena, opskrba električnom energijom i vodom, građevinarstvo (40%), kvartarnom sektoru – zdravstvo, obrazovanje, javna uprava (33%) i tercijarnom sektoru – trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje te djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (25%),

Slika 2: Struktura zaposlenih po sektorima, 2018.

Trendovi: Zamjetan je trend blagog porasta zaposlenosti, ali isto tako postoji trend iseljavanja mladih i visokoobrazovanih osoba većinom zbog toga što su poslovi na LAG području u velikom broju sezonskog karaktera.

Razvojni problemi: Zaposlenost se i dalje usmjerava u radna mjesta visoke sezonalnosti ili niske razine potrebnih kvalifikacija što ne doprinosi ostanku mladih i visokobrazovanih.

Razvojne potrebe i mogućnosti: Razvoj cjelogodišnjeg turizma, poljoprivredne i prehrambene proizvodnje (npr. proizvodnja mesnih proizvoda poput pršuta) doprinosi smanjenju sezonalnosti rada. Potrebno je raditi na poticanju poduzetništva u sektorima koji omogućavaju održivo i kvalitetno zapošljavanje i samozapošljavanje aktiviranjem razvojnih potencijala i prilika prostora što podrazumijeva kombiniranje obrazovnih i poticajnih aktivnosti i mjera. U tu svrhu, potrebno je planirati koordinirano korištenje sredstava PRR-a, ESF-a i EFRR-a, ali i drugih raspoloživih poticaja i mjera (npr. mjere HZZ-a, sredstva županije i JLS-ova).

3.3. Školstvo

U Drnišu djeluje Dječji vrtić Drniš s područnim odjelima u Oklaju, Gradacu, Drinovcima, Siveriću i Unešiću. U Skradinu djeluje dječji vrtić Žižula. U šibenskim naseljima u sastavu LAG-a Krka djeluje jedan dječji vrtić.

Na području LAG-a Krka djeluje 7 osnovnih škola (Dodatak 1 – Tablica 24). Sjedište Osnovne škole Antuna Mihanovića Petropoljskog je u Drnišu. U matičnoj školi je deset nižih, dvanaest viših razrednih odjela te posebni razredni odjel. U sastavu škole su četiri područne škole i četiri područna odjela: Područna škola Drinovci (I. – VIII. razred), Područna škola Oklaj (I. – VIII. razred), Područna škola Gradac koja pokriva svih devet naselja općine Ružić (I. – VIII. razred), Područna škola Siverić (I. – IV. razred), Područni odjel Pokrovnik (I., III. i IV. razred), Područni odjel Radonić I. (I. i III. razred), Područni odjel Pakovo Selo (I. i II. razred). U školskoj godini 2017./2018. redovitu školu je pohađalo ukupno 691 učenika. U sklopu škole djeluje i učenička zadruga „Smrika“ koja se bavi promicanjem ekološke svjesti.

U Drnišu djeluje i Osnovna glazbena škola „Krstodak“, koja nudi obrazovanje iz sviranja saksofona, klarineta, flaute, harmonike, gitare, violine i klavira. U školi djeluje pjevački zbor i orkestar, kao i komorni sastavi poput dua, tria i kvarteta. Od školske godine 2015./2016. uveden je program početničkog solfeggia za predškolski uzrast i učenike prvog razreda osnovne škole.

U Skradinu djeluje Osnovna škola Skradin s područnim školama u Dubravicama, Rupama i Piramatovcima. U sklopu OŠ Skradin djeluje i učenička zadruga „Zeleni orah“ s 3 skupine: poljoprivredna skupina, skupina za izradu ukrasnih i uporabnih predmeta i skupina za njegovanje i očuvanje narodne baštine skradinskog kraja.

U Unešiću djeluje Osnovna škola Jakova Gotovca s jedinom područnom školom u Mirlović Zagori. U Dubravi kod Šibenika djeluje Područna škola Petra Krešimira IV., za učenike od 1. do IV razreda. Djeca viših razreda odlaze u Osnovnu školu Petra Krešimira IV. na Šubićevcu. U općini Bilice i naselju Lozovac za učenike od prvog do četvrtog razreda nalaze se škole koje su područne škole Osnovne škole Jurja Dalmatinca u Šibeniku.³⁴ Područna škola u naselju Lozovac pokriva i naselja Konjevrate i Goriš Osnovna škola Vrpole obuhvaća područne škole u Boraji, Danilu i Perkoviću, te je u školskoj godini 2017./2018. godini bilo 116 učenika.

Jedina srednja škola na području LAG-a je Srednja škola Ivana Meštrovića u Drnišu. Nudi 3 programa četverogodišnjeg obrazovanja (opća gimnazija, elektrotehničar i ekonomist) te četiri programa trogodišnjeg obrazovanja za zanimanja elektromehaničar, bravar, prodavač i

³⁴ Izvor: MZOS, Mreža osnovnih škola

poljoprivredni gospodarstvenik. Postojanje obrazovnog programa za poljoprivrednika gospodarstvenika otvara mogućnost pomlađivanja postojećih poljoprivrednih gospodarstava i otvaranje novih uz jaču animaciju i informiranje o mogućnostima potpora. Škola je smještena u tri zgrade: glavna školska zgrada uz klasične učionice sadrži suvremeno opremljeni informatički i ekonomski kabinet, a na najgornjem katu su uredske prostorije te opremljena školska knjižnica s čitaonicom i slobodnim pristupom internetu. Zgrada školskih radionica sadrži elektrokabinet, a u odvojenom objektu strojarsku i elektrotehničku radionicu. Sportska dvorana također udovoljava uvjetima suvremene nastave TZK-a te služi u brojnim izvannastavnim sportskim aktivnostima.

Od ostalih dionika u području obrazovanja u LAG-u djeluje Pučko otvoreno učilište Drniš, koje je gradska ustanova Grada Drniša osnovana 1968. godine sa sjedištem u Drnišu, a bavi se kulturnom i obrazovnom djelatnošću. Uz organizaciju brojnih događanja, nudi tečajeve stranih jezika (engleskog, talijanskog i njemačkog) za predškolsku dob, učenike osnovnih i srednjih škola te odrasle.

Trendovi: Dio obrazovnih i drugih institucija i organizacija uspješno pokreće i provodi projekte modernizacije i prilagodbe obrazovanja potrebama tržišta rada često u suradnji s drugim dionicima.

Razvojni problemi: Razina obrazovanja na području LAG-a je niska, a postojeći programi obrazovanja nisu dostatni i prilagođeni, jer ne razvijaju znanja i vještine usklađene s razvojnim potencijalima i potrebama područja. Depopulacijom se smanjuje broj djece u školama, što otežava zadržavanje kadrova u školstvu te opstojnost škola u manjim sredinama.

Razvojne potrebe: Prilagodba obrazovanja s naglaskom na konkretne programe koji će omogućiti aktiviranje gospodarskih i društvenih potencijala prostora. Razvoj i osmišljavanje obrazovnih i ostalih aktivnosti koje će omogućiti informiranje i edukaciju stanovništva, organizacija i sveukupnih dionika o razvojnim prilikama i mogućnostima, te jača promocija cjeloživotnog obrazovanja.

Razvojne mogućnosti: Međusektorska suradnja se treba nastaviti, a posebice istražiti mogućnosti povezivanja obrazovanja s preporukama strategija i planova upravljanja, te povezati obrazovanje s poticajnim mjerama razvoja MSP-a i (samo)zapošljavanja.

3.4. Kultura

Muzej u Drnišu osnovan je 1971. godine pod imenom Muzej drniške krajine i smješten je u kući obitelji Adžija. Muzej je poslije rata temeljito obnovljen i u njemu je potpuno uređena Zbirka Meštrović, restauratorska radionica, preparatorska radionica, knjižnica (za stručne posjetitelje) i dvorana za izložbe. Osnivač je Grad Drniš, a muzej djeluje na području grada Drniša i Općina Ružić, Promina i Unešić provodeći muzejsku djelatnost koja obuhvaća sakupljanje, čuvanje, istraživanje i prezentaciju civilizacijskih, kulturnih i prirodnih dobara te njihovu stručnu i znanstvenu obradu. Muzejski odjeli smješteni su u jednoj od zgrada u zaštićenoj povijesnoj jezgri grada Drniša. Muzej još raspolaže zbirkom arheoloških predmeta, povijesnom zbirkom, etnografskom zbirkom i kulturno - povijesnom zbirkom. Također, u posjedu ima veliku količinu foto dokumentacije te hemeroteku o događanjima u Muzeju i drniškoj kulturi općenito. Gradski muzej Drniš ima stalni postav, povremene izložbe, knjižnicu i arhiv. Stalni postav je još u procesu realizacije, a uključivat će i stalni postav radova Ivana Meštrovića. Od muzeja, na području LAG-a nalazi se još i Muzej grada Skradina s bogatom zbirkom izložaka iz prapovijesti, liburnskog i antičkog doba, sve do kasnoga srednjeg vijeka.

U sklopu drevnog franjevačkog samostana na otočiću Visovcu, smještenom usred jezera rijeke Krke, nalazi se muzejska zbirka franjevačkog samostana Visovac. Zbirka sadrži etnografske, numizmatičke i crkvene predmete, te knjige, nakit, medalje i pinakoteku.

Nakon rata, u Drnišu je sredstvima Ministarstva kulture obnovljen prostor Narodne knjižnice u Drnišu, a brzo je obnovljen i njezin fond. Nakon rata Knjižnica je djelovala pri Pučkom otvorenom učilištu Drniš do 15. prosinca 1999. godine, kada je donesena odluka o osamostaljenju, tj. osnivanju samostalne Narodne knjižnice Drniš. Danas Knjižnica različitim programima (predstavljanje knjiga, susreti s književnicima, predavanja itd.) aktivno sudjeluje u kulturnom životu grada Drniša.

Na području Dubrave kod Šibenika od 2013. godine djeluje kulturno umjetničko društvo "Dubrava kod Šibenika" koje njeguje izvornu pjesmu i igranje izvornih kola, radi na očuvanju izvorne nošnje i drugih običaja dubravskog kraja. KUD trenutno ima dvije sekcije: folklornu i sekciju različitog kretanja uz glazbu te ukupno broji četrdeset članova.

U gradu Drnišu važnu ulogu u kulturnom životu ima i Pučko otvoreno učilište, koje obavlja i obrazovnu funkciju. Česta su gostovanja kazališta, koncerti klasične glazbe, festival klapske pjesme, večeri pasionske baštine, festival zborova, koncerti popularne glazbe lokanih bendova, martinje, festival ojkalice. U sklopu pučkog učilišta djeluje i dječji zbor Grdelini te kazališna radionica „Mali Meštar“. Od manifestacija bitno je istaknuti festival sakralne zborske glazbe Jubilate Deo, Drniško kulturno ljeto, Martinje te Večeri pasionske baštine. Pored navedenog, Pučko otvoreno učilište organizira pedesetak glazbeno - scenskih programa, za vrtićku djecu, učenike osnovne i srednje škole i za građanstvo te sudjeluje u gotovo svim kulturnim događanjima na drniškom području.

Od prostora koji se koriste za kulturne događaje na području LAG-a treba spomenuti i Dom kulture Unešić, u kojemu se održavaju promocije knjiga i filmova, razne priredbe, Božićni koncert KUU Zvona Zagore i prijatelja i ostalo. Također, kongresna dvorana NP Krka često se koristi za razna predstavljanja i događanja.

Trendovi: Od projekata koji su provedeni potrebno je izdvojiti uređenje (rekonstrukciju) mlinice na Čikoli, u sklopu koje je etno zbirka te info ured, te drniška kino dvorana, polivalentna dvorana koja je, osim za kino, namijenjena i za kazališne predstave, razne simpozije te slične događaje. Prijavljeni su ili se prijavljuju novi projekti JLS-ova, NP Krka i muzejskih institucija (Muzeji Ivana Meštrovića, Gradski muzej Drniš) koji uključuju daljnje ulaganje u obnovu i turističku valorizaciju kulturne materijalne, ali i nematerijalne baštine u suradnji dionika.

Razvojni problemi: Dio kulturne baštine nije adekvatno turistički valoriziran niti se može koristiti kao turistički proizvod, dio objekata propada, a udruge u kulturi se još uvijek ne doživljaju i uključuju sustavno kao dionik u razvoju turističke ponude.

Razvojne potrebe i mogućnosti: Razvoj kulturnog turizma kao jednog od ključnih proizvoda otvara prostor za održivi razvoj kulturnog sektora. U tom smislu, potrebno je izgraditi kapacitete dionika, te stvoriti modele uključenja dionika u turističku ponudu, uključivo i kroz stvaranje specijaliziranih turističkih proizvoda temeljenih na kulturnoj baštini. Također plasman poljoprivrednih proizvoda koji promovira posebitosti kulturnog naslijeđa (posebno ambalažom, fotografskim/slikovnim prikazima područja, organizacijom manifestacija koje imaju prodajno promotivni karakter i sl.)

3.5. Zdravstvo i socijalna skrb

Zdravstvena zaštita na području LAG-a Krka organizirana je prvenstveno na primarnoj razini. Primarna zdravstvena zaštita obuhvaća obiteljsku medicinu, dentalnu medicinu, pedijatriju,

ginekologiju, patronažnu službu, medicinu rada i laboratorijsku dijagnostiku, a organizirana je u domovima zdravlja, ordinacijama u zakupu te privatnim ordinacijama.

Na području LAG-a djeluju Dom zdravlja Šibenik i Dom zdravlja Drniš. U okviru Doma zdravlja Drniš su četiri ambulate obiteljske medicine – dvije na području Grada Drniša te po jedna u općinama Unešić i Ružić. Također, u sastavu DZ-a Drniš nalaze se i dvije ambulate dentalne medicine te medicinsko-biokemijski laboratorij. Usluge radiološko-ultrazvučne dijagnostike mogu se obaviti u Domu zdravlja, gdje postoji radno mjesto radiološkog tehničara, no ne i liječnika specijalista, koji po potrebi dolazi iz Šibenika. Dom zdravlja Šibenik pruža usluge primarne zdravstvene zaštite na području Grada Šibenika i okolnih općina. U nadležnosti Doma zdravlja Šibenik su tri ambulate opće obiteljske medicine na području LAG-a – u Općini Bilice, naselju Lozovac, te na području Boraje-Perkovića. Na području LAG-a nalazi se ukupno 13 ordinacija opće obiteljske medicine, sedam u sastavu domova zdravlja te šest u koncesiji (tri u Drnišu, dvije u Skradinu te jedna u Unešiću). Kada je o dentalnoj medicini riječ, ukupno je osam ordinacija (četiri u Drnišu, dvije u Skradinu te po jedna u Unešiću i Bilicama). Po jedna ginekološka i pedijatrijska ambulanta nalaze se u Drnišu. Javnozdravstvenu djelatnost na području LAG-a obavlja Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije. Uz Centralni odjel u Šibeniku, postoje i Ispostava Drniš, koja se nalazi na području LAG-a, te Ispostava Knin. U okviru ZJZ-a djeluju Služba za ekologiju, Služba za medicinsku mikrobiologiju s parazitologijom, Služba za školsku medicinu, Služba za socijalnu medicinu i Služba za epidemiologiju.

Djelatnost hitne medicinske službe na području LAG-a Krka obavlja Zavod za hitnu medicinu Šibensko-kninske županije od 2011. godine, kada je hitna medicinska služba odvojena od domova zdravlja te su osnovani županijski zavodi. Zavod, među ostalim, raspolaže s 10 timova (TIM 1) hitne medicine u Šibeniku, po jednim timom dežurstva u Skradinu i Drnišu te pet timova u Prijavno-dojavnoj jedinici u Šibeniku.

Stanovništvo LAG-a Krka usluge iz područja sekundarne zdravstvene zaštite u pravilu ostvaruje u Općoj bolnici Šibensko-kninske županije. Bolnica sa sjedištem u gradu Šibeniku nastala je 2003. godine pripajanjem Opće bolnice Knin Općoj bolnici Šibenik. Zdravstvenu djelatnost obavlja kroz: bolničku zdravstvenu zaštitu, specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu, specijalističku dijagnostiku, primarnu zdravstvenu zaštitu (laboratorijska dijagnostika) te usavršavanje i unapređenje zdravstvene struke i znanosti. Ukupno šest ljekarni nalazi se na području LAG-a Krka, tri u Drnišu te po jedna u Skradinu, Unešiću i Promini. Što se tiče ostalih ustanova zdravstvene zaštite, na području LAG-a postoji i privatna praksa fizikalne terapije i rehabilitacije, koja se nalazi u Drnišu.

Središnje ustanove za pružanje usluga socijalne skrbi na području LAG-a Krka su Centar za socijalnu skrb Šibenik i Centar za socijalnu skrb Drniš. Na području Centra za socijalnu skrb Drniš prema podacima iz Tablice 23 - Dodatak 1. 353 korisnik prima zajamčenu minimalnu naknadu.

Centar za socijalnu skrb Šibenik ustanova je socijalne skrbi s javnim ovlastima osnovana za područje gradova Šibenika, Vodica i Skradina te općina Pirovac, Murter-Kornati, Tisno, Bilice, Tribunj, Primošten i Rogoznica. U okviru CZSS-a Šibenik djeluje i Podružnica obiteljski centar, osnovana za područje Šibensko-kninske županije. Podružnica u okviru svoje djelatnosti obavlja poslove savjetodavnog, preventivnog i edukativnog rada te pruža druge savjetodavne usluge vezane uz brak, roditeljstvo, obiteljske i partnerske odnose te probleme djece i mladih.

Centar za socijalnu skrb Drniš osnovan je za područje Grada Drniša i općina Promina, Ružić i Unešić s pripadajućim naseljima. Rad CZSS-a Drniš organiziran je kroz tri stručne cjeline: stručnu cjelinu za novčana davanja, stručnu cjelinu za djecu, mlade i obitelj te stručnu cjelinu za odrasle.

Na području LAG-a Krka nalazi se samo jedan dom za starije i nemoćne osobe – Dom za starije osobe Oklaj, kapaciteta od oko 80 korisnika, smješten u najvećem naselju Općine Promina. Riječ je o javnoj neprofitnoj ustanovi čiji je osnivač Republika Hrvatska koja svoja osnivačka prava obavlja putem Ministarstva socijalne politike i mladih. Dom pruža socijalne usluge starijim i teško bolesnim odraslim osobama i to: usluge smještaja, usluge poludnevnog boravka, usluge cjelodnevnog boravka, usluge pomoći u kući i usluge organiziranog stanovanja u stambenim jedinicama³⁵. Također, na području Šibensko-kninske županije nalaze se i Dom za starije i nemoćne osobe Knin te Cyjetni dom Šibenik, javne ustanove za skrb o starijima i nemoćnima kojima gravitira stanovništvo LAG-a, iako administrativno ne pripadaju njegovom teritoriju.

Razvojni trendovi i problemi: Sve veći udio starijih osoba, ali i dugotrajna ili sezonalna nezaposlenost na području znači i sve veće zahtjeve za osiguranje zdravstvenih i socijalnih programa za skupine u nepovoljnom položaju.

Razvojne potrebe i mogućnosti: Na području LAG-a postoje potrebe, ali i određeni kapaciteti i interes za razvoj inovativnih oblika deinstitutionaliziranih socijalnih usluga u kojem bi sudjelovali i privatni i civilni sektor. Kao mogućnost pojavljuje se i socijalno poduzetništvo koje okuplja nezaposlene žene, osobe s invaliditetom, razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima.

3.6. Civilno društvo

Prema podacima Registra udruga u Republici Hrvatskoj, na području LAG-a registrirano je 269 aktivnih udruga (siječanj 2019.). Na području Grada Drniša registrirano je ukupno 88 udruga, a na području Grada Skradina 43 udruge, te na području Grada Šibenika (dvadeset naselja) 62 udruge. Najviše organizacija civilnog društva registrirano je na području Općine Promina, ukupno 27, slijede Općina Ružić s 19, Općina Unešić s 19, te Općina Bilice s 11 registriranih udruga.

Najviše je udruga iz domene sporta, njih ukupno 55, slijede udruge iz kulture i umjetnosti (35) te udruge iz gospodarstva (34). Zastupljene su također udruge iz domene zaštite okoliša i prirode (17), održivi razvoj (1), zaštite i spašavanja (4), te ostalih udruga (110) (Dodatak 1 – Slika 3.).

Razvojni trendovi i problemi: Civilno društvo, a posebice udruge, sve više zauzimaju ulogu istaknutih razvojnih dionika u lokalnom razvoju, a značajni su partneri javnom i gospodarskom sektoru u razvojnim projektima, čime doprinose multisektorskoj suradnji u ključnim društvenim, ekološkim i gospodarskim inicijativama. Problem je učestalo prisutan u vidu nestabilnih izvora financiranja te nedostatnih ljudskih i materijalnih resursa, čime je onemogućeno ostvarenje snažnijih utjecaja i učinaka ovih dionika.

Razvojne potrebe i mogućnosti: Udruge treba snažnije povezati s javnim sektorom kao partnerom kroz informiranje i edukaciju svih dionika, te kroz zajedničke projekte i razvojne projekte može se doprinijeti održivosti cijelog područja i jačanju ljudskih resursa na lokalnoj razini. Posebice je zanimljivo nastaviti razvijati društveno poduzetništvo u kojem upravo udruge imaju često ulogu inicijatora i nositelja ovakvih inicijativa koje mogu doprinijeti i stvaranju kvalitetnih i održivih radnih mjesta u gotovo svim sektorima od interesa za područje.

³⁵ Statut Doma za starije osobe Oklaj, 2015. godina

4. ANALIZA POTREBA I MOGUĆNOSTI LAG-A

Analiza razvojnih potreba i mogućnosti obrađena je sektorski te je temeljem prepoznatih glavnih smjernica konzistentno razrađena kroz sljedeći SWOT analitički okvir.

4.1. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
OPĆE ZNAČAJKE PODRUČJA - Područje povoljnih klimatskih uvjeta koji omogućavaju razvoj specifičnih visokocijenjenih poljoprivrednih proizvoda (npr. pršut, sir-mini sirane, u južnijim dijelovima maslinovo ulje, vino, ljekovito i aromatično bilje), razvoj specifičnih oblika turizma, iskorištavanje obnovljivih izvora energije (vjetar, sunce, hidroenergija, biomasa) - Bogata prirodna baština s brojnim atraktivnim i jedinstvenim prirodnim krajobrazima i fenomenima te visoka razina očuvanosti prirode koji mogu biti osnova za osmišljavanje ciljne ponude turizma posebnog interesa temeljenih na atraktivnostima prirodne baštine - Bogata kulturno povijesna baština s mnoštvom vrijednih arheoloških nalazišta s nalazima iz pretpovijesnog, ilirskog i antičkog doba, ranokršćanskog i srednjovjekovnog vremena, Bizanta, osmanskih osvajanja, početaka industrijske revolucije s jednom od prvih elektrana u svijetu, te brojnih povijesnih priča, junaka i legendi osnova su bogatstva kulturne ponude, interkulturalnih mješavina i tradicija, osnova su istraživačkog arheološkog, antropološkog, sociološkog, odnosno svih oblika kulturnog, kreativnog i aktivnog turizma - Pogodna konfiguracija terena za razvoj cikloturizma na području LAG-a - Postojanje prostora za stanovanje na području LAG-a izvan urbanih središta - Bogatstvo vode, posebice atraktivnih vodotokova u kršu predstavljaju jedinstvenu snagu koja je oduvijek predstavljala potencijal razvoja ovog područja - Povoljan geografski položaj i blizina mora, obale i velikih turističkih središta omogućavaju bogatstvo društveno-	OPĆE ZNAČAJKE PODRUČJA - Nedovoljna valorizacija baštine - Nedovoljna prepoznatljivost gastro ponude - Nezadovoljavajuće stanje komunalne infrastrukture vodovoda i odvodnje (dotrajnost, česti kvarovi, gubici, nezdravi azbestno-cementni cjevovodi), većina naselja na području LAG-a nema odvodnju otpadnih voda, a postoji i problem manjka pročišćivača otpadnih voda industrije u području LAG-a Krka i okruženju koji ugrožavaju kvalitetu vode te biološku raznolikost vodotoka - Prometna izoliranost pojedinih područja LAG-a i nedostatak kvalitetnog javnog prijevoza za prigradska i udaljenija ruralna područja - Loš ili nepostojeći sustav gospodarenja otpadom s velikim brojem divljih odlagališta, što uz nisku razinu organiziranog i odvojenog prikupljanja, recikliranja, ekološke osviještenosti i educiranosti ugrožava vodne resurse, prirodu, zdravlje stanovništva, te narušava kvalitetu života - Nerazvijena mreža šumskih i protupožarnih putova - Nedostatna označenost minski sumnjivih područja - Nedovoljan broj predškolskih ustanova i kvaliteta programa za predškolsku djecu - Nedostatna dostupnost zdravstvene zaštite na području LAG-a GOSPODARSKE ZNAČAJKE - Ograničene i specifične mogućnosti poljoprivredne proizvodnje s obzirom na pripadnost područja LAG-a područjima s posebnim ograničenjima ili područja sa značajnim prirodnim ograničenjima

gospodarskih interakcija od značenja za priobalni i zaobalni dio	(većina LAG područja se nalazi uz ili na prostoru NP Krka)
GOSPODARSKE ZNAČAJKE - Povoljni klimatski uvjeti i geomorfološka raznolikost prostora LAG-a pružaju gospodarske i društvene mogućnosti razvoja - Povoljni geografski uvjeti za razvoj poljodjelstva i stočarstva (krški pašnjaci, plodne površine i klima) te postojanje tradicije u proizvodnji prehrambenih proizvoda (mesni i mliječni proizvodi, vino) - Prepoznatljivost prostora po prehrambenom proizvodu pršutu - Mogućnosti brendiranja imena i djela Ivana Meštrovića, hrvatskih knezova Šubića Bribirskih i drugih velikana ovog prostora - Bogata etno-kulturna baština (očuvana tradicija u običajima, glazbi i sl.) - Ponuda različitih vrsta turističkih programa (sportski sadržaji i događanja, lovački turizam, penjališta, nautički turizam) - Tradicija u poljoprivrednoj proizvodnji, velik broj autohtonih poljoprivrednih kultura i ljekovitog bilja - Nacionalni park Krka i sadržaji koje nudi - Postoji dovoljan broj poduzetničkih zona s potrebnom infrastrukturom i poticajnim uvjetima otkupa zemljišta i s inicijalnim skupom poticaja za ulaganja - Duga industrijska tradicija - Tradicija poljoprivrede i stočarstva na području LAG-a - Veliki broj postojećih poljoprivrednih subjekata (OPG-ovi) koji čuvaju tradiciju poljoprivredne proizvodnje - Pršutari s područja LAG-a organizirani u udrugu i klastere koji nastupaju zajednički u rješavanju pitanja brendiranja, zaštite, rješavanja pitanja nedostatne sirovine i plasmana proizvoda - Očuvana naselja te urbane i ruralne sredine tradicionalne gradnje - Postojanje kvalitetnih strateških dokumenata i planova upravljanja (NP Krka, Plan upravljanja i marketinga turizma drniškog područja) omogućava sustavan rad na održivom razvoju područja	- Cestovna infrastruktura nije zadovoljavajuće kvantitete i kvalitete (kolnički zastori, poprečni i uzdužni profili, križanja sa željezničkom prugom i sl.) - Željeznička prometna infrastruktura je zastarjela, spora, nedovoljno sigurna i nekonkurentna te nedovoljno iskorištena za prijevoz roba i ljudi - Niska i neujednačena dostupnost širokopojasnog Interneta na području LAG-a - Ne postojanje sustava stručne podrške za razvoj poduzetništva - Mala poljoprivredna gospodarstva - Slab % korištenja raspoloživog poljoprivrednog zemljišta - Nedovoljna povezanost poljoprivrede i turizma. - Proizvođači pršuta nisu dovoljno zainteresirani za turističku valorizaciju njihovog proizvoda - Slaba iskorištenost postojećih turističkih festivala (pršuta, sira i klapske pjesme) - Nepostojanje promotivne strategije brendova na području LAG-a - Nedostatak sirovine za proizvodnju kvalitetnog, autohtonog drniškog pršuta - Zastarjeli načini proizvodnje koji onemogućavaju primjenu inovativnih rješenja - Ne postojanje tržnica proizvoda gdje bi lokalni proizvođači mogli plasirati vlastite proizvode - Manjak tradicije mužnje ograničava mogućnost razvoja mliječne industrije - Usitnjenost parcela u privatnom vlasništvu i složene procedure dobivanja parcela u javnom vlasništvu usporavaju razvoj poljoprivrede - Nedostatni ljudski kapaciteti te potrebna oprema za intenzivnijom i produktivnijom proizvodnjom na malim poljoprivrednim gospodarstvima te mogućnosti plasmana poljoprivrednih proizvoda - Slaba iskorištenost visokovrijednog i plodnog poljoprivrednog zemljišta

- Trend porasta broja, raznolikosti i kvalitete smještajnih kapaciteta odraz je sve veće razine interesa dionika za diversifikaciju gospodarstva te razvoj turizma na području LAG-a - Postojanje primjera projekata dobre prakse koji potiču razvoj održivog turizma na području LAG-a - Dosadašnje iskustvo u privlačenju EU fondova za razvoj područja posebice u sektorima poljoprivrede, turizma i poduzetničke infrastrukture	- Neprihvatanje novih ideja i tehnologija, nedovoljna iskorištenost obnovljivih izvora energije - Visoka sezonalnost turizma i usmjerenost na obalni pojas te turistički proizvod „sunca i mora“ - Manjak tradicije turizma te nedovoljan broj i kvaliteta smještajnih kapaciteta i prateće ponude u ruralnom zaleđu, - Dominacija tranzitnog turizma, posebice u blizini NP Krka - Postojanje minski sumnjivih područja koja usporavaju i onemogućavaju razvoj poljoprivrede, šumarstva i posebnih oblika turizma - Nedovoljna integriranost poljoprivrede i turizma koja onemogućuje direktan plasman autohtonih poljoprivrednih proizvoda s područja LAG-a
DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE - Razvijena obrazovna infrastruktura omogućava pružanje usluga cjeloživotnog obrazovanja za sve skupine stanovništva - Razvijena skrb za starije i nemoćne u urbanim dijelovima - Postoji značajan broj udruga koje imaju iskustva i kapacitete za privlačenje sredstava iz EU fondova te su pokretači brojnih razvojnih inicijativa - Značajan broj kulturnih i sportskih udruga, aktivnosti i događanja koji aktivno rade na očuvanju i promicanju kulturne baštine kraja, organiziraju velik broj događanja lokalne, regionalne i nacionalne važnosti (s potencijalom međunarodne promocije istih) te su zainteresirani i u mogućnosti uključiti se u ponudu sadržaja i programa kulturnog turizma - Iseljenici s ovog prostora osjećaju privrženost te su aktivni promotori ovog prostora - Dio iseljene populacije se vraća i ulaže, te radi na pripremanju novih ulaganja u prostor, posebice u sektoru turizma.	DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE - Jedno od demografski najugroženijih područja RH s izrazitom depopulacijom, velikim udjelom starog stanovništva, te niskom gustoćom naseljenosti - Rastrkanost naselja i mali broj stanovnika umanjuje isplativost ulaganja u društvenu, komunalnu i socijalnu infrastrukturu bitnu za ostvarenje minimalne razine kvalitete življenja - Visoka sezonalnost radnih mjesta, visoka nezaposlenost, posebno žena i mladih, - Niska razina ekološke svijesti - Pasivnost i manjak poduzetničke inicijative, kulture, znanja i vještina - Nedostatak poticaja/perspektiva za mlade - Nesređeni imovinsko pravni odnosi - Niska kvaliteta života i ponude društvenih i kulturnih aktivnosti u udaljenijim naseljima. - Nedovoljna društvena uključenost stanovništva i komunikacijski kanali - Neadekvatna skrb o starijima i nemoćnima izvan urbanih dijelova - Nedostatak zdravstvene zaštite na područjima izvan urbanih središta - Nedostatak kapaciteta, suradnje i angažiranosti civilnog društva
PRILIKE	PRIJETNJE

OPĆE ZNAČAJKE PODRUČJA - Razmjena iskustva i znanja sa sličnim sredinama (npr. područjima koja imaju slično bogatstvo prirodne i kulturne baštine ili se nalaze na područjima visoke razine ekološke zaštite, koja su poznata po gastronomskim specijalitetima i sl.) - Edukacija i poticanje svih razvojnih dionika za privlačenje europskih i nacionalnih sredstava za razvoj, lokalne inicijative i ideje - Korištenje obnovljivih izvora energije (solarna energija, energija biomase, itd.) - Razvoj i unapređenje sustava gospodarenja otpadom te sanacija i zatvaranje ilegalnih odlagališta otpada GOSPODARSKE ZNAČAJKE - Mogućnost razvoja različitih oblika turizma (lovni, kulturni-Meštrovićeva baština, biciklistički, avanturistički, sportski, zdravstveni, filmski - Winnetou, domovi za stariju populaciju, razvoj marina) - Trend porast broja turističkih dolazaka i noćenja - Suradnja okolnih područja s NP Krkom, ulaganje prihoda NP u okolna turistički nerazvijena područja - Povezivanje kulturne baštine i prirode s turističkom ponudom - Jačanje poljoprivrede, razvoj organskog uzgoja i eko-poljoprivrede (razvoj poljoprivrede i to ne samo OPG-ova već i velikih postrojenja) - Rast interesa za domaćom hranom - Brendiranje autohtonih proizvoda - Valorizacija krša i poticanje sadnje i proizvodnje autohtonih kultura (kultiviranje krša) - Trend porasta potražnje za aromatskim biljkama - Iskorištavanje obnovljivih izvora energije (solarna i vjetro energija) - Mogućnosti neistraženih minerala (kalcit, dolmit) i kemijske industrije - Povećavanje iskorištenost industrijskih i poslovnih zona - Pokušaj kreativne upotrebe tradicije umjesto slijepog slijedenja	OPĆE ZNAČAJKE PODRUČJA - Neusklađenost zakonskih odredbi sa specifičnostima kraja, porezni zakon (sustav vrednovanja zemljišta) - Nedovoljan rad inspeksijskih službi - Neodgovarajuća prostorno-planska dokumentacija ili njeno neprovođenje koje može dovesti do nepovratne devastacije visokovrijednog prostora (npr. zaštićena područja, poljoprivredne površine, obala, itd.) - Sporo rješavanje imovinsko-pravnih pitanja koje usporava i onemogućava ulaganja u poljoprivredu, turizam, stanovanje, itd. - Sporo razminiravanje prostora koje dovodi do opće nesigurnosti za život i rad - Klimatske promjene koje se odražavaju na učestale suše, poplave, požare, itd. GOSPODARSKE ZNAČAJKE - Izlivanje rijeke Čikole u sezoni kiša ugrožava poljoprivredna i druga gospodarska nastojanja u tom području. - Osjetljivost krškog ekosustava uslijed opterećenosti velikim brojem posjeta. - Prekomjerni uvoz jeftinih turističkih proizvoda - Globalne gospodarske krize, migracije i terorizam u okruženju koji mogu uzrokovati geopolitičku nesigurnost te pad turističkog prometa - Globalno zatopljenje i klimatske promjene koji mogu uzrokovati dugotrajne suše i poplave te ugroziti poljoprivrednu proizvodnju i turizam - Zagađenje mora, obale, rijeka i visokoosjetljivog krškog područja uslijed prometnih i pomorskih nesreća ili kvarova na industrijskim postrojenjima DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE - Još veća depopulacija, ponajviše iseljavanje mladih zbog nemogućnosti zapošljavanja i slabe kvalitete života - Međuetničke tenzije na području i širem okruženju mogu dodatnu ugroziti demografsku i socijalnu održivost prostora
--	--

- Obnova tvrđave i arheološkog lokaliteta Bribirska glavica - Edukacija lokalnih proizvođača i poticanje razvoja zadugarstva/udruživanja - Daljnje ciljano i odgovorno korištenje EU fondova, nacionalnih, županijskih i sektorskih izvora financiranja za razvojne projekte - Interes ulagača DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE - Zaustavljanje depopulacije putem poticaja za stanovanje u ruralnim dijelovima - Provođenje populacijske i regionalne razvojne politike na nacionalnoj razini - Dijaspore i povratnici u ovo područje mogu pozitivno utjecati na poboljšanje demografske slike, ali i društveno gospodarske situacije područja - Trend povratka u prirodu (napuštanje gradova), dio stanovništva privlači priroda i bijeg od gradske buke - Trend jačanja uloge i značaja civilnog društva u lokalnom razvoju - Formalni i neformalni obrazovni, edukacijski i informativni programi, radionice za različite ciljne skupine	- Nedostatak financijskih sredstava za aktivnosti udruga
--	--

5. RAZVOJNI CILJEVI

5.1. Razvojna vizija i ciljevi

Razvojna vizija i ciljevi LAG Krka polaze od ključnih značajki prostora dobivenih analizom stanja temeljenom na dostupnim podacima, informacijama dobivenih od ključnih dionika, te proizašloj analizi razvojnih snaga, slabosti, prilika i prijetnji. Pri definiranju razvojnih prioriteta u obzir je uzet strateški okvir, odrednice i preporuke Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. te ciljevi i načela LEADER pristupa zajedničke politike ruralnog razvoja Europe.

LAG Krka će u svom razvoju, slijediti ključna razvojna načela koja uključuju:

1. Partnerski pristup te aktivno i koordinirano djelovanje svih dionika područja u ostvarivanju prioriteta razvojnih ciljeva LAG-a Krka, svih zajednica i stanovnika prostora.
2. Međusektorsku, unutarregionalnu suradnju prepoznajući da je samo na taj način moguće postići sinergiju razvojnih snaga i potencijala područja.

3. Otvorenost za nove i inovativne inicijative, ideje, pristupe i rješenja u suočavanju s razvojnim izazovima prostora koji uključuju i nove modele rada, nove proizvode i usluge i nove suradnje
4. Društveno i ekonomsko uključivanje, međusobnu pomoć i podršku te osluškivanje potreba svih stanovnika i posjetitelja prostora kako bi se ostvarila puna kvaliteta života i rada kako bi se osigurao ne samo ostanak postojećeg, već povratak odseljenog i dolazak novog stanovništva posebice u područja s vrlo niskom gustoćom naseljenosti, te smanjile prijetnje i opasnosti od siromaštva i socijalne isključenosti.
5. Poticati pametna i održiva razvojna rješenja koja mudro povezuju očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti s razvojnim potrebama i mogućnostima prostora.

LAG Krka nalazi se na prostoru iznimne prirodne i kulturne vrijednosti kojeg karakterizira rijeka Krka sa svojim kanjonom i pritocima te blizina obalnih turističkih središta. Unatoč milijunskom broju posjetitelja koji posjećuju NP Krka, te iznimnom rastu broja turista na obali, tek mali dio posjetitelja se zadržava na prostoru LAG Krka, a istodobno prostor i gospodarstvo nemaju značajniju korist od ovih kretanja. Unatoč bogatoj gastronomskoj tradiciji svjetske vrijednosti (npr. drniški pršut), proizvodnji poljoprivrednih proizvoda visoke kvalitete i vrijednosti, jednoj od najstarijih tradicija industrijske proizvodnje (rudnici, energetika, itd.), jedinstvenim prirodnim ljepotama i bogatstvu vode (slapovi Krke, nacionalni park s fenomenima kanjona i jezera u inače relativno sušnom krškom kraju) koji privlače i svjetsku elitu, pogodnoj klimi i mogućnostima razvoja autohtone poljoprivredne proizvodnje, područje je u prosjeku nerazvijeno, te se najvećim dijelom snažno depopulira. Stoga, želi li se osigurati održivi razvoj prostora, potrebno je dinamično i učinkovito aktivirati ključne razvojne snage, mogućnosti i prilike kako bi se osigurao održiv, provediv i ravnomjeran razvoj cijelog područja u suglasju sa suvremenim tržišnim trendovima.

Temeljem toga, LAG Krka je definirao svoju razvojnu viziju.

RAZVOJNA VIZIJA LAG KRKA

LAG Krka je nadaleko poznat po svom jedinstvenom fenomenu suživota vode, kamenitog krškog tla i čovjeka u sustvaranju prirodnih i kulturnih vrijednosti, događanja, enogastronomskih specijaliteta, tradicionalnih i inovativnih proizvoda, usluga, te raznovrsnih sadržaja aktivnog odmora, rekreacije i zabave koji privlače i nadahnjuju ljude na život, rad i osobno ispunjenje u suglasju s prirodnim i društvenom okolinom.

Ova vizija planira se ostvariti temeljem strateških razvojnih ciljeva, mjera i tematskih operacija/aktivnosti usklađenih s **prioritetima** (time i fokus područjima) **Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020.**³⁶, koji su prioriteti drugog stupa (ruralni razvoj) ZPP-, a to su:

1. poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima (razvoj baza podataka u ruralnim područjima; jačanje veza između poljoprivrede, šumarstva i znanstvenog sektora) (*op.a. kojem LRS indirektno doprinosi samim djelovanjem LAG-a putem provedbe aktivnosti podmjera 19.3 i 19.4*)
2. jačanje održivosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede, promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija te davanje potpore održivom upravljanju šumama;
3. promicanje organizacije prehrambenog lanca, dobrobiti životinja i upravljanja rizicima u poljoprivrednom sektoru;

³⁶ Izvor: Program ruralnog razvoja 2014.-2020.

4. obnavljanje, očuvanje i jačanje poljoprivrednih i šumskih ekosustava (bioraznolikost, voda, tlo);
5. promicanje učinkovitog korištenja resursa (vode i energije) i davanje potpore prelasku na gospodarstvo s niskom emisijom ugljika (korištenjem obnovljive energije, smanjenjem emisija stakleničkih plinova, očuvanjem i pohranjivanjem ugljika);
6. promicanje društvene uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj (jednostavnije otvaranje radnih mjesta, promicanje lokalnog razvoja, pojačana dostupnost informacijskih i komunikacijskih tehnologija),

Treba naglasiti da ova LRS istima doprinosi na integriran način kroz četiri razine:

1. Izravno uključenje prioriteta u odabrane ciljeve i mjere, te tipove operacija
2. Neizravno uključenje ovih prioriteta, a posebice prioriteta (i) na razini horizontalnih ciljeva i načela svih strateških ciljeva, mjera i tipova odabranih operacija LRS-a
3. Izravno uključenje prioriteta, a posebice (i) i (vi) kroz provedbu Podmjera 19.3 i 19.4
4. Izgradnju kapaciteta, umrežavanje i podršku dionika za razvoj, pripremu, prijavu, financiranje i provedbu projekata kroz druge izvore financiranja (ESF, EFRR, Europska teritorijalna suradnja uključivo prekogranične, međuteritorijalne i transteritorijalne programe, Programi unije, nacionalna sredstva, regionalne, lokalne i druge izvore bespovratnog, ali i investicijskog i kreditnog financiranja)

Na ovaj način povećava se kapacitet podrške, ali i animacije i izgradnje kapaciteta dionika, povećava se razina interne kohezije intervencija, potencijal osiguranja resursa za pokretanje i podršku inovativnih procesa i inicijativa, te u konačnici uspješnije i dosljednije ostvarivanje vizije i postavljenih prioritetnih razvojnih ciljeva LRS LAG Krka u promatranom razdoblju.

Sukladno svemu prethodnom navedenom, intervencijska logika LRS LAG prikazana je na sljedećoj slici:

Slika 3: Prikaz međuodnosa razina intervencijske logike LRS LAG Krka

Opći ciljevi predstavljaju logičku razinu koja se postiže ostvarenjem specifičnih ciljeva LRS LAG Krka kroz PRR RH 2014.-2020. u sinergiji s ostalim Operativnim programima (Konkurentnost i kohezija, Učinkoviti ljudski potencijali), Programima teritorijalne suradnje i Programima unije, te ostalim razvojnim programima i mjerama na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnim razinama u kojima će LAG Krka i njegovi članovi također aktivno sudjelovati. Očekivani pokazatelji na razini općih ciljeva su: **povećanje broja i veličine gospodarskih subjekata s naglaskom na sektore poljoprivrede, prerade, turizma, kulture, ekologije,**

sporta i rekreacije, smanjenje ili dokidanje depopulacijskih trendova, povećanje ulaganja i projekata suradnje i partnerstava na svim razinama koji će omogućiti unapređenje prepoznatljivosti i aktivacije prostora i njegove iznimne prirodne i kulturne baštine na području LAG Krka koji bi sustavno privlačili i aktivirali ljude, poduzetničke inicijative i kapital.

Temeljem toga, specifični ciljevi su ovu LRS fokusirali na operativnu razinu strateškog okvira PRR RH 2014.-2020. kao što slijedi:

1. Razvoj i promicanje konkurentne poljoprivredne i prerađivačke proizvodnje
2. Unapređenje kvalitete života svih stanovnika i posjetitelja područja

Specifični ciljevi LRS LAG Krka, proizašli iz primjene načela razvoja vođenog od strane lokalne zajednice, utemeljenih na definiranim značajkama, potrebama i mogućnostima područja i njihovih dionika, primjenom pristupa odozdo prema gore, na načelima suradnje, umrežavanja, privatno-javnog partnerstva i LAG-a kao nositelja decentraliziranog, integriranog i multisektorskog razvoja kroz metodologiju objašnjenu u Poglavlju 6, se oslanjaju na splet u okviru PRR RH 2014.-2020. raspoloživih mjera i podmjera kao što je prikazano u tablici ispod:

Tablica 5: Prikaz odabranih strateških ciljeva, mjera i tipova operacija LRS LAG Krka (logika intervencije)

Prioritetni tipovi operacija u programskom razdoblju 2014.-2020.	Prioritetne Mjere (Aktivnosti) u programskom razdoblju 2014.-2020.	Strateški razvojni ciljevi LAG-a u programskom razdoblju 2014.-2020.
TO1.1.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	M1.1 Unapređenje konkurentnosti poljoprivrednih i prerađivačkih gospodarstava	SC1 Razvoj i promicanje konkurentne poljoprivredne i prerađivačke proizvodnje
TO 1.1.2 Potpora mladim poljoprivrednicima		
TO3.1.1 Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	M3.1. Razvoj i unapređenje postojećih i novih javnih, kulturnih, društvenih, sportsko-rekreacijskih i drugih bitnih sadržaja namijenjenih lokalnom stanovništvu i posjetiteljima područja	SC3 Unapređenje kvalitete života svih stanovnika i posjetitelja područja
TO 3.2.1.Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	M3.2. Jačanje kapaciteta i animiranje svih dionika LAG-a Krka	
TO 3.2.2. Tekući troškovi i animacija		

Veliko težište za provedbu svih planiranih aktivnosti leži na stručnoj službi LAG-a Krka koji je zadužen za pripremu natječajne dokumentacije, objavu poziva, administrativnu kontrolu te provjeru projektnog dosjea.

5.2. Ciljevi, mjere i tipovi operacija LRS za područje LAG-a temeljeni na mogućnostima PRR 2014.-2020.

Strateški cilj 1		Razvoj i promicanje konkurentne poljoprivredne i prerađivačke proizvodnje			
		Obrazloženje cilja Područje LAG-a Krka, zahvaljujući prirodno-geografskoj raznolikosti koju u klimatskom pogledu karakterizira prijelaz iz mediteranskog u sub-mediteransko, umjereno kontinentalno područje, pogodno je za razvoj različitih oblika poljoprivredne proizvodnje. Promatrano s druge strane, područje LAG-a ima značajan broj poljoprivrednih gospodarstava 2.134, što dovodi do zaključka da su u pitanju uglavnom manja poljoprivredna gospodarstva koja posluju na granici proizvodnje za vlastite potrebe i slabije su gospodarski orijentirani. Poljoprivreda i stočarstvo čine tradicionalnu gospodarsku okosnicu područja, ali u suvremenoj gospodarskoj strukturi sudjeluju s neznatnih 5% poduzetnika te 5% ukupnih prihoda, uz zabilježeni trend smanjenja. Poljoprivredni proizvodi (pršut, vino, sir, maslina, nekoć svila, voće i povrće, a u novije vrijeme ljekovito bilje) čine važan element tradicije i prepoznatljivosti prostora, ali ih je nužno revitalizirati te unaprijediti prema suvremenim proizvodnim i prerađivačkim mogućnostima te posebice nastojati integrirati s ostalim djelatnostima ovoga područja. U primorskom dijelu LAG-a (Općina Bilice i Grad Skradin, te 20 naselja Grada Šibenika) zastupljene su tradicionalne mediteranske kulture, prvenstveno maslina (trenutno se uzgaja na oko 840 ha) i vinova loza (188 ha), dok je mali iskorišteni potencijal zabilježen u uzgoju voća, prvenstveno agruma te ljekovitog i aromatičnog bilja. U sub-mediteranskom dijelu LAG-a (Općine Promina, Ružić, Unešić te Grad Drniš), osim djelomično zastupljenih prethodno navedenih mediteranskih kultura, zastupljeno je voćarstvo (na oko 75 ha), uzgoj krmnih te ratarskih kultura. Osim toga, glavno obilježje ovome kraju daje tradicionalno razvijeno stočarstvo s oko 30.000 grla stoke na 1.254 stočarskih poljoprivrednih gospodarstva, na kojima dominiraju ovce s više od 80 % cjelokupnog stočnog fonda. Ipak, poljoprivredni potencijal na području LAG-a je daleko veći (npr. iskorišteno je tek oko 20 % plodnog Petrovog polja - najveće agrarne površine na području LAG-a). Posebnu vrijednost za ovaj kraj ima proizvodnja autohtonih i tradicijskih proizvoda (drniški pršut, janjeće meso, sir iz mišine). S obzirom da većinu poljoprivrednih subjekata čine mala obiteljska gospodarstva (99 %), potrebno je poticati njihov daljnji razvoj, unapređenje poslovanja, posebice na slabije razvijenom području LAG-a te kultura specifičnih za područje LAG-a. Uzimajući u obzir dugoročnu prijetnju koju iracionalno iskorištavanje zemljišta predstavlja u okruženju visoke prirodne vrijednosti, potrebno je staviti naglasak na ekološku proizvodnju te poticati takav oblik poljoprivrednih i prerađivačkih djelatnosti. Aktivnostima ovog prioritetnog cilja želi se stoga utjecati na unaprjeđenje i poboljšanje rezultata poslovnih subjekata koji se bave poljoprivredom i prerađivačkom djelatnošću, te potaknuti male poljoprivredne proizvođače u aktivno uključivanje u poljoprivrednu proizvodnju i preradu.			
Financijska alokacija SC1		60,12% od ukupnog iznosa sredstava LRS za provedbu podmjera 19.2., 19.3. i 19.4. PRR RH 2014.-2020. (.776.000,00EUR) 77,57% sredstava unutar podmjere 19.2 . 776.000,00 EUR)			
Izlazni CMES/ CMEF pokazatelji	Naziv pokazatelja	Početna vrijednost (2014.)	Provjera napredovanja (2019.)	Ciljna vrijednost (2023.)	

	Ukupna isplaćena sredstva iz podmjere 19.2. (EUR)	0	300.000,00	776.000,00
	Ukupan broj sufinanciranih projekata	0	20	49
	Broj novih radnih mjesta u sufinanci-ranim projektima	0	0	2
	Izvori provjere	Izvešća APPRRR-a i LAG-a Krka		
Prioritetne mjere za postizanje cilja	M 1.1. Unapređenje konkurentnosti poljoprivrednih i prerađivačkih gospodarstava			
Sukladnost s mjerama (i TO) PRR-a	M06			
	TO 6.3.1.		TO 6.1.1.	
	2		2	
	2A		2B	
Naziv mjere	1.1. Unapređenje konkurentnosti poljoprivrednih i prerađivačkih gospodarstava			
Obrazloženje mjere	Poljoprivredna gospodarstva na području LAG-a u svom redovitom poslovanju koriste uglavnom tradicionalne i zastarjele metode i tehnologije u biljnoj i životinjskoj proizvodnji, što rezultira slabijom produktivnošću te nedovoljnom konkurentnošću na tržištu. Cilj ove mjere je njihovo osuvremenjivanje, efikasnije poslovanje te povećanje proizvodnje kako bi postali profitabilniji te poboljšali svoju tržišnu orijentiranost.			
Popis tipova operacija za provedbu mjere	TO 1.1.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (tip operacije 6.3.1. PRR RH) TO 1.1.2. Potpora mladim poljoprivrednicima (tip oeracije 6.1.1. PRR RH)			

Strateški cilj 3	Unapređenje kvalitete života svih stanovnika i posjetitelja područja
Obrazloženje cilja Prostor LAG-a Krka prema indeksu razvijenosti pripada ispodprosječno razvijenim područjima RH, s 98,23% razvijenosti RH, a čak 4 JLS pripada potpomognutim područjima, s prosjekom razvijenosti nižom od 100%. Također, sve JLS u sastavu LAG-a pripadaju nekoj od kategorija „Područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima“, a općoj socio-ekonomskoj razvojnoj perifernosti ovoga područja, dodatno je pridonio Domovinski rat te njegove posljedice po nerazvijenosti gospodarstva, zagađenosti prostora minama te iseljavanju stanovništva. Prema podacima popisa stanovništva, broj stanovnika u međupopisnom razdoblju 2001.-2011. smanjio se za 9,07%, dok je zabilježen pad u odnosu na 1991. godinu od čak 43,8%. Ovim depopulacijskim trendom, područje LAG-a Krke pripada najintenzivnijim depopulacijskim područjima Hrvatske. Prema rezultatima analiza, najveći uzroci depopulacije su nemogućnost pronalaska zaposlenja te nedostatni životni uvjeti. Ujedno, područje LAG-a Krka je bogato prirodnom baštinom i očuvanom prirodom, a posebno se ističe bogatstvo vode, koje daju važnu stratešku i komparativnu prednost ovom prostoru, a na kojoj je moguće temeljiti daljnji uravnoteženi te okolišno, socijalno i ekonomski održivi prostorni razvoj. Na području LAG-a se nalazi Nacionalni park Krka, drugi NP po posjećenosti u Hrvatskoj te tri značajna krajobraza: Donji i Gornji tok rijeke Krke te vodeni tok i kanjon rijeke Čikole, kao i	

dijelovi Ekološke mreže Natura 2000 – jedno POP - Krka i okolni plato te – njih ukupno 11. Također, prostor se odlikuje bogatom kulturnom baštinom – ukupno su registrirana 79 kulturnih dobara.

Ovim prioritetnim ciljem djelovat će se prema podizanju kvalitete stanovništva područja LAG-a Krka, kako bi se pridonijelo zaustavljanju depopulacijskog trenda te poticale obitelji na ostanak u području LAG-a. Ulaganjem u razvoj i unaprjeđenje postojećih i novih javnih, kulturnih, društvenih i sportskih sadržaja žele se stvoriti nužni preduvjeti za ostanak postojećeg te doseljavanje novog stanovništva. Ujedno navedenim sadržajima osnažiti će se privlačnost područja za posjetiteljima, a time i mogućnosti otvaranja novih radnih mjesta vezanih uz turizam čime će se pridonijeti smanjenju nezaposlenosti te ostanku stanovništva. Također, ovim prioritetnim ciljem djelovat će se prema gradnji i jačanju kapaciteta LAG-a Krka kao nositelja održivog, integriranog i međusektorskog razvoja ovoga područja.

Financijska alokacija SC3%	39,88% od ukupnog iznosa sredstava LRS za provedbu podmjera 19.2,19.3. i 19.4. (514.710,01 EUR) 22.43% podmjere 19.2. (224.438,01 EUR) 100,00% podmjere 19.3. (32.130,00 EUR) 100,00% podmjere 19.4. (258.142,00EUR)			
Popis mjera	M 3.1. Razvoj i unapređenje postojećih i novih javnih, kulturnih, društvenih, sportsko-rekreacijskih i drugih bitnih sadržaja namijenjenih lokalnom stanovništvu i posjetiteljima područja M 3.2. Jačanje kapaciteta i animiranje svih dionika LAG-a Krka			
Izlazni CMES/ CMEF pokazatelji SC 3	Naziv pokazatelja	Početna vrijednost (2014)	Provjera napredovanja (2019.)	Ciljna vrijednost (2023.)
	Ukupna isplaćena sredstva iz podmjere 19.2.,19.3. i 19.4. (CMES/CMEF) (EUR)	0,00	171.794,27*	514.710,01
	Ukupan broj sufinanciranih projekata (CMES/CMEF)	0	7	9
	Broj novih radnih mjesta u sufinanciranim projektima (CMES/CMEF)	0	0	1
	Izvori provjere	Izvješća APPRRR-a i LAG-a Krka		
Prioritetne mjere za postizanje cilja	M 3.1 Razvoj novih i unapređenje postojećih javnih sadržaja i usluga namijenjenih lokalnom stanovništvu i posjetiteljima područja	M 3.2.Jačanje kapaciteta i animiranje svih dionika LAG-a Krka i ciljanog područja		
Sukladnost s mjerama (i TO) PRR-a	M 07	M 19	M 19	
	TO 7.4.1.	TO 19.3.1.	TO 19.4.1.	
Doprinos prioritetima i fokus područjima	6	1; 6	1	
	6B	1A; 1B; 6A	1A; 1C	
Naziv mjere	3.1. Razvoj i unapređenje postojećih i novih javnih, kulturnih, društvenih, sportsko-rekreacijskih i drugih bitnih sadržaja namijenjenih lokalnom stanovništvu i posjetiteljima područja			
Obrazloženje mjere	Ovom mjerom se želi poticati ulaganje u građenje i/ili opremanje domova (vatrogasnih, društvenih i planinarskih), turističkog informativnog centra, dječjeg igrališta, sportske građevine, objekta za			

	sportski ribolov, rekreacijske zone na rijekama i jezerima; biciklističke staze i trake, tematskog puta i parka, građevine za odgoj, obrazovanje i zaštitu djece do polaska u osnovnu školu, javne zelene površine (park i slično), pješačke staze i zone; otvorenog odvodnog kanala, tržnice i javne prometne površine. Navedenim ulaganjima bi se poboljšala kvaliteta života na području LAG-a čime bi se stvorili preduvjeti za smanjenje depopulacije stanovništva, a ugodnijom klimom za život mlade obitelji bi se poticale na ostanak. Mjerama unaprjeđenja i uključivanja stanovnika u razne programe poticati će se projekti kojima bi se smanjila depopulacija stanovnika. Aktivnijim sudjelovanjem cjelokupnog stanovništva jačati će se međusobni ljudski odnosi i cjelokupna kohezija društva. Stvaranjem ukupno dobre klime za življenje za domaće stanovništvo ujedno će pridonositi i razvoju povoljnija klima za turističku ekspanziju cjelokupnog područja.
Popis tipova operacija	TO 3.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (TO 7.4.1. PRR RH)
Naziv mjere	3.2. Jačanje kapaciteta i animiranje svih dionika LAG-a Krka
Obrazloženje mjere	Glavni ciljevi ove mjere su doprinijeti izgradnji i jačanju kapaciteta koji će razvijati suradništvo i međudjelovanje organizacija i dionika koji su svojim djelovanjem usmjereni prema nadilaženju temeljnih lokalnih razvojnih nedostataka.
Popis tipova operacija	TO 3.2.1. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (TO 19.3.1. i 19.3.2. PRR RH) TO 3.2.2. Tekući troškovi i animacija (TO 19.4.1. PRR RH)

bez sredstava iz podmjere 19.3. i 19.4.

5.3. Usklađenost s nadređenim strateškim okvirima

LRS LAG-a Krka 2014-2020 pridonosi ostvarenju ciljeva EAFRD-a:

Tablica 6: Usklađenost prioritetnih ciljeva LRS LAG Krka s ciljevima EAFRD-a

Strateški ciljevi LRS 2014-2020 LAG-a Krka	1. Razvoj i promicanje konkurentne poljoprivredne i prerađivačke proizvodnje	3. Unapređenje kvalitete života svih stanovnika i posjetitelja područja
Ciljevi EAFRD-a:		
1. Poboljšanju konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva podupiranjem restrukturiranja, razvoja i inovacija.		
3. Poboljšanju kvalitete života u ruralnim područjima i poticanju raznolikosti gospodarskih djelatnosti		

LRS je strukturirana na način da u cijelosti prati elemente LEADER programa, jer:

1. **Prilikom izrade LRS-a u obzir je uzeta specifičnost lokalnog područja** tako da su kroz analizu stanja evidentirani osnovni razvojni problemi, te su definirani prioritetni ciljevi koji će maksimalno iskoristiti snage i prilike lokalnog kraja kako bi se ostvarili najbolji mogući razvojni efekti;
2. **LRS ohrabruje i potiče lokalna javno-privatna partnerstva**, prvenstveno kroz djelovanje LAG-a Krka ali i kroz druge oblike zajedništva;
3. **U izradi LRS-a korišten je pristup odozdo prema gore** što znači da je u njenu izradu uključen veliki broj lokalnih dionika koji su sudjelovali pružanjem kvalitetnih informacija kroz radionice, ankete i druge oblike komunikacije;
4. **Svi prioritetni ciljevi LRS-a u sebi sadrže elemente inovativnosti** budući da su za rješavanje osnovnih lokalnih problema predviđene mjere osuvremenjivanja, modernizacije i unapređivanja lokalnih potreba;
5. **LRS u sebi sadrži višesektorski aspekt i provedbu zasnovanu na interakciji između aktera i projekata različitih sektora lokalnoga gospodarstva**, jer su prioritetni ciljevi i mjere u uskoj međusobnoj vezi i ostvarenje jednog cilja pridonosi ostvarenju drugih ciljeva.
6. **LRS potiče umrežavanje i suradnju**, budući da predviđa udruživanje različitih dionika i u horizontalnom i vertikalnom smislu;
7. **LRS predviđa provedbu projekata suradnje** primjenjujući transparentne i funkcionalne modele upravljanja. Kriteriji odabira projekata jasno su definirani i opisani u LRS-u.

Analiza usklađenosti LRS LAG-a Krka s nadređenim strateškim dokumentima, provedena je usporedbom prioritetnih ciljeva i mjera sa Programom ruralnog razvoja RH 2014-2020, Strategijom ruralnog razvoja 2011-2014 RH, Strategijom razvoja turizma RH do 2020., Strategijom razvoja poduzetništva u RH 2013-2020, Razvojnom strategijom Šibensko-kninske županije 2011-2013/2014-2020, te Strategijom razvoja ljudskih potencijala Šibensko-kninske županije 2014-2020. Na temelju analize vidljivo je da su prioritetni ciljevi LRS LAG Krka u velikoj mjeri usklađeni sa svim navedenim nadređenim dokumentima.

Tablica 7: Usklađenost prioritetnih ciljeva LRS LAG Krka s nadređenim strateškim dokumentima

Prioritetni ciljevi LRS 2014-2020 LAG-a Krka Nadređeni strateški dokumenti*		SC1 Razvoj i promicanje konkurentne poljoprivredne i prerađivačke proizvodnje	SC2 Unapređenje kvalitete života svih stanovnika i posjetitelja područja
Program ruralnog razvoja 2014-2020 RH	P1		
	P2		
	P6		
Strategija razvoja turizma RH do 2020.	S1		
	S2		
	S3		
	S4		
	S5		
Strategija razvoja poduzetništva u RH 2013- 2020	S1		
	S2		
	S3		
	S4		
	S5		

Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011-2013/2014.- 2020.	SC1		
	SC2		
	SC3		
	SC4		
Strategija razvoja ljudskih potencijala Šibensko-kninske županije 2014.-2020.	P1		
	P2		
	P3		

*Popis cjelovitih naziva ciljeva i prioriteta nadređenih strateških dokumenata nalazi se u Dodatku 2

5.4.. Odabir projekata

Metodologija odabira projekata na razini LAG-a temeljem provedbe 8. načela CLLD pristupa lokalnom razvoju vođenom lokalnom zajednicom (decentralizirani pristup provedbe lokalnog razvoja) detaljno se definira internim procedurama organizacije koje odobrava Skupština LAG-a. Temelj za decentraliziran postupak upravljanja javnim sredstvima iz podmjere 19.2 PRR od strane LAG-a, odnosno odobrenje projekata krajnjih korisnika (nositelja projekata), predstavlja nacionalni regulatorni okvir za provedbu LEADER/CLLD-a u okviru PRR odnosno Pravilnici (NN 96/2017, 53/2018, 91/2019, 37/20, 31/21), (u daljnjem tekstu: Pravilnik), Ugovor za provedbu LRS s pripadajućim Aneksom i slijedni Sporazum o suradnji u izvršavanju delegiranih administrativnih provjera s pripadajućim prilogom, koji sklapaju LAG i Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (dalje: APPRRR), a kojim su definirane međusobne funkcije i odgovornosti, te važećim Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata objavljenim od strane APPRRR-a. U ovom poglavlju okvirno je opisan postupak odabira projekata koji se, sažeto, sastoji od sljedećih aktivnosti:

1. Priprema i objava LAG Natječaja

LAG administratori (stručna služba odnosno ured LAG-a uz ev. potporu vanjskih suradnika, prema potrebi) pripremaju dokumentaciju koja minimalno sadrži: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG Natječaja; uvjete prihvatljivosti nositelja projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekta s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore (s jasno definiranim uvećanjima); način, uvjete i rokove prijave projekta; rokove i uvjete za podnošenje prigovora te popis priloga i obrazaca. Dokumentacija natječaja sadržavati će i druge dokumente poput vodiča za korisnike i sl.

Nakon odobrenja ukupne natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, LAG Natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a: www.lag-krka.hr. Obzirom na regulatorni okvir za provedbu podmjere 19.2 od strane nadležnog tijela - natječaj za dodjelu sredstava za pojedini tip operacije raspisuje se samo ukoliko je APPRRR na nacionalnoj razini raspisala najmanje jedan natječaj za tip operacije sukladan tipu operacije LRS LAG-a.

Poziv se objavljuje i na funkcionalnim i operativnim mrežnim stranicama svih članova LAG-a te se javnost izvješćuje preko tiskanih i drugih medija na lokalnoj i regionalnoj razini. Detaljna provedba biti će propisana samim natječajem, dok će, u prije i u vrijeme njegova trajanja, LAG provoditi animacijske aktivnosti kako bi korisnike što kvalitetnije pripremio za prijave.

2. Podnošenje, zaprimanje i stvaranje prijavnog dosjea projekta te administrativna kontrola; ocjenjivanje i odabir projekata

Projektne prijave zaprimaju se putem službene adrese LAG-a. Način podnošenja prijave projekata jasno će biti naznačen u LAG Natječaju. Otvaranje prijave projekata pristiglih na LAG natječaj obavlja Povjerenstvo kojeg imenuje nadležno tijelo LAG-a. Povjerenstvo čine LAG administratori (tj. zaposlenici ureda: Voditelj i Stručni suradnik/ici).

Nakon zaprimanja prijave provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu (tzv. Analiza 1) u postupku odabira projekata za provedbu LRS. Tijekom ove faze, LAG može zatražiti i nadopunu dokumentacije dostavljene od strane nositelja projekata koji su se prijavili na natječaj. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti prijave, prihvatljivosti nositelja projekta te osnovnih uvjeta prihvatljivosti projekta.

Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza (Analiza 2) koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje prijave od strane Ocjenjivačkog odbora kojeg imenuje nadležno tijelo LAG-a, a koja se provodi sukladno definiranim internim procedurama LAG-a i kriterijima odabira definiranim LRS.

Rezultat ovih analiza je rang lista projekata s pratećom dokumentacijom koja se upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor, zatim, provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere sukladnosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata.

Na odluke Upravnog odbora, nositelji projekata imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore (Nadzorni odbor). Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore (Nadzorni odbor) moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor prihvaćen, prijava projekta se vraća u administrativnu obradu.

Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a biti će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja rang liste odabranih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv nositelja projekta, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva postupovna dokumentacija i odluke o odabiru dostavljaju se na natječaj APPRRR-a za provedbu LRS, putem AGRONET-a, pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobren projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS i LAG Natječajem, te, nakon provedenih provjera, donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu.

Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a Krka.

5.5. Projekti suradnje

Temeljem analize stanja i SWOT analize, te ustanovljenih prioritetnih potreba s jedne strane, odnosno razvojnih mogućnosti s druge, LAG Krka svoj je projekt suradnje fokusirao na sljedeće teme i sektore od interesa:

- Regionalni projekt suradnje usmjeren razvoju horizontalne i vertikalne suradnje na području LAG-a u kojima će sudjelovati proizvođači pršuta, sira, meda, vina, maslinovog ulja i drugih proizvoda od interesa;
- Promocija lokalnih poljoprivrednih proizvoda i prerađevina putem plasmana i edukacija u obrazovno-odgojnim ustanovama
- Projekt suradnje s LAG-ovima i drugim organizacijama usmjeren na promociju poljoprivrednih proizvoda i tradicijskih zanata, razmjenu iskustava kao i poticanje na udruživanja u poljoprivredi.

- Projekt suradnje s LAG-ovima i drugim organizacijama s naglaskom na razmjenu iskustava u zaštiti, očuvanju, promociji i valorizaciji biološke raznolikosti, vodnih, ali i svih drugih prirodnih bogatstava na njihovom području;
- Projekt suradnje s LAG-ovima i organizacijama u RH . koje su poznate po proizvodnji pršuta (npr. Istra u Hrvatskoj). i sira u svrhu organiziranja različitih vrsta aktivnosti, festivala, sajмова i/ili drugih sličnih manifestacija na kojima bi se povezivali proizvođači radi unapređenja i razmjene znanja, ali i radi promoviranja proizvoda široj zajednici;
- Ekološka poljoprivredna proizvodnja s ciljem poticanje suradnje radi unapređenja i razvoja održive ekološke poljoprivrede posebice na području NP Krka i rubnim područjima, ali i općenito, s obzirom na značaj i trend razvoja eko-poljoprivrede;

Proces pripreme i provedbe projekata suradnje uključuje slijedeće faze:

- Definiranje pripremnih aktivnosti, UO LAG-a donosi odluku o pripremi projekta suradnje
- APPRRR – odobrenje pripreme projekta suradnje (19.3.1)
- Planiranje projekta suradnje, zajedno s partnerima (max. 18 mjeseci)
- Stručna služba (ured; LAG administrator) i UO LAG-a provjeravaju usklađenost s LRS i pripremaju projekt
- Odobrenje projekta suradnje od strane Skupštine LAG-a; Sporazum o suradnji
- Dostava projekta suradnje APPRRR-u, obrada prihvatljivosti aktivnosti
- Odobrenje APPRRR-a za provedbu projekta suradnje (19.3.2)
- Provedba projekta suradnje s partnerima (max. 36 mjeseci)
- Izvješće/odobrenje Skupštine LAG-a o završetku projekta suradnje, odobrenje APPRRR-a o povratu sredstava.

U trenutku kada LAG izrazi interes za uključivanjem u projekt suradnje na definirane teme, može se osnovati posebno povjerenstvo za dodjelu i praćenje utroška sredstava, kako bi se pravovremeno umanjila mogućnost da LAG kao prijavitelj utroši sva alocirana sredstva. Važno je napomenuti kako LAG planira provedbu 1 projekta suradnje – projekt na nacionalnoj razini. Odluku o ulasku u projekt suradnje, kroz detaljno elaboriranje i prikazivanje rezultata implementacije, moraju podržati članovi Skupštine. Upravni odbor će direktno sudjelovati u pripremi projekta suradnje, osiguravajući kvalitetni obuhvat i visoku razinu kvalitete predmetnog projekta. Prilikom ulaska u projekt suradnje, obavezno je potpisivanje Partnerskog sporazuma ili Sporazuma o suradnji s odabranim LAG-om, u kojemu se jasno navode zadaci, prava i obaveze svakog od partnera. Kriteriji odabira projekat suradnje i postupci odabira definirani su Pravilnikom za provedbu Mjere 19, u dijelu za podmjeru 19.3, tipove operacija 19.3.1 i 19.3.2.

5.6. Opis inovativnog i integriranog karaktera Strategije

Strategija LAG Krka je metodama izrade, te logikom svoje intervencije utemeljena na načelima integriranog pristupa rješavanju problema područja. To znači da se rješavanje problema područja ne razmatra kao skup izoliranih nastojanja, već sinergijski međusobno usko povezanih aktivnosti i intervencija. Integrirani pristup, stoga, dio je intervencijske logike planiranih strateških ciljeva, mjera i tipova operacija koje su ne samo sukladne, već i komplementarne (međusobno se nadopunjuju i pomažu), sinergijski povezane (korisnici pojedinih mjera i operacija imat će izravne i neizravne koristi od provedbe drugih mjera i operacija na ciljanom području te će sinergijski doprinositi razvoju sektora i područja, LAG će također kroz provedbu svake mjere i operacije i sam imati izravne i neizravne koristi u promociji LAG-a, prostora i suradnje na prostoru), a kriteriji ocjenjivanja će poticati dionike da i sami prakticiraju

integriranost i ostvarivanje horizontalnih i međusektorskih ciljeva u vlastitim projektima povezujući se s drugim dionicima i nastojanjima LRS LAG Krka.

Inovativnost je jedan od ključnih kriterija svih projekata i mjera LRS LAG Krka. On se uključuje u sve projekte diversifikacije, modernizacije i razvoja poljoprivrednih i nepoljoprivrednih djelatnosti, uspostave inovativnih, polivalentnih malih javnih infrastruktura i slično. Posebice će se tražiti i poticati inovativni projekti mladih, uključivanja socijalno isključenih skupina, odnosno aktiviranja lokalnog stanovništva u održivim ekonomskim aktivnostima sa širim utjecajem, stvaranje novih proizvoda i usluga temeljenih na tradiciji, revitalizaciji prirodne i kulturne baštine, te kvalitetnijem oživljavanju i održivom korištenju prostora. Ovdje spadaju svakako i inovacije procesa, metoda i tehnologija proizvodnje. Međutim, osim inovativnosti kao kriterija, LRS LAG Krka će inovativnost posebice ugrađivati u sve projekte suradnje, kao i u organizaciji vlastitog rada, uspostavi inovativnih razvojnih struktura te izgradnji kapaciteta svih dionika za uvođenje inovacija. Na području LAG Krka je tako već započeo proces uspostave inovativnih modela umrežavanja i razvoja društvenog i zelenog poduzetništva čiji je cilj osigurati pametan, održivi i uključivi razvoj prostora, koristeći načela i dobru praksu društvenih inovacija i društvenog poduzetništva u rješavanju najsloženijih izazova područja kao što su odlazak mladih, privlačenje ulaganja, te zapošljavanje i društveno-ekonomsko aktiviranje skupina u nepovoljnom položaju (žene, mladi, stariji, dugotrajno nezaposleni, osobe s invaliditetom, manjine). Jedna od fokus tema jest uspostava inovacijskih ruralnih točaka i mobilnih savjetodavnih timova koji će se posebice programski razvijati i operativno provoditi kroz mjere 19.3 i 19.4.

Nadalje, LRS će aktivno doprinositi svim ključnim horizontalnim prioritetima PRR, odnosno Strategije Europa 2020. To znači da će se posebna pažnja posvetiti zaštiti okoliša, posebice i zbog visoke zahtijevane razine zaštite unutar i oko NP Krka i drugih zaštićenih područja. Sva ulaganja unutar svih ciljeva i mjera će morati voditi računa o korištenju tehnologija i rješenja koja nisu štetna za okoliš. Ekološke proizvodnje će imati dodatne poticaje, ovaj sektor i pristupi razvijati će se ciljano kroz projekte suradnje i aktivnosti informiranja i suradnje, a projekti koji i na drugi način pozitivno doprinose okolišu, prije svega kroz promicanje i izgradnju svijesti o potrebi zaštite okoliša bit će kroz kriterije dodatno bodovani. Posebno će se vrednovati i poticati pristupi koji potiču prilagodbu i ublažavanje utjecaja klimatskih promjena kroz kratke lance opskrbe, poticanje korištenja obnovljivih izvora energije, održivo gospodarenje otpadom, zaštitu šuma od požara (npr. uređenjem i održavanjem protupožarnih puteva), te razvoju kapaciteta prevencije i djelovanja u slučaju pojave rizika u suradnji s DUZS, civilnom zaštitom, vatrogascima i HGSS-om. Razvojem lokalne infrastrukture te međusektorskih projekata poticati će se daljnja integracija i inovacije u osmišljavanju međusektorske suradnje u ostvarivanju ciljeva održivog lokalnog razvoja i unapređenja kvalitete življenja za sve skupine stanovništva čiji je konačni cilj povećanje atraktivnosti cijelog područja za život i rad, ali i aktivan odmor i socijalizaciju, što omogućava pozitivne učinke na demografske trendove.

6. OPIS IZRADE/IZMJENE LRS 2014-2020 LAG-A KRKA

Konkretna aktivnosti vezane za izradu/izmjenu LRS LAG-a Krka 2014-2020 započele su 07.08.2015. godine, kada je objavljen javni poziv za dostavu projektnih ideja za izradu baze projektnih ideja LAG-a Krka u svrhu izrade LRS. Predstavnici LAG-a Krka su u međuvremenu prisustvovali na nekoliko sastanaka i radionica koje su za cilj imale informiranje i prijenos iskustava o provedbi LEADER programa i izradi LRS-a.

Tablica 8: Radionice i sastanci na temu LRS na kojima su sudjelovali predstavnici LAG Krka

Datum:	Mjesto održavanja	Tema	Organizator
17.-19. rujna 2015.	Gospić	Radni susret predstavnika LAG-ova, prijenos iskustava o provedbi LEADER-a i M202 IPARD programa te izgradnja kapaciteta zaposlenika, volontera i članova LAG-a u svrhu izrade LRS	LAG Lika
15.-17. listopada 2015.	Brest Pokupski, Petrinja	Strateško planiranje i izrada LRS 2014-2020 u okviru Podmjere 19.1.	LAG-a Zrinska Gora-Turopolje
20.-22. studenoga 2015.	Mali Ston	Metodologija izrade LRS-a u okviru provedbe M19/PM 19.1. – unaprjeđenje participativnih procesa, animacije i uključivanja lokalnih razvojnih dionika LEADER područja u provedbu i primjenu CLLD načela	LEADER mreža Hrvatske i LAG 5
02.-04. prosinca 2015.	Topusko	Prijenos iskustava u svrhu razvoja ljudskih kapaciteta ruralnog područja u okviru LEADER/CLLD pristupa- Izrada LRS za razdoblje 2014.-2020.	LAG Petrova Gora
19. siječnja 2016.	Zagreb	Izrada Lokalnih razvojnih strategija LAG-a	HMRR

Na 9. sjednici Skupštine LAG-a Krka, 21.12.2015. godine, odabrana je radna skupina za izradu LRS, koja broji jedanaest članova Skupštine, te Upravnog i Nadzornog odbora LAG-a Krka.

Tablica 9: Radna skupina LAG-a Krka za izradu LRS Krka 2014-2020

R.br.	Ime i prezime	Institucija	Sektor
1.	Antonijo Brajković	Grad Skradin	Javni sektor
2.	Damir Nakić	TZ Grada Skradina	Javni sektor
3.	Ksenija Grubišić	TZ Grada Šibenika	Javni sektor
4.	Marinko Šindilj	Gradska čistoća d.o.o.	Javni sektor
5.	Mate Bačić	NP KRKA	Javni sektor
6.	Mario Vukušić	DVD „Drniš“	Civilni sektor
7.	Milan Buzov	Općina Ružić	Javni sektor
8.	Mira Grbeša	Općina Unešić	Javni sektor
9.	Niko Tarle	Udruga proizvođača drniškog pršuta	Civilni sektor
10.	Zvezdana Bajić	Udruga „Zvonimir“	Civilni sektor
11.	Ante Glavurtić	Grad Šibenik	Javni sektor

U izradi LRS-a sudjelovalo je 60 lokalnih dionika iz sva tri relevantna sektora, i to iz civilnog sektora njih 14 ili 23,33 %, iz javnog 25 ili 41,67% i iz privatnog sektora 21 ili 35%. Što se tiče spolne strukture, sudjelovale su 23 žene i 37 muškaraca. Popis svih sudionika nalazi se u Dodatku 3.

Nakon višemjesečnog istraživanja i prikupljanja statističkih podataka, te održane Uvodne radionice u Drnišu, organizirane su i održane tri radionice za izradu LRS-a i to u Drnišu, Šibeniku i Skradinu i na njima su sudjelovala ukupno 44 lokalna (su)dionika. Tom prilikom, s njima se raspravljalo o ključnim problemima i radilo na izradi SWOT analize područja tako da su oni postali aktivni partneri u izradi LRS i u pokretanju razvoja lokalnog područja.

Osim radionica, u informativnoj fazi je provedeno i anketiranje ključnih dionika koji su pružili kvalitetne povratne informacije o najosnovnijim razvojnim potrebama područja. Nakon što je temeljem SWOT analize napravljen nacrt razvojnih ciljeva i mjera, organizirana je još jedna radionica na kojem su s dionicima diskutirana razvojna vizija, predloženi prioritetni ciljevi, mjere i tipovi operacija te posebice provjerena usuglašenost predloženih ciljeva, mjera i tipova operacija s prijedlozima projekata koji su pristigli tijekom izrade LRS LAG Krka. Također, dio dionika je tijekom ove radionice predlagao nadopune i izmjene pojedinih elemenata predloženog strateškog usmjerenja.

U nastavku je sistematizirani prikaz svih provedenih aktivnosti u organizaciji LAG-a Krka koje su poduzete u cilju izrade što kvalitetnije LRS.

Tablica 10: *Sastanci, radionice i drugi oblici komunikacije organizirani u svrhu izrade, usklađivanja i izmjene LRS LAG Krka 2014-2020*

Razina uključenja	Aktivnosti	Metode	(Su)dionici	Broj sudionika	Rezultati
Informiranje	Objava poziva i obrasca za prijavu projektnih ideja za izradu baze projektnih ideja LAG-a Krka u svrhu izrade LRS LAG-a Krka 07.08.2015	Objava na internet i Facebook stranici LAG-a Krka	LAG Krka, šira javnost	~ 3000	Šira javnost upoznata s pozivom za prijavu projektnih ideja za izradu baze projektnih ideja LAG-a Krka u svrhu izrade LRS LAG-a Krka
	Okrugli stol "Kako postići visoku kvalitetu lokalnih razvojnih strategija / CLLD strategija", Drniš, 04.09.2015.	Okrugli stol, panel rasprava	Zaposlenici LAG-a Krka i drugih LAG-ova, članovi HMRR-a, lokalne udruge i organizacije	39	Okrugli stol je organiziran od strane HMRR u suradnji s LAG-om Krka, udrugom OGI i Gradom Drnišom. Održan je kao panel rasprava na kojoj su posjetitelji informirani o temama: pristup izradi strategije, akcijski plan provedbe strategije i uključenost lokalnih dionika.
	9. sjednica skupštine LAG-a Krka/Provedba LEADER/CLLD Programa u RH/Uvod u izradu LRS-a LAG-a KRKA 2014-2020. Drniš, 21.12.2015.	Prezentacija, razgovor	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka, CEDRA Split	24	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka upoznati su sa predstojećim procesom izrade LRS. Odabrana radna skupine i dogovoren hodogram aktivnosti izrade LRS.
	Objava poziva na radionice za izradu LRS LAG-a, 14.01.2016.	Objava na internet i Facebook stranici LAG-a	LAG Krka, šira javnost	~ 3000	Šira javnost upoznata sa planovima i datumima radionica za izradu LRS LAG-a Krka
Konzultacije	Provođenje ankete o razvojnim problemima Drniš 21.01.2016.	Anketa	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka	19	Prikupljeni su podaci o razvojnim problemima područja LAG-a Krka

	Provođenje ankete o razvojnim problemima Šibenik 03.02.2016.	Anketa	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka	8	Prikupljeni su podaci o razvojnim problemima područja LAG-a Krka
	Provođenje ankete o razvojnim problemima Skradin 04.02.2016.	Anketa	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka, CEDRA Split	8	Prikupljeni su podaci o razvojnim problemima područja LAG-a Krka
	Prikupljanje projektnih ideja, kolovoz, 2015.-ožujak, 2016.	Upitnik za prikupljanje projektnih ideja, razgovor	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka	59	Prikupljene projektne ideje koje su upisane u bazu projektnih ideja LAG-a Krka te uvrštene u LRS 2014-2020 LAG-a Krka
O snaži- vanje	Prva radionica za izradu LRS Drniš 21.01.2016.	SWOT analiza	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka, CEDRA Split	25	Definirane su snage, slabosti, prilike i prijetnje iz područja društva, kulture, gospodarstva i javnog sektora za područja LAG-a Krka
	Druga radionica za izradu LRS Šibenik 03.02.2016.	SWOT analiza	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka, CEDRA Split	10	Definirane su snage, slabosti, prilike i prijetnje iz područja društva, kulture, gospodarstva i javnog sektora za područja LAG-a Krka
	Treća radionica za izradu LRS Skradin 04.02.2016.	SWOT analiza	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka, CEDRA Split	9	Definirane su snage, slabosti, prilike i prijetnje iz područja društva, kulture, gospodarstva i javnog sektora za područja LAG-a Krka
	Sastanak radne skupine LAG-a Krka za izradu LRS Lozovac 04.03.2016	Razgovor	Predstavnici svih relevantnih sektora LAG-a Krka, LAG Krka,	8	Pregledane su poduzete aktivnosti i dokumentacija vezane uz proces izrade LRS-a LAG-a KRKA. Održana je prezentacija analize stanja, rezultata SWOT analize i rezultata definiranja ciljeva.
	Završna radionica za izradu LRS Lozovac 04.03.2016.	Prezentacija, razgovor	Predstavnici sva tri relevantna razvojna sektora LAG-a Krka, LAG Krka, CEDRA Split	33	Definirano je razvojno usmjerenje LAG-a Krka donošenjem vizije, zatim odabrani tipovi operacija te definirani prioritetni ciljevi i mjere
	Konzultacije s dionicima o usklađenim djelovima LRS, područje LAG-a Krka, listopad i studeni, 2017.	E-mail, obilasci i radni sastanci s dionicim LAG-a Krka	Predstavnici ureda LAG-a, dionici LAG-a Krka, CEDRA Split	20	Izrađena usklađena verzija LRS LAG-a Krka za razdoblje 2014-2020 s pratećim dodacima.
	Konzultacije s dionicima o izmjenama LRS LAG-a Krka, područje LAG-a	E-mail, obilasci i radni sastanci s dionicim LAG-a Krka	Predstavnici ureda LAG-a, dionici LAG-a Krka, CEDRA Split	15	Izrađena prva izmjenjena verzija LRS LAG-a Krka za razdoblje 2014-2020 s pratećim dodacima.

	Krka, svibanj i lipanj 2018.				
	Konzultacije s dionicima o izmjenama LRS LAG-a Krka, siječanj i veljača 2019.	e-mail, razgovor	Predstavnici ureda LAG-a, dionici LAG-a Krka	30	Izrađena druga izmjenjena verzija LRS LAG-a Krka 2014-2020, s pratećim dodacima
	Konzultacije s dionicima o izmjenama LRS LAG-a Krka, srpanj i kolovoz 2020.	e-mail, razgovor	Predstavnici ureda LAG-a, dionici LAG-a Krka	34	Izrađena treća izmjenjena verzija LRS LAG-a Krka 2014-2020, s pratećim dodacima
	Konzultacije s dionicima o izmjenama LRS LAG-a Krka, srpanj i kolovoz 2021.	e-mail, razgovor	Predstavnici ureda LAG-a, dionici LAG-a Krka	26	Izrađena četvrta izmjenjena verzija LRS LAG-a Krka 2014.-2020. s pratećim dodacima

7. PROVEDBA

7.1. Akcijski plan provedbe

Akcijski plan prikazuje hodogram planiranog tijeka implementacije tipova operacija za postizanje očekivanih rezultata strateških ciljeva LRS u programskom razdoblju 2014.-2020., a ujedno i planirani broj odobrenih projekata od strane LAG-a u navedenom programskom razdoblju.

Tablica 11: Akcijski plan provedbe

TOP LRS LAG	TOP PRR	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupni br. projekata
SC 1		0	20	8	21	0	49
M 1.1.		0	20	8	21	0	49
TO 1.1.1.	6.3.1.	0	20	6	21	0	47
TO 1.1.2.	6.1.1.	0	0	2	0	0	2
SC 3		0	7		0	1 priprema i provedba	9
M 3.1.		0	7	0	0	1	8
TO 3.1.1.	7.4.1.		7	0	0	1	8
M 3.2.		0	0		0	1	1
TO 3.2.1.	19.3.1. i 19.3.2	0			0	1 Priprema i provedba	1

TO 3.2.2.	19.4.	N/A	N/A	N/A	N/A
--------------	-------	-----	-----	-----	-----

7.2. Opis praćenja i evaluacije učinaka provedbe LRS

Učinkovita provedba LRS-a ovisi o kvalitetno postavljenim modelima provedbe i sustavnom praćenju izvršavanja pojedinih mjera i tipova operacija unutar svakog pojedinog prioritarnog cilja. U tu svrhu u LRS-u su definirani operativni koraci i alati koji će omogućiti rano prepoznavanje određenih smetnji ili odstupanja u izvršavanju planiranih aktivnosti kako bi se moglo pravodobno reagirati i djelovati u smjeru korekcije tih odstupanja.

Praćenje provedbe i evaluacije LRS-a podrazumijeva sljedeće operativne korake i izradu dokumenata kako je navedeno u nastavku:

- **Izradu operativnih planova** na godišnjem nivou pomoću kojih će biti moguće pratiti provedbu pojedinih mjera i tipova operacija unutar svakog prioritarnog cilja, budući da će u sebi sadržavati sljedeće elemente: konkretne aktivnosti, mjere i tipove operacija koje se planiraju provesti; nositelje planiranih aktivnosti; mjerljive i vremenski definirane pokazatelje na temelju kojih će se moći procijeniti uspješnost provedbe (broj planiranih projekata, planirana financijska alokacija po svakom pojedinom projektu, ciljna skupina na koju će aktivnost biti usmjerena).
- **Izradu godišnjih Izvješća** o provedbi LRS-a koja će u sebi sadržavati kvalitativni tj. opisni i kvantitativni tj. financijski dio. Izvješća će u sebi sadržavati obrazloženje procesa objave i provedbe natječaja, obrazloženje vrednovanja zaprimljenih projekata, prikaz svih aktivnosti koje su ostvarene u prethodnoj godini, doprinos poduzetih aktivnosti zadanim pokazateljima ostvarenja te analizu dionika i lokalnog stanovništva uključenog u aktivnosti.
- **Izradu internih i eksternih evaluacijskih izvješća** temeljem kojih će biti moguće pratiti razinu uspješnosti provedbe LRS-a analizirajući sve ključne elemente provedbe.
 - **Interna evaluacija** provodit će se jednom godišnje kroz sastavljanje izvješća o radu i pripremu Akcijskog plana. Obavljat će ju stručne službe LAG-a a ona će pružiti detaljan uvid u usklađenost provedbe LRS-a s predstavljenim planom provedbe na godišnjem nivou. Između ostalog obuhvaćat će i analizu eventualnih odstupanja u provedbi, obrazloženja tih odstupanja te preporuke kako iste izbjeći u narednom periodu.
 - **Eksterna evaluacija** obavljat će se jednom u tri godine a radit će ju neovisni vanjski stručnjaci, koristeći sljedeće metode kontrole i evaluacije: usklađenost postavljenih ciljeva LRS-a sa stanjem i potrebama na područja LAG-a, uzimajući u obzir i eventualne promjene koje su u međuvremenu mogle nastati u odnosu na originalno tj. početno stanje na području LAG-a; analizu operativnih planova i godišnjih izvješća, njihovu učinkovitost i djelotvornost, zahvaljujući čemu će biti u mogućnosti izraditi izvješće o ostvarenju postavljenih indikatora; razgovore, intervjue i upitnike sa stručnim službama LAG-a i lokalnim dionicima kako bi se dobile povratne informacije o najkritičnijim problemima u provedbi LRS-a na temelju kojih će izdati preporuke o potrebi revizije LRS-a i daljnjeg rada na njezinoj provedbi.

Praćenje i evaluacija učinaka provedbe LRS-a obavljat će se uvažavajući sve preporuke navedene u pravilnicima koji tematiziraju djelovanje LAG-ova i izradu LRS-ova, a sva navedena izvješća bit će javno i trajno dostupna na Internet stranici LAG-a Krka.

Plan praćenja i evaluacije učinaka provedbe prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 12: Plan praćenja i evaluacije učinaka provedbe

Element plana	Praćenje provedbe	Interna evaluacija	Eksterna evaluacija
Izvršitelj	Ured LAG-a	Ured i stručne službe LAG-a	Vanjski stručni suradnici
Odgovorno tijelo	Upravni odbor, Nadzorni odbor i Skupština	Upravni odbor, Nadzorni odbor i Skupština	Upravni odbor, Nadzorni odbor i Skupština
Dinamika provedbe	Godišnje	Godišnje	Trogodišnje
Metode i alati	Godišnji operativni plan s pokazateljima; Praćenje dinamike realizacije pokazatelja; Godišnje narativno i financijsko izvješće	Upitnici; Konzultativni sastanci s dionicima; Godišnje evaluacijsko izvješće	Upitnici; Intervjui; Konzultativni sastanci i fokus grupe; Trogodišnje evaluacijsko izvješće (2018. i 2021.)
Pokazatelji	Broj potpora; Broj uključenih dionika; Broj uspješno realiziranih projekata; Broj stvorenih i/ili sačuvanih radnih mjesta	Broj ispunjenih i analiziranih upitnika; Broj i kvaliteta povratnih informacija prikupljenih putem upitnika i sastanaka; Stupanj zadovoljstva dionika radom LAG-a i provedbom LRS	Broj ispunjenih i analiziranih upitnika; Broj i kvaliteta povratnih informacija prikupljenih putem upitnika, intervju a i sastanaka s dionicima; Stupanj zadovoljstva dionika radom LAG-a i provedbom LRS; Ocjena relevantnosti, učinkovitosti, djelotvornosti, održivosti, utjecaja i ostvarene dodatne vrijednosti
Sredstva i resursi	Postotak radnog vremena zaposlenika LAG-a; Administrativni troškovi i režije	Postotak radnog vremena zaposlenika i suradnika LAG-a; Administrativni troškovi i režije; Prostor i osvježenje za sastanke s dionicima	Trošak vanjskog stručnog suradnika; Prostor i osvježenje za događanja i sastanke s dionicima

8. OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE

8.1. Povijest LAG-a Krka

Udruga Lokalna akcijska grupa (LAG) Krka osnovana je 27. studenog 2011. godine kao međusektorsko lokalno partnerstvo utemeljeno po načelima LEADER pristupa sastavljeno od predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora ciljanog ruralnog područja Šibensko-kninske županije. Osnivanje LAG-a zajednički su financirali Šibensko-kninska županija i

UNDP, iz sredstava nizozemske vlade, unutar projekta "Uvođenje LEADER pristupa u Šibensko-kninsku županiju", vrijednog 200 tisuća kuna. Cilj ovog projekta jest bila podrška promociji, uvođenju i primjeni LEADER pristupa na području ciljanih područja Županiji, povezivanju, umrežavanju i izgradnji kapaciteta dionika te pripremi za akreditaciju i provođenje aktivnosti pretpripravnog programa (IPARD), odnosno Programa ruralnog razvoja RH za programsko razdoblje 2014.-2020.

LAG Krka djeluje na području sedam jedinica lokalne samouprave Šibensko-kninske županije te trenutno okuplja 45 predstavnika civilnog, javnog i privatnog sektora koji zajednički predstavljaju snažan provedbeni kapacitet za uspješnu provedbu i ostvarenje ciljeva LRS Krka što su pokazali i već vrlo uspješnim dosadašnjim uspjesima u povlačenju sredstva i provedbi projekata iz EU fondova.

Glavni cilj osnivanja LAG-a Krka je da kroz izradu lokalnih razvojnih projekata djeluje u smjeru jačanja kapaciteta poduzetnika i diversifikacije gospodarskih djelatnosti čime će se postići veća konkurentnost poljoprivredne i prehrambene proizvodnje, ali i turističke ponude na području LAG-a, što će u konačnici rezultirati razvojem i unapređenjem kvalitete življenja stanovništva na cijelom području LAG-a Krka.

Upravo zahvaljujući svom višegodišnjem radu i nastojanju, LAG Krka spada u akreditirane LAG-ove budući da je udovoljio uvjetima za odabir LAG-ova koji se sufinanciraju sredstvima IPARD programa Mjere 202. Nakon toga, LAG KRKA je pristupio i uspješno obavio prijavu na Podmjeru 19.1. te se uskladio s odredbama važećeg Zakona o udrugama.

8.2. Provedbeni kapaciteti

Provedbu LRS LAG Krka moguće je pratiti kroz nekoliko međusobno ovisnih radnih paketa u kojima svako tijelo LAG-a ima svoju definiranu ulogu. Ti radni paketi su prikazani u sljedećoj tablici :

Tablica 13: Shematski prikaz aktivnosti, odgovornog tijela te područja odgovornosti za provedbu LRS

Radni paket	Odgovorno tijelo	Područje odgovornosti
Prikupljanje i priprema projektnih dosjea za vrednovanje	LAG administrator	Priprema dokumentacije za objavu natječaja, organizacija i održavanje info-dana, administriranje Baze projekata sukladno internim aktima udruge
	Upravni odbor	Odobrenje natječajne dokumentacije i objave LAG natječaja
	Skupština	Odobrenje objave okvirnog plana LAG natječaja na godišnjoj razini, u okviru plana aktivnosti LAG-a
Odabir projekata	LAG administrator	Zaprimanje projekata, provedba administrativne kontrole, priprema projektnih dosjea za ocjenjivanje, priprema rang liste, upućivanje prema Upravnom odboru, priprema dokumentacije o odabranim projektima i slanje prema APPRRR
	Ocjenjivački odbor	Ocjenjivanje pristiglih projekata prema zadanim kriterijima u natječajnoj dokumentaciji, priprema rang liste projekata

	Upravni odbor	Imenovanje Ocjenjivačkog odbora, razmatranje i odobravanje projekata prema izrađenoj rang listi projekata od strane odbora
	Tijelo za prigovore (Nadzorni odbor)	Odlučivanje o odabiru projekata u sustavu prigovora na odluke Upravnog odbora, konačno odlučivanje o odabiru projekata za provedbu LRS
	APPRRR	Provjera provedbe postupka natječaja i odabira projekata te odabranih projekata LAG-a, odobravanje zahtjeva za potporu i zahtjeva za isplatu provedenih projekata
Provedba projekta	LAG administrator	Organizacija i provedba radionica za korisnike, provođenje kontrole na terenu, stručna pomoć u provedbi projekata u svojstvu voditelja projekta ispred upravljačkog tijela (LAG-a) u decentraliziranom postupku provedbe LRS.
Animacijske aktivnosti	LAG administrator	Organizacija tematskih radionica i info dana LAG-a, intervjui s lokalnim stanovništvom, organizacija konferencija, specijalizirane edukacije za djelatnike, volontere i članove LAG-a kako bi podigli svoje kapacitete i prenijeli znanja i iskustva na lokalnu zajednicu, promoviranje suradnje
Aktivnosti suradnje	LAG administrator	Priprema projekata suradnje, upućivanje na odobrenje nadležnim tijelima LAG-a i APPRRR, provedba projekata suradnje, umrežavanje LAG-a sa strukovnim organizacijama, lokalnim i regionalnim tijelima, drugim LAG-ovima radi prijenosa dobre prakse i primjenu načela razvoja „odozdo prema gore“
	Upravni odbor	Odobrenje pripreme i provedbe projekata suradnje
	Skupština	Usvajanje završnog izvješća provedbe projekata suradnje
	APPRRR	Odobrenje pripreme i provedbe projekata suradnje, odobrenje isplate prihvatljivih troškova pripreme i provedbe projekata suradnje
Administracija	LAG administrator	Priprema godišnjeg akcijskog plana provedbe Strategije, priprema izvješća o radu LAG-a, priprema plana rada LAG-a za naredno razdoblje, komunikacija s nacionalnom Agencijom za plaćanja, koordinacija članstva LAG-a u strukovnim udruženjima
	Upravni odbor	Odobrenje prijedloga plana provedbe LRS, godišnjeg izvješća o radu i plana rada
	Skupština	Donošenje plana provedbe LRS, godišnjeg izvješća o radu i plana rada
	APPRRR	Kontrola prihvatljivosti troškova provedbe LRS, isplata, monitoring rada LAG-a sukladno nacionalnoj regulativi
Vrednovanje i praćenje	LAG administrator	Izrada godišnjeg i ad-hoc izvješća o provedbi LRS prema zadanim parametrima (godišnje)
	Upravni odbor	Usvajanje prijedloga svih izvješća o provedbi LRS
	Skupština	Odobrovanje godišnjeg izvješća o provedbi LRS

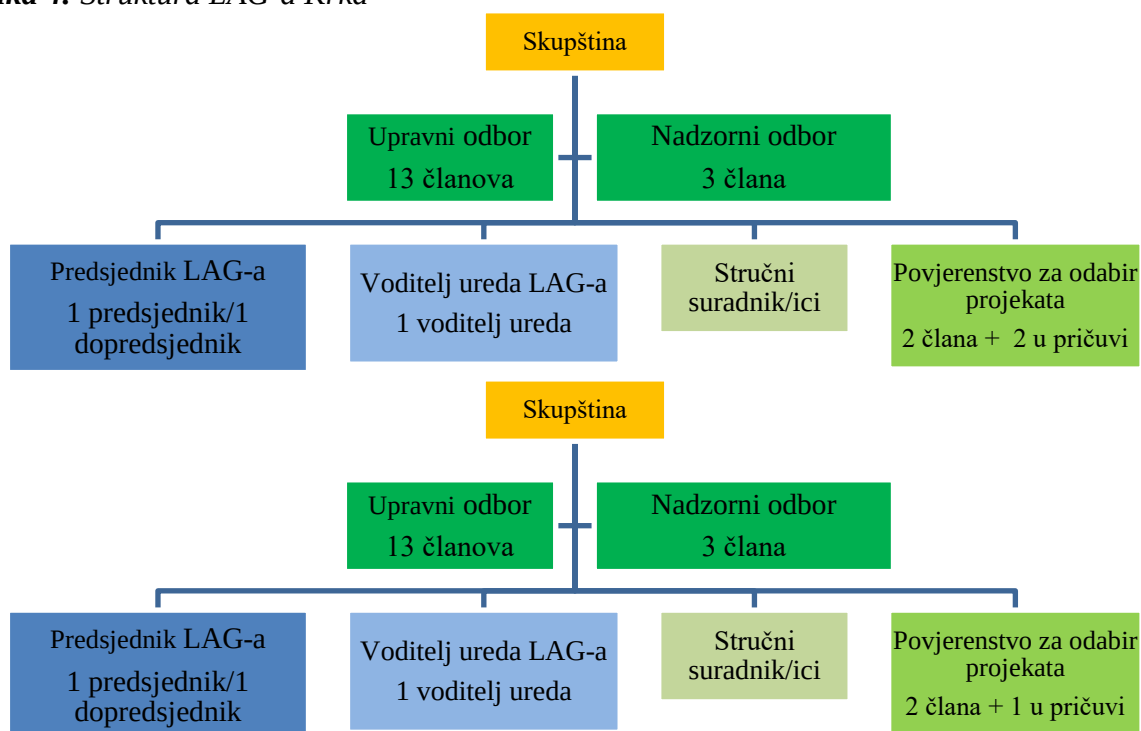
	APPRRR/Ministarstvo poljoprivrede	Smjernice za vrednovanje na razini PRR, kontrola vrednovanja i provedbe (učinaka i rezultata LRS)
	Vanjski stručnjak	Provedba vanjskog vrednovanja provedbe LRS temeljem zadanih parametara vrednovanja te izrada preporuka za daljnju provedbu; vrednovanje nakon provedbe LRS (ex post)

Potencijalni rizici provedbe LRS s procjenom visine rizika i mjerama za njihovo ublažavanje nalaze se u **Dodatku 7**.

8.2.1. Ljudski kapaciteti

Od samog nastanka, LAG Krka uspješno mobilizira dionike i promiče lokalni razvoj kroz koncept lokalnog partnerstva, pomažući građanima, grupama, tvrtkama i drugim nositeljima razvoja da prepoznaju i aktiviraju vlastiti potencijal u funkciji održivog razvoja i ostvarenja interesa kako njih samih i njihovih gospodarstava, organizacija, tijela i ustanova, tako i lokalne zajednice. LAG Krka trenutno ima dvoje zaposlenih stručnih djelatnika. Organizacijska struktura LAG-a prikazana je na slici ispod:

Slika 4: Struktura LAG-a Krka

Popis članova i članica organizacijskih tijela LAG-a prema njihovoj pripadnosti različitim sektorima nalazi se u prilogu Strategije – Dodatak 4.

8.2.2. Financijski kapaciteti

Financijski kapaciteti za LAG-a Krka za provedbu LRS temelje se na korištenju sredstava koja su na raspolaganju iz Mjere 19 Programa ruralnog razvoja 2014.-2020., odnosno za provedbu podmjere 19.2 – Provedba operacija unutar CLLD strategije, podmjere 19.3. – Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a i prateće podmjere 19.4. – Tekući troškovi i animacija, a koji prema Ugovoru o dodjeli sredstava odabranom LAG-u „KRKA“ br. 5731 te Aneksu Ugovora 5731/2 iznose = 1.290.710,01 EUR. Dio vlastitih sredstava (članarine) te ostali projekti i prihodi, bit će korišteni za predfinanciranje.

Tablica 14: Sredstva za provedbu LRS, prema simulaciji Upravljačkog tijela te vlastita sredstva

Izvor financiranja	Planirani iznosi (€)
Podmjera 19.2. PRR-a: Provedba operacija unutar CLLD strategije	1.000.438,01
Podmjera 19.3. PRR-a: Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	32.130,00
Podmjera 19.4. PRR-a: Tekući troškovi i animacija	258.142,00
Ukupno za podmjere 19.2, 19.3 i 19.4 (prema . Ugovoru o dodjeli sredstava odabranom LAG-u te Aneksu Ugovora br.5731/2)	1.290.710,01
Vlastita sredstva (članarine)	50.000,00
Ostali projekti i prihodi	10.000,00

8.3. Iskustvo u dosadašnjoj provedbi projekata

LAG Krka nastao je kao dio projekta „Uvođenje LEADER pristupa u Šibensko-kninsku županiju“ gdje se u suradnji sa Šibensko-kninskom županijom, UNDP-om i Nizozemskom ambasadam stjecana prva LEADER projektna provedbena iskustva na ovom području.

LAG Krka ima dostatan broj dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora s bogatim iskustvom pripreme i provedbe EU projekata, kako za pretprijetne, tako i strukturne, ali i druge fondove EU. Štoviše, gradovi i općine u Županiji spadaju među najbolje u Jadranskoj Hrvatskoj po privlačenju sredstava iz fondova EU s brojnim financiranim projektima iz sektora razvoja turističke i poduzetničke infrastrukture (uključivo i razvoj zelene poduzetničke zone u Ićevu kraj Skradina, razvoj turizma na rubnim dijelovima NP Krka), ali i nekoliko vrlo uspješnih projekata iz IPARD-a.

Upravo ovo iskustvo potaklo je dionike na jaču suradnju i partnerstvo u okviru LAG Krka, pa su većina ovih dionika danas aktivni članovi LAG-a Krka, a neki i na najodgovornijim pozicijama LAG-a Krka neumorno radeći na daljnjoj pripremi prostora za nove razvojne iskorake koristeći mogućnosti upravo PRR RH-a. U tom cilju, svi dionici ulažu značajan trud u daljnji razvoj kapaciteta, pripremi i provedbi projektnih aktivnosti, kako bi se osigurao optimalan kapacitet za provedbu aktivnosti i mjera PRR RH-a od značenja za dionike LAG-a. Informacije o zaposlenicima LAG-a Krka, strukturi članstva nalaze se u prilogu Strategije – Dodatak 4.

9. FINANCIJSKI PLAN PROVEDBE

Financiranje provedbe LRS LAG Krka 2014-2020. temelji se na planiranju, koordinaciji i upravljanju izvorima financiranja koji će u sljedećem programskom razdoblju stajati na raspolaganju LAG-u Krka.

U ovom poglavlju prikazuju se potrebna sredstva za provedbu pojedinog Cilja, Mjere (aktivnosti) i Tipa operacija u %/EUR od ukupnih sredstava koji se očekuju kroz provedbu podmjere LRS sukladne 19.2. Tekući troškovi i animacija te potpora provedbi operacija unutar CLLD strategije (19.4) kao i projekata suradnje (19.3) proračunati na temelju intenziteta potpore za ove aktivnosti navedenih Ugovoru³⁷.

Sistematiziran prikaz **financijskog plana i potrebe financijskih sredstava za provedbu odabranih projekata** na razini Cilja, Mjere (aktivnosti) i Tipa operacija nalazi se u tablici:

TOP LRS LAG	TOP PRR	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Ukupni br. projekata
SC 1		0,00	300.000,00	160.000,00	316.000,00	0,00	0,00	776.000,00
SC 1 %		0,00%	29,99%	15,99%	31,59%	0,00%	0,00%	77,57%
M 1.1.		0,00	300.000,00	160.000,00	316.000,00	0,00	0,00	776.000,00
M 1.1. %		0,00%	29,99%	15,99%	31,59%	0,00%	0,00%	77,57%
TO 1.1.1.	TO 6.3.1.	0,00	300.000,00	90.000,00	316.000,00	0,00	0,00	706.000,00
TO 1.1.1. %	TO 6.3.1. %	0,00%	29,99%	8,99%	31,59%	0,00%	0,00%	70,57%
TO 1.1.2.	TO 6.1.1.	0,00	0,00	70.000,00	0,00	0,00	0,00	70.000,00
TO 1.1.2. %	TO 6.1.1. %	0,00%	0,00%	7%	0,00%	0,00%	0,00%	7%
SC 3		0,00	171.794,27	0,00	0,00	52.643,74	0,00	224.438,01
SC 3 %		0,00%	17,17%	0,00%	0,00%	5,26%	0,00%	22,43%
M 3.1.				0,00	0,00	52.643,74	0,00	224.438,01

³⁷ Ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5731 potpisanim između LAG-a Krka i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju s pripadajućim Aneksom 5731/1 te 5731/2.

171.794,27							
M			0,00%	0,00%		0,00%	
3.1.		17,17%			5,26%		22,43%
%							
TO	TO 7.4.1.		0,00	0,00		0,00	
3.1.1.					52.643,74		224.438,01
171.794,27							
TO	TO 7.4.1. %		0,00%	0,00%		0,00%	
3.1.1.		17,17%			5,26%		22,43%
%							
UKUPNO							1.000.438,01
PODMJERA 19.2.							
UKUPNO							100,00%
PODMJERA 19.2.							
%							
M		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	0,00
3.2.							
M		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	0,00%
3.2.							
%							
TO	19.3.	0,00			0,00	0,00	32.130,00
3.2.1.			0,00	0,00	32.130,00		
TO	19.3. %	0,00%		0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
3.2.1.			0,00%		100%		
%							
UKUPNO							32.130,00
PODMJERA 19.3.							
UKUPNO							100,00%
PODMJERA 19.3.							
%							
TO	19.4.	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	258.142,00
3.2.2.							
TO	19.4.	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	100,00%
3.2.2.							
%							
UKUPNO							258.142,00
PODMJERA 19.4.							
UKUPNO							100,00%
PODMJERA 19.4.							
%							

Tablica 14: Financijski plan provedbe

*Za projekt suradnje, Podmjera 19.3. (T.O. 3.2.1.) alokacija sukladno Ugovoru o odabranom LAG-u iznosi ukupno 32.130,00 EUR.

** Za tekuće troškove i animaciju, Podmjera 19.4. (T.O. 3.2.2.) alokacija sukladno Ugovoru te Aneksu Ugovora 5731/2 iznosi ukupno 258.142,00 EUR.

10. POPIS DODATAKA LRS

- DODATAK 1: Analitičke podloge
- DODATAK 2: Popis nadređenih strateških dokumenata
- DODATAK 3: Struktura sudionika u izradi/izmjeni LRS LAG-a Krka
- DODATAK 4: Struktura partnerstva i zaposlenici LAG-a Krka
- DODATAK 5: Popis gradova-općina i naselja LAG-a Krka
- DODATAK 6: Korisnici i uvjeti prihvatljivosti
- DODATAK 7: Rizici provedbe
- DODATAK 8. Sažetak indikatora LRS